

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Ο ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΤΗΣ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ,
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΑΟΖ**

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΝΕΟΚΛΕΟΥΣ

Επιβλέπων Καθηγητής
Δρ. Μάριος Π. Ευθυμιόπουλος

ΜΑΙΟΣ 2022

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ
ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Ο ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΛΕΓΧΟ ΤΗΣ
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ,
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΑΟΖ**

**Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ αποστάσεως
μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις
Διεθνείς Σχέσεις, Στρατηγική και Ασφάλεια**

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΝΕΟΚΛΕΟΥΣ

Επιβλέπων Καθηγητής
Δρ. Μάριος Π. Ευθυμιόπουλος

ΜΑΙΟΣ 2022

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Δημήτριος Νεοκλέους, 2022

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ

- 1.1.: Εισαγωγικό σημείωμα
- 1.2.: Γεωπολιτική-Γεωγραφία
- 1.3.: Από την αρχαιότητα μέχρι το τέλος του 19ου αιώνα
- 1.4.: Από τον 20ο αιώνα μέχρι σήμερα
- 1.5.: Συμπεράσματα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΑΟΖ

- 2.1.: Αιγιαλίτιδα Ζώνη ή Χωρική Θάλασσα και Συνορεύουσα Ζώνη
- 2.2.: Υφαλοκρηπίδα, Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) και Ανοικτή θάλασσα
- 2.3.: Οριοθέτηση Κυπριακής ΑΟΖ με γειτονικά κράτη και Ελλάδα
- 2.4.: Ιστορικό γεωτρήσεων στην Κυπριακή ΑΟΖ
- 2.5.: «Αφροδίτη» - «Γλαύκος»
- 2.6.: Διεθνής αντίδραση λόγω προκλήσεων της Τουρκίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ (ΕΕ) ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ

- 3.1.: Εισαγωγικό Σημείωμα
- 3.2.: Ενεργειακή Ασφάλεια
- 3.3.: Ο αγωγός East Med
- 3.4.: Ηλεκτρική διασύνδεση Ισραήλ-Κύπρου-Ελλάδας
- 3.5.: Μεταναστευτικό, ΕΕ και Κύπρος
- 3.6.: Στρατηγική Αυτονομία της ΕΕ – Σχέσεις με ΝΑΤΟ και η Κύπρος
- 3.7.: Συμπεράσματα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

- 4.1.: Εισαγωγικό Σημείωμα
- 4.2.: Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ)
- 4.3.: Ρωσία
- 4.4.: Κίνα
- 4.5.: Ηνωμένο Βασίλειο – Βρετανικές Βάσεις
- 4.6.: Γαλλία
- 4.7.: Συμπεράσματα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ

- 5.1.: Τουρκία
- 5.2.: Ελλάδα
- 5.3.: Ισραήλ
- 5.4.: Αίγυπτος
- 5.5.: Συρία
- 5.6.: Λίβανος
- 5.7.: Λιβύη

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

- 6.1.: Γεωστρατηγικές ανακατατάξεις
- 6.2.: Κυπριακή Στρατηγική - Αμυνα
- 6.3.: Αμυντική πολιτική

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

- 7.1.: Συμπεράσματα
- 7.2.: Προτάσεις

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΣΕΛΙΔΑ ΕΓΚΥΡΟΤΗΤΑΣ

Ονοματεπώνυμο: Δημήτριος Νεοκλέους

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: Ο ανταγωνισμός των μεγάλων και περιφερειακών δυνάμεων για τον έλεγχο της Ανατολικής Μεσογείου, η περίπτωση της Κυπριακής ΑΟΖ

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις [ημερομηνία έγκρισης] από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτος επιβλέπων (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος)

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής:

Ή ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ο Δημήτριος Νεοκλέους, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Ο ανταγωνισμός των μεγάλων και περιφερειακών δυνάμεων για τον έλεγχο της Ανατολικής Μεσογείου, η περίπτωση της Κυπριακής ΑΟΖ», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο Δηλών

Δημήτριος Νεοκλέους

Ευχαριστίες

Θεωρώ υποχρέωση μου να ευχαριστήσω τον καθηγητή και επιβλέποντα της μεταπτυχιακής μου διατριβής Δρ. Μάριο Π. Ευθυμιόπουλο, για την καθοδήγηση, τις ιδέες, την πολύτιμη βοήθεια και την αμέριστη συμπαράσταση που μου παρείχε καθ' όλη τη διάρκεια της συγγραφής.

Επιπρόσθετα, εκφράζω την αγάπη μου και τις θερμές ευχαριστίες στη σύζυγο μου Άννα και τα δύο μου παιδιά Βικτώρια και Άδωνι, για τη στήριξη και την κατανόηση τους κατά τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Ανατολική Μεσόγειος ευρισκόμενη μεταξύ τριών ηπείρων και σημαντικών θαλασσών του πλανήτη, από αρχαιοτάτων χρόνων βρισκόταν στο επίκεντρο του ανταγωνισμού των ισχυρών παγκόσμιων και περιφερειακών δυνάμεων. Ο συνεχιζόμενος εντοπισμός τεραστίων αποθεμάτων υδρογονανθράκων τη τελευταία δεκαετία, εντείνει τον ανταγωνισμό για κυριαρχία στην περιοχή, σύμφωνα και με τις επιταγές που καθορίζει τις διεθνείς σχέσεις, η θεωρία του ρεαλισμού. Η Κυπριακή Δημοκρατία βρίσκεται στη μέση των πολιτικών αναταράξεων και καλείται να αξιοποιήσει τον πλούτο που βρίσκεται στην Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) της, κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο, για την ευημερία των πολιτών της και την αύξηση της ασφάλειας της.

Στην προκείμενη μεταπτυχιακή διατριβή εξετάζεται κατά το πρώτο κεφάλαιο το γεωπολιτικό περιβάλλον της Ανατολικής Μεσογείου. Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάζονται οι θαλάσσιες ζώνες και η σημαντικότητα της Κυπριακής ΑΟΖ, το θέμα της οριοθέτησης με τις γειτονικές χώρες, οι πραγματοποιηθείσες γεωτρήσεις, η διεθνής και τουρκική αντίδραση καθώς και οι συνεργασίες που διαμορφώνονται και οι προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει η Κύπρος. Στο τρίτο κεφάλαιο αναδεικνύεται ο ρόλος της ΕΕ στην περιοχή, εξετάζεται το κρίσιμο θέμα της ευρωπαϊκής ενεργειακής ασφάλειας (νέες πηγές και εναλλακτικές οδοί ενέργειας), η προσπάθεια της ΕΕ για «στρατηγική αυτονομία», ο ρόλος της Κύπρου στις σχέσεις της με το ΝΑΤΟ και το μεταναστευτικό πρόβλημα. Στο τέταρτο κεφάλαιο εξετάζεται ο ρόλος των ισχυρών παγκόσμιων δυνάμεων δηλαδή των ΗΠΑ, της Ρωσίας, της Κίνας, του Ηνωμένου Βασιλείου και της Γαλλίας και ο μεταξύ τους ανταγωνισμός για τον έλεγχο της περιοχής. Στο πέμπτο κεφάλαιο εξετάζεται ο ρόλος και οι επιδιώξεις των περιφερειακών δυνάμεων που βρίσκονται στην Ανατολική Μεσόγειο καθώς και των κρατών που την περιβάλλουν, οι διαμορφούμενες συμμαχίες, οι στρατηγικές που αναπτύσσουν και οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν. Ιδιαίτερη ανάλυση αφορά στην Τουρκία, όπου καταγράφονται οι ενέργειες και οι επιδιώξεις της στο πλαίσιο της αναθεωρητικής πολιτικής της «γαλάζιας πατρίδας». Τέλος, στο έκτο κεφάλαιο, αναλύονται τα δεδομένα που προκύπτουν από τα προηγούμενα κεφάλαια, επισημαίνονται οι γεωστρατηγικές ανακατατάξεις στην περιοχή, η αμυντική πολιτική και αμυντική διπλωματία της Κυπριακής Δημοκρατίας καθώς και οι στρατηγικές που αναπτύσσει στους τομείς της άμυνας και ασφάλειας.

Τα αποτελέσματα της εργασίας παρουσιάζονται με την εξαγωγή των συμπερασμάτων από όλη την ανάλυση, ενώ προκύπτουν και κατατίθενται συγκεκριμένες προτάσεις που αφορούν στα συμφέροντα της Κύπρου και της Ελλάδας. Τη στρατηγική που οφείλουν να ακολουθήσουν, για την εκμετάλλευση των ενεργειακών τους πόρων, την εξασφάλιση της ασφάλειας - αποτρεπτικής ικανότητας απέναντι στην πρωταρχική απειλή που λέγεται Τουρκία και εν τέλει, τη δημιουργία των συνθηκών, που θα επιτύχουν τον τερματισμό της τουρκικής κατοχής στην Κύπρο.

Λέξεις κλειδιά: Ανταγωνισμός, Ανατολική Μεσόγειος, Ρεαλισμός, Ενεργειακή Ασφάλεια, Αναθεωρητισμός, Αποτροπή, Κύπρος, Ελλάδα, Αμυντική Πολιτική, ΝΑΤΟ.

ABSTRACT

The Eastern Mediterranean, situated between three continents and important seas of the planet, has been at the centre of competition between the world's powerful great and regional powers since ancient times. The continued identification of huge hydrocarbon reserves over the last decade has intensified the competition for dominance in the region, in accordance with the dictates that determine international relations, the theory of realism. The Republic of Cyprus is in the midst of political turmoil and is called upon to exploit the wealth found in its Exclusive Economic Zone (EEZ), in the best possible way, for the well-being of its citizens and the increase of its security. In this postgraduate thesis, the first chapter examines the geopolitical environment of the Eastern Mediterranean. The second chapter examines the maritime zones and the importance of the Cyprus EEZ, the issue of delimitation with neighboring countries, the drillings carried out, the international and Turkish reaction as well as the cooperation that are being formed and the challenges that Cyprus has to face. The third chapter highlights the role of the EU in the region, examines the crucial issue of European energy security (new sources and alternative energy routes), the EU's effort for "strategic autonomy", the role of Cyprus in its relations with NATO and the migration problem. The fourth chapter examines the role of the powerful world powers, the USA, Russia, China, the United Kingdom and France and the competition between them for control of the region. The fifth chapter examines the role and aspirations of the regional powers located in the Eastern Mediterranean as well as the states surrounding it, the emerging alliances, the strategies they develop and the challenges they face. Particular analysis concerns Turkey, where its actions and aspirations are recorded in the context of the revisionist policy of the "blue homeland". Finally, the sixth chapter analyzes the data resulting from the previous chapters, highlights the geostrategic upheavals in the region, the defence policy and defence diplomacy of the Republic of Cyprus as well as the strategies it develops in the fields of defence and security. The results of the work are presented by drawing the conclusions from the entire analysis, while specific proposals are emerged and submitted concerning the interests of Cyprus and Greece. The strategy that they must follow, for the exploitation of their energy resources, the guarantee of security - a deterrent capacity against the primary threat that is called Turkey and, finally, the creation of the conditions that will bring about an end to the Turkish occupation of Cyprus.

Key words: Competition, Eastern Mediterranean, Realism, Energy Security, Revisionism, Deterrence, Cyprus, Greece, Defence Policy, NATO.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Μεσόγειος θάλασσα είναι μία κλειστή θάλασσα που βρίσκεται ανάμεσα σε τρεις ηπείρους, την Ευρώπη την Ασία και την Αφρική. Στα δυτικά συνδέεται με τον Ατλαντικό ωκεανό μέσω του Γιβραλτάρ και στα ανατολικά συνδέεται με τον Αραβικό ή Περσικό Κόλπο και τον Ινδικό ωκεανό μέσω της Ερυθράς θάλασσας και των στενών του Σουέζ. Η Μεσόγειος μπορεί να διαχωριστεί στη δυτική και ανατολική, η οποία και είναι το επίκεντρο της παρούσας μελέτης. Η λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου αποτελεί από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα ένα από τα σημαντικότερα κομβικά σημεία της υφηλίου, λαμβάνοντας υπόψη ότι στην περιοχή αναπτύχθηκαν οι πιο σημαντικοί πολιτισμοί, θρησκείες και αυτοκρατορίες. Λόγω της γεωγραφικής της θέσης, ήταν και θα είναι το σημείο ενδιαφέροντος, όχι μόνο των κρατών που την περιβάλλουν, αλλά και των εκάστοτε μεγάλων και περιφερειακών δυνάμεων. Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, το πετρέλαιο αποτελεί ένα στρατηγικό εμπόρευμα βάσης, που από μόνο του συνιστά οικονομικό τομέα παραγωγής. Πληθώρα συμφερόντων παγκοσμίως έχουν χτιστεί πάνω του και σε ολόκληρη την αλυσίδα των μορφών του. Έρευνα, εξόρυξη, διύλιση, μεταφορά, κατανάλωση, βιομηχανοποιημένα προϊόντα, κρατικά έσοδα, συγκρούσεις, πολεμικές συρράξεις, κατεδαφίσεις καθεστώτων, ακόμα και αλλαγές συνόρων, συνιστούν ένα αχανές πεδίο πάνω στο οποίο περιστρέφεται η νεωτεριστική διαμόρφωση του κόσμου. Οι γεωπολιτικές σχέσεις σήμερα επηρεάζονται καθοριστικά από τον έλεγχο των ενεργειακών πόρων, ειδικά του πετρελαίου και του φυσικού αερίου, αλλά και των ενεργειακών οδών (Μάζης, 2001). Ακόμη δεν υπάρχει η εναλλακτική μορφή ενέργειας η οποία θα εκτοπίσει τους υδρογονάνθρακες, από τη θέση που κατέχουν, καθώς οι ανανεώσιμες πηγές παρά τις προσπάθειες ειδικά της ΕΕ, δεν βρίσκονται ακόμη σε θέση να το πράξουν. Το Ηνωμένο Βασίλειο ιστορικά κυριάρχησε στη περιοχή της Μεσογείου, ελέγχοντας για δεκαετίες τα στενά του Γιβραλτάρ και του Σουέζ, αλλά και τις νήσους Κύπρο, Μάλτα, καθώς και τα Επτάνησα. Σημαντικό ρόλο έπαιξαν επίσης η Γαλλία και η Ρωσία, οι οποίες μαζί με την Αγγλία συμμετείχαν στην ναυμαχία του Ναυαρίνου, που οδήγησε στη δημιουργία του ανεξάρτητου Ελληνικού κράτους. Μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, οι ΗΠΑ ενδιαφέρθηκαν σοβαρά για την περιοχή εγκαθιστώντας στρατιωτικές και ναυτικές δυνάμεις, ενώ το 1952 ενέταξαν στο ΝΑΤΟ την Ελλάδα και την Τουρκία. Σήμερα, η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου αποτελεί ζώνη ανταγωνισμού και αντιπαραθέσεων μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων και των χωρών που την περιβάλλουν. Υπάρχοντα προβλήματα όπως τα Ελληνοτουρκικά, το Κυπριακό, το Παλαιστινιακό, η διαμάχη Ισραήλ-Λιβάνου, το Συριακό, ο αγώνας των Κούρδων για ανεξάρτητο κράτος, η

προβληματική κατάσταση στη Λιβύη και το μεταναστευτικό πρόβλημα, προκαλούν αστάθεια και ανησυχία για το μέλλον. Επιπρόσθετα, η συγκέντρωση τόσο μεγάλου μέρους των παγκόσμιων αποθεμάτων υδρογονανθράκων, στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Ανατολικής Μεσογείου, επιβεβαιώνει ότι για όσο καιρό ακόμα η παγκόσμια οικονομία θα εξαρτάται από την προμήθεια πετρελαίου και φυσικού αερίου, η συγκεκριμένη περιοχή, θα έχει πρωταγωνιστικό ρόλο και θα αποτελεί πεδίο γεωοικονομικού ανταγωνισμού των ισχυρών κρατών.

Ένα από τα πιο βασικά δικαιώματα που έχουν όλα τα διεθνώς αναγνωρισμένα κράτη, είναι το δικαίωμα της κυριαρχίας που ασκούν στην επικράτειά τους. Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982, μεταξύ άλλων, δίνει σαφείς ορισμούς για την Αιγιαλίτιδα Ζώνη (χωρική θάλασσα), τη Συνορεύουσα Ζώνη, την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) και την υφαλοκρηπίδα. Η Σύμβαση του 1982, εισήγαγε πολλές καινοτομίες μεταξύ των οποίων και η δημιουργία ΑΟΖ. Στη Σύμβαση καθορίζονται τα δικαιώματα, οι αρμοδιότητες και οι υποχρεώσεις του παράκτιου κράτους στην ΑΟΖ. Η Κύπρος το 1988, προχώρησε στην επικύρωση της Σύμβασης, ενώ στις αρχές του 21^{ου} αιώνα υπέγραψε συμφωνίες για οριοθέτηση ΑΟΖ με Αίγυπτο, Λίβανο και Ισραήλ. Παράλληλα, το 2007 εγκαινίασε τον πρώτο γύρο υποβολής αιτήσεων αδειών έρευνας και εκμετάλλευσης υδρογονανθράκων, αρχίζοντας ένα φιλόδοξο ενεργειακό πρόγραμμα. Τα αποτελέσματα του προγράμματος είναι ενθαρρυντικά, καθώς έχουν εντοπιστεί ικανοποιητικές ποσότητες υδρογονανθράκων, με τη τελευταία γεώτρηση, να έχει ολοκληρωθεί τον Μάρτιο του 2022.¹ Παρόλα αυτά, παρατηρείται καθυστέρηση στην εκμετάλλευση, εάν ληφθεί υπόψη ότι το πρώτο κοίτασμα στο τεμάχιο 12 εντοπίστηκε το 2011 και δεν άρχισε η εκμετάλλευση του. Ο εντοπισμός τεράστιων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στις ΑΟΖ Κύπρου, Ισραήλ και Αιγύπτου, ενέτειναν ακόμη περισσότερο τον ανταγωνισμό και τη μάχη για ισχύ. Ταυτόχρονα, αναβαθμίζεται το γεωπολιτικό ενδιαφέρον για ολόκληρη την περιοχή, καθιστώντας την ένα από τα πιο νευραλγικά σημεία της υφελίου. Σε αυτό το πολύπλοκο και ασταθές περιβάλλον, προστίθεται η αναθεωρητική πολιτική της Τουρκίας, υπό την ηγεσία του Ερντογάν και καθοδηγούμενη από τη θεωρία του Νταβούτογλου, όπως την κατέγραψε στο «Στρατηγικό Βάθος - Η Διεθνής Θέση της

¹ Ολοκληρώθηκαν οι εργασίες της γεώτρησης αξιολόγησης «Glaucus-2» στο τεμάχιο 10 – Κατέδειξε χαρακτηριστικά υψηλής ποιότητας, 21 Μαρ 2022, <https://politis.com.cy/politis-news/oloklirothikan-oi-ergasies-tis-geotrisis-axiologisis-glaucus-2-sto-temachio-10-katedeixei-charaktiristika-ypsilis-poiotitas/> πρόσβαση 23 Μαρ 2022.

Τουρκίας»² προκαλεί περαιτέρω αστάθεια, κινδύνους και απειλές, για την περιοχή γενικότερα, αλλά και για την Ελλάδα – Κύπρο, ειδικότερα. Η από τις 24 Φεβρουαρίου εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία³, αλλάζει άρδην το παγκόσμιο γεωπολιτικό περιβάλλον με τεράστιες συνέπειες στην παγκόσμια τάξη και στο υφιστάμενο στάτους κβο. Παρόλο που ο πόλεμος σε ευρωπαϊκό έδαφος θεωρείτο αδιανόητος, αυτή τη στιγμή αποτελεί μία πραγματικότητα. Η παγκόσμια και ειδικότερα η ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική ασφαλείας διαταράσσεται, μη αφήνοντας ανεπηρέαστη τη λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου. Ταυτόχρονα, η ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης τίθεται σε τεράστιο κίνδυνο, λαμβάνοντας υπόψη την υψηλή ενεργειακή εξάρτηση αυτής, από το ρωσικό φυσικό αέριο. Συνεπεία της ρωσικής εισβολής, οι δυτικές χώρες, η ΕΕ και το ΝΑΤΟ, επέβαλαν σκληρές οικονομικές κυρώσεις στη Ρωσία⁴ με αποτέλεσμα, τη διατάραξη της παγκόσμιας οικονομίας. Επιπρόσθετα, παρατηρείται μία άνευ προηγουμένου συσπείρωση του ΝΑΤΟ, αλλά και της ΕΕ η οποία μετά από ανούσιες διαπραγματεύσεις δύο και πλέον ετών, στις 22 Μαρτίου 2022 ενέκρινε με συνοπτικές διαδικασίες το κείμενο της «στρατηγικής πυξίδας»⁵, το οποίο προβλέπει πλέον τη δημιουργία δύναμης ταχείας αντίδρασης. Επιπρόσθετα, στο κείμενο της ΕΕ, αναφέρεται η περιοχή της Νοτιοανατολικής (ΝΑ) Μεσογείου, ως περιοχή απειλής εναντίων κρατών – μελών, φωτογραφίζοντας τη Τουρκία, η οποία σημειώνεται, αντέδρασε ως συνήθως με απειλές κατά της Κύπρου και της Ελλάδας. Όλα τα παραπάνω, δημιουργούν κινδύνους και απειλές αλλά ταυτόχρονα και ευκαιρίες για Κύπρο και Ελλάδα, οι οποίες θα πρέπει να προσαρμόσουν τις στρατηγικές τους, εκμεταλλευόμενες τη γεωγραφική τους θέση, τη συμμετοχή τους στην ΕΕ, τις σχέσεις τους με τον αραβικό κόσμο και το Ισραήλ, τις τριμερείς και πολυμερείς συνεργασίες, τη στρατηγική σχέση που ανέπτυξαν με τη Γαλλία και τις ΗΠΑ, έτσι ώστε να εξέλθουν κερδισμένες από την παρούσα κρίση. Επιβάλλεται όπως συνεχιστεί η στρατηγική εξισορρόπησης της Τουρκίας, με εσωτερική και εξωτερική ενδυνάμωση, μέσω εξοπλιστικών προγραμμάτων, συμμαχιών, και ακόμα πιο ενεργής παρουσίας στους διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς.

² Νταβούτογλου, Α. (2010) *Το στρατηγικό βάθος. Η διεθνής θέση της Τουρκίας*. Αθήνα: Ποιότητα, Μετάφραση: Ραπτόπουλος Ν. Επιμέλεια: Σαρρής Ν.

³ *Why has Putin's Russia waged war on Ukraine? – video explainer*, 24 February 2022, <https://www.theguardian.com/world/video/2022/feb/24/why-has-putins-russia-waged-war-on-ukraine-video-explainer>, accessed: 25 February 2022.

⁴ *Κυρώσεις Ε.Ε. κατά Ρωσίας: Τι περιλαμβάνει το έκτο πακέτο*, 4 Μαΐου 2022, <https://www.kathimerini.gr/world/561840082/kyroseis-e-e-kata-rosias-ti-perilamvanei-to-ekto-paketo/>, πρόσβαση: 11 Μαΐου 2022.

⁵ *A Strategic Compass for a stronger EU security and defence in the next decade*, 21 March 2022, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade/>, accessed 29 March 2022

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται και καλύπτει ένα ευρύ φάσμα επιστημονικών πεδίων, με κυρίαρχη έννοια τη θεωρία του ρεαλισμού, όπως αυτή αναλύεται από τους πλέον σημαντικούς συγγραφείς των διεθνών σχέσεων. Βασικές πηγές μελέτης και συλλογής δεδομένων αποτελούν το βιβλίο του Κουσκουβέλη «Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις», το οποίο καλύπτει τα πλέον σημαντικά θέματα για οποιοδήποτε ενδιαφέρεται να μυηθεί στην επιστήμη των διεθνών σχέσεων, το βιβλίο του Kenneth Waltz «Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής», με το οποίο θεμελίωσε τη θεωρία του δομικού ρεαλισμού ή νεορεαλισμού (σύμφωνα με την οποία κυρίαρχος στόχος των κρατών είναι η ασφάλεια και η επιβίωση τους) και το έργο του Mearsheimer «Η τραγωδία της πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων», με το οποίο προχωρεί ένα βήμα επιπλέον από τον Waltz, θεμελιώνοντας τη θεωρία του επιθετικού ρεαλισμού (σύμφωνα με την οποία κυρίαρχος στόχος των κρατών δεν είναι μόνο η ασφάλεια και επιβίωση τους, αλλά η μεγιστοποίηση της ισχύος τους ώστε να καταστούν παγκόσμιοι ηγεμόνες). Βασική και ολοκληρωμένη πηγή αποτελεί επίσης το βιβλίο του Andrew Heywood «Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική στην Παγκόσμια Εποχή» το οποίο παρέχει μία ολοκληρωμένη εικόνα για τη λειτουργία του κόσμου στη σύγχρονη εποχή της αλληλεξάρτησης και της παγκοσμιοποίησης. Τα προαναφερθέντα έργα αναλύουν επαρκώς και αποκαλύπτουν τους λόγους που οι μεγάλες και περιφερειακές δυνάμεις ανταγωνίζονται στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Ένα κρίσιμο κομμάτι της εργασίας, είναι η Κυπριακή ΑΟΖ και κατά συνέπεια το διεθνές δίκαιο και το δίκαιο της θάλασσας, τα οποία περιγράφονται μεταξύ άλλων πηγών, στο έργο του Antonio Cassese «Διεθνές Δίκαιο». Η αναθεωρητική πολιτική της Τουρκίας στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και αλλού, αναδεικνύεται εκτενώς στα βιβλία του Soner Cagaptay «Η αυτοκρατορία του Ερντογάν - Τουρκία και Μέση Ανατολή», του Αχμέτ Νταβούτογλου «Το στρατηγικό βάθος – Η διεθνής θέση της Τουρκίας» και του Ζήνωνα Τζιάρρα «8+2 μύθοι για την Τουρκική εξωτερική πολιτική». Ομοίως, το βιβλίο του Τζιάρρα «Διεθνής Πολιτική στην Ανατολική Μεσόγειο» αναφέρεται πέραν της Τουρκίας, στην σημαντικότητα της Ανατολικής Μεσογείου αλλά και στην εξωτερική πολιτική της Κυπριακής Δημοκρατίας. Επίσης, βασικές πηγές για συλλογή δεδομένων, ειδικότερα αναφορικά με την Κύπρο και την Ελλάδα καθώς και τις διαμορφούμενες τριμερείς συνεργασίες στην περιοχή, τις σχέσεις τους με την ΕΕ και τον αραβικό κόσμο καθώς και την αμυντική πολιτική της Κύπρου, αποτέλεσαν τα βιβλία του Πέτρου Σαββίδη «Άμυνα και Ασφάλεια Μικρών Κρατών – η περίπτωση της Κύπρου» και του Σωτήρη Ντάλη «Mare Nostrum: Μετατοπίσεις Ισχύος στο Γεωπολιτικό Χάρτη της Μεσογείου».

Σημειώνεται ότι η εργασία στηρίχθηκε σε δευτερογενείς πηγές, ενώ ιδιαίτερο βάρος δόθηκε στην εύρεση πληροφοριών από πρόσφατες διαδικτυακές πηγές, προκειμένου στην εργασία να συμπεριληφθούν τα πλέον πρόσφατα δεδομένα και γεγονότα που διαμορφώνουν την παρούσα κατάσταση στη νέα γεωστρατηγική σκακιέρα της περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου. Αφού συνεκτιμήθηκαν όλα τα δεδομένα, δηλαδή το θεωρητικό υπόβαθρο, το αναλυτικό μέρος της εργασίας, η εμπειρία και οι προσωπικές μου απόψεις, καταλήγω στα αποτελέσματα της εργασίας και στη κατάθεση προτάσεων αναφορικά με τη στρατηγική που θα πρέπει να δρομολογηθεί από πλευράς Κύπρου και Ελλάδας για την επίτευξη της ασφάλειας, της ευημερίας και των εθνικών στόχων.

Η εργασία αυτή συνεισφέρει σημαντικά στη συζήτηση σχετικά με τη στρατηγική που οφείλει να ακολουθήσει η Κύπρος τα αμέσως επόμενα χρόνια, αφού διαφοροποιείται από την επικρατούσα άποψη, αναφορικά με την πρόταση για αίτηση και ένταξη της Κύπρου στους ευρωπαϊκούς θεσμούς και ειδικότερα στο ΝΑΤΟ. Επιπρόσθετα, θεωρώ ότι σε σύντομο σχετικά χρονικό διάστημα και λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς που θέτει το Πανεπιστήμιο αναφορικά με το μέγεθος (αριθμός λέξεων) της διατριβής, επιτεύχθηκε η ανάδειξη και η ανάλυση μίας ευρείας θεματολογίας, σε ένα μικρό και εύκολο στο διάβασμα, κείμενο. Σημειώνω ότι, κατά τη διάρκεια της έρευνας και της συγγραφής της εργασίας, η κύρια δυσκολία που αντιμετώπισα, λόγω του μεγάλου σε όγκο υλικού που συλλέχθηκε, ήταν ο τρόπος καταγραφής τους, ώστε να συμπεριληφθούν όλα τα βασικά στοιχεία και δεδομένα, σε μικρό σχετικά κείμενο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Η ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ

1.1. Εισαγωγικό σημείωμα

Η Ανατολική Μεσόγειος αποτελεί μια περιοχή, όπου η ιστορία έχει αφήσει από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα, βαθιά χαραγμένα τα αποτυπώματά της. Νοητή και γεωγραφική γέφυρα μεταξύ τριών ηπείρων, αποτέλεσε σημείο συνάντησης και διαλόγου, αλλά και σύγκρουσης πολιτισμών, ιδεών και συμφερόντων. Αναμφισβήτητα, πέραν της σημαντικής πολιτισμικής και γεωγραφικής της σημασίας, απολάμβανε και απολαμβάνει αυξημένο γεωστρατηγικό ενδιαφέρον, ιδιαίτερα από τα κυρίαρχα κράτη του διεθνούς συστήματος (Φίλης, 2012). Ανέκαθεν, υπήρξε το λίκνο που θεμελίωσε την πολιτιστική, πολιτική και οικονομική ανάπτυξη του δυτικού πολιτισμού, ίσως και ολόκληρης της ανθρωπότητας. Στη σύγχρονη εποχή, αποτέλεσε γεωστρατηγικό κόμβο, πεδίο επέκτασης και διασφάλισης ισχύος (Φίλης, 2012), ενώ σύμφωνα με τον Τζιάρρα, ο χώρος αυτός θα πρέπει να επανεξεταστεί ως μία δυνητικά διακριτή γεωπολιτική περιφέρεια, συνεκτιμώντας παράλληλα την αναδιάταξη της επιρροής των μεγάλων δυνάμεων καθώς και τις συνέπειες που επιφέρει στις περιφερειακές σχέσεις (Τζιάρρας, 2020, σελ.53).

1.2. Γεωπολιτική – Γεωγραφία

Στην Ανατολική Μεσόγειο έχουν αναπτυχθεί πανάρχαιοι πολιτισμοί, που άφησαν ανεξίτηλες επιδράσεις στην ανθρώπινη σκέψη και στη συμπεριφορά των λαών της περιοχής, καθώς και τρεις μονοθεϊστικές θρησκείες, ο Ιουδαϊσμός, ο Χριστιανισμός και ο Μουσουλμανισμός. Επί χιλιάδες χρόνια είχε αποτελέσει σημείο έλξης των μεγάλων δυνάμεων, που προσβλέποντας στον παγκόσμιο ή περιφερειακό ηγεμονικό ρόλο, επικέντρωναν τις ενέργειες τους στον έλεγχο της περιοχής, εξασφαλίζοντας έτσι την κυριαρχία τους σε Ευρώπη, Ασία και Αφρική (Χαραλάμπους, 2019, σελ. 28). Γεωγραφικά εκτείνεται από το Λιβυκό και το Αιγαίο πέλαγος, στον κόλπο της Αλεξανδρέττας και στη διώρυγα του Σουέζ και αποτελεί το σημαντικότερο από οικονομικής, γεωπολιτικής και στρατηγικής απόψεως κομμάτι της Μεσογείου. Η αξία της ισχυροποιείται από τις δύο θαλάσσιες πύλες, μέσω των οποίων επικοινωνεί με άλλες θάλασσες. Τα στενά των Δαρδανελίων και τη διώρυγα του Σουέζ. Επιπρόσθετα, η θέση της ισχυροποιείται από την ύπαρξη της Κύπρου και της Κρήτης, οι οποίες διευκολύνουν και ελέγχουν τις γραμμές συγκοινωνιών της Μεσογείου (Χαραλάμπους,

2019, σελ. 21-32). Οι χώρες που περιβάλλουν την περιοχή είναι η Ελλάδα, η Κύπρος, η Τουρκία, η Συρία, ο Λίβανος, το Ισραήλ, τα Παλαιστινιακά εδάφη της Λωρίδας της Γάζας, η Αίγυπτος και η Λιβύη.

1.3. Από την αρχαιότητα μέχρι το τέλος του 19ου αιώνα

Από την αρχαιότητα η περιοχή υπήρξε χώρος επεμβάσεων των μεγάλων δυνάμεων. Οι Πέρσες δεν κατάφεραν να καταλάβουν τις ελληνικές πόλεις, με αποτέλεσμα να ναυαγήσουν τα σχέδιά τους για κυριαρχία. Οι Ρωμαίοι αργότερα αντιλήφθηκαν ότι η κατάκτηση της περιοχής θα τους εξασφάλιζε ευημερία, ασφάλεια και τα πλούτη της Ανατολής. Κυριάρχησαν στη θάλασσα, υποδουλώνοντας όλες τις χώρες της περιοχής και τη μετέτρεψαν σε έναν ειρηνικό φορέα πλούτου, την γνωστή Ρωμαϊκή ειρήνη⁶. Την ίδια τακτική ακολούθησαν αργότερα και οι Βυζαντινοί, με την Ανατολική Μεσόγειο να διαδραματίζει ζωτικό ρόλο στην ζωή της Πόλης. Από την αντιπαράθεση Βυζαντινών και Αράβων, οι πιο σκληρές και πολύχρονες μάχες έγιναν για την κυριαρχία των νήσων Κρήτης και Κύπρου, προκειμένου να ελέγχουν τις θαλάσσιες οδούς. Στη συνέχεια, κυριάρχησαν οι Οθωμανοί, δημιουργώντας μία τεράστια αυτοκρατορία.

Η διάνοιξη της διώρυγας του Σουέζ το 1869⁷, ήταν ένα γεγονός που άλλαξε τα δεδομένα και την γεωπολιτική σημασία της Ανατολικής Μεσογείου. Ο νέος, ταχύτερος και οικονομικότερος τρόπος διεξαγωγής του εμπορίου, επέτρεψε να αναπτυχθεί πιο ορμητικά και πιο γρήγορα. Μετά τη κατασκευή της διώρυγας, η περιοχή αναβαθμίστηκε γεωπολιτικά, αφού έγινε αναγκαίο και κρίσιμο κομμάτι των θαλάσσιων εμπορικών διαδρόμων. Ταυτόχρονα με το γεγονός αυτό, νέος κυρίαρχος της περιοχής καθίσταται η Αγγλία, η οποία λίγα χρόνια αργότερα, το 1878 με το Συνέδριο του Βερολίνου⁸, έθεσε υπό τον έλεγχο της την Κύπρο, επιβεβαιώνοντας την κυριαρχία της.

⁶ Στα Λατινικά Pax Romana. Ήταν η μεγάλη περίοδος σχετικής ειρήνης και αμελητέας επέκτασης μέσω στρατιωτικών επιχειρήσεων. Διήρκεσε περίπου από το 27π.χ. μέχρι το 180μ.χ.

⁷ Πρόκειται για τη μεγαλύτερη διώρυγα στον κόσμο μήκους 162 χλμ. Συνδέει τη Μεσόγειο με την Ερυθρά Θάλασσα.

⁸ Η Οθωμανική αυτοκρατορία παρέδωσε την Κύπρο στη Μεγάλη Βρετανία με αντάλλαγμα την υποστήριξη της σε περίπτωση επίθεσης της Ρωσίας.

1.4. Από τον 20ο αιώνα μέχρι σήμερα

Το τέλος του Α' Παγκοσμίου πολέμου έφερε νέες ανακατατάξεις στην περιοχή με τις νικήτριες δυνάμεις να παίρνουν «εντολή» από την Κοινωνία των Εθνών⁹ για τον έλεγχο των περιοχών της εγγύς Μέσης Ανατολής, όπως τα εδάφη του σημερινού Λιβάνου, Συρίας, Ισραήλ και των κατεχόμενων από το Ισραήλ Παλαιστινιακών εδαφών (Hourani, 1991, σελ. 437). Κύριοι δρώντες κατά την περίοδο αυτή, αναδεικνύονται Αγγλία και Γαλλία. Με το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου, προέκυψαν ακόμα πιο πολλές ανακατατάξεις και διαφοροποιήσεις, καθώς δημιουργήθηκαν νέα κράτη όπως ο Λίβανος και η Συρία. Επιπλέον, το 1948 παρά το σχέδιο του ΟΗΕ που προέβλεπε τη δημιουργία κράτους για το Ισραήλ και την Παλαιστίνη, δημιουργείται μόνο το κράτος του Ισραήλ (Hourani, 1991, σελ. 488-490), που για άλλη μια φορά άλλαξε τα δεδομένα στην περιοχή. Το γεγονός αυτό, προκάλεσε τεράστιες αντιδράσεις στον αραβικό κόσμο και οδήγησε στους αιματηρούς αραβοϊσραηλινούς πολέμους. Το Παλαιστινιακό πρόβλημα συνεχίζει να αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα διεθνή προβλήματα με πολλές πρωτοβουλίες από διεθνείς δρώντες για την επίλυση του, χωρίς θετικό αποτέλεσμα. Την περίοδο αυτή και ειδικότερα μετά την ήττα των Αγγλογάλλων στο Σουέζ το 1956 (Hourani, 1991, σελ. 497-502), η κυριαρχία της περιοχής πέρασε στις ΗΠΑ, οι οποίες επιδίωξαν την ύπαρξη ικανής στρατιωτικής και πολιτικής παρουσίας στην (ενδεικτική είναι η παρουσία του 6ου αμερικανικού στόλου, η ναυτική παρουσία στο λιμάνι της Σούδας και η βάση στο Ιντζιρλίκ της Τουρκίας), ώστε να είναι δυνατή τόσο η πρόσβαση, όσο και ο έλεγχος της νευραλγικής για τα αμερικανικά συμφέροντα περιοχής της ευρύτερης Μέσης Ανατολής (Φίλης, 2012). Η ΗΠΑ προώθησαν τα συμφέροντά τους στην περιοχή, δημιουργώντας δύο βασικούς πόλους σταθερότητας, ήτοι: ΗΠΑ - Αιγύπτου - Ισραήλ και ΗΠΑ - Τουρκία – Ισραήλ (Φίλης, 2012). Ο δεύτερος πόλος δεν υφίσταται πλέον καθώς οι σχέσεις Τουρκίας-Ισραήλ παραμένουν τεταμένες, παρά τις προσπάθειες επαναπροσέγγισης από πλευράς Άγκυρας¹⁰. Το πρόβλημα Ισραήλ – Τουρκίας άρχισε όταν στην Τουρκία πήρε την εξουσία το Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (ΚΔΑ) του Ερντογάν, ο οποίος προχώρησε σε πρωτοφανή υποστήριξη των Παλαιστινίων και σε σκληρές επικρίσεις για τις πολιτικές του Ισραήλ. Οι σχέσεις

⁹ Ιδρύθηκε το 1919 μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, με σκοπό την συνεργασία των χωρών της υφηλίου και τη διευθέτηση των διαφορών τους μέσω της διπλωματίας. Θεωρείται ο πρόδρομος του ΟΗΕ.

¹⁰ «Άνθρακας» για την Τουρκία το ισραηλινό αέριο. Φρούδες οι ελπίδες της Άγκυρας για ενεργειακή συνεργασία, 22 Μαΐου 2022, <https://www.kathimerini.gr/world/561876310/anthrakas-gia-tin-toyrkia-to-israilino-aerio/>, πρόσβαση: 23 Μαΐου 2022

των δύο χωρών είχαν χειροτερέψει τον Μάιο του 2010, όταν Ισραηλινοί στρατιώτες κατέλαβαν το τουρκικό πλοίο Μάβι Μαρμαρά σκοτώνοντας εννέα Τούρκους που μεταφέραν ανθρωπιστική βοήθεια στη Γάζα (Στεργίου, 2019, σελ.143).

Με την αυγή του 21^{ου} αιώνα συντελούνται κοσμογονικές αλλαγές στην περιοχή. Συγκεκριμένα, το 2004 η Κύπρος εντάσσεται στην ΕΕ ταυτόχρονα με άλλες εννέα χώρες.¹¹ Το 2006 έγινε ο πόλεμος των 34 ημερών του Ισραήλ εναντίων της Χεζμπολάχ στο Λίβανο (Hourani, 1991, σελ. 634). Συντελέστηκε αργότερα η περίοδος της αραβικής άνοιξης με ανατροπές καθεστώτων σε Αίγυπτο και Λιβύη. Η τρομοκρατία παρουσίασε μεγάλη έξαρση ειδικά σε Αίγυπτο, Τουρκία και Συρία. Εμφανίστηκε το αυτοαποκαλούμενο Ισλαμικό κράτος¹² στη Συρία, έγινε η επέμβαση των μεγάλων δυνάμεων (ΗΠΑ, Ρωσίας, ΝΑΤΟ) στη Συρία, ενώ οι πολεμικές συγκρούσεις σε αυτή συνεχίζονται μέχρι σήμερα. Η διαμάχη και οι συγκρούσεις Ισραήλ – Παλαιστινίων συνεχίζεται κατά διαστήματα με αμείωτη ένταση. Στην περιοχή εντοπίστηκαν μεγάλα αποθέματα υδρογονανθράκων αλλάζοντας τον ενεργειακό χάρτη και τις στρατηγικές συμμαχίες. Έτσι τη στιγμή που οι σχέσεις Τουρκίας – Ισραήλ είναι ψυχρές, δημιουργούνται άλλα σχήματα συνεργασίας με τη συμμετοχή της Κύπρου, της Ελλάδας, του Ισραήλ, της Αιγύπτου, της Ιορδανίας, των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων (ΗΑΕ), της Σαουδικής Αραβίας και της Γαλλίας. Την ίδια στιγμή οι ΗΠΑ αντιδρώντας στην καιροσκοπική πολιτική της Τουρκίας η οποία συσφίγγει τις σχέσεις της με τη Μόσχα,¹³ τις επιβάλλει συγκεκριμένες κυρώσεις, ενώ ταυτόχρονα σε συνεργασία με το Ισραήλ συνάπτει τις «συμφωνίες του Αβραάμ», με τις οποίες το Ισραήλ αποκαθιστά διπλωματικές σχέσεις με (ΗΑΕ) και Μπαχρέιν, ενώ δεν αποκλείεται να πράξει το ίδιο και με τη Σαουδική Αραβία.¹⁴ Στο εσωτερικό της Τουρκίας έχουν γίνει τεράστιες αλλαγές με την άνοδο στην εξουσία του ισλαμικού κόμματος του Ερντογάν από το 2002. Μετά το αποτυχημένο πραξικόπημα του 2016, ο Ερντογάν προχώρησε

¹¹ *Επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Κύπρος*, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/cyprus_el, πρόσβαση: 10 Απριλίου 2022. Η Κύπρος έγινε πλήρες μέλος την 1η Μαΐου 2004 μαζί με Τσεχία, Εσθονία, Ουγγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Μάλτα, Πολωνία, Σλοβακία και Σλοβενία.

¹² Το Ισλαμικό Κράτος πρόκειται για μία ακραία, μουσουλμανική, τζιχαντιστική τρομοκρατική οργάνωση που αναδύθηκε από την ιδεολογία της Μουσουλμανικής Αδελφότητας και ακολουθεί μια ακραία ερμηνεία του Ισλάμ, η οποία προωθεί τη θρησκευτική βία και θεωρεί εκείνους που δεν συμφωνούν με τις ερμηνείες της, ως άπιστους και αποστάτες.

¹³ *Οι αγαστές σχέσεις Τουρκίας – Ρωσίας*, 26 Απριλίου 2022, <https://www.businessnews.gr/kosmos/item/235406-oi-agastes-sxeseis-tourkias-rosias>, πρόσβαση: 29 Απριλίου 2022.

¹⁴ *Senior Israeli official said to visit Saudi Arabia amid growing talk of warming ties*, 30 May 2022, <https://www.timesofisrael.com/senior-israeli-official-said-to-visit-saudi-arabia-amid-growing-talk-of-warming-ties/>, accessed 30 May 2022.

στην αλλαγή του συντάγματος (μετατροπή του σε προεδρικό σύστημα), κάτι που παρέχει στον εκάστοτε πρόεδρο εξαιρετικά αυξημένες εξουσίες, γεγονός που του επέτρεψε να ασκεί ακόμα πιο αυταρχική διακυβέρνηση (Gagartay, 2019, σελ. 46-47).

1.5 Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας, η θάλασσα της Ανατολικής Μεσογείου, αποτελεί το σπουδαιότερο από οικονομικής, γεωπολιτικής και στρατηγικής άποψης, τμήμα της Μεσογείου. Το ανατολικό της άκρο αποτελεί κρίσιμο κόμβο περιβαλλόμενο από περιοχές ενεργειακά πλούσιες και ιστορικά πεδίο σφοδρών συγκρούσεων και πολιτικών διεκδικήσεων. Σε αυτή την περιοχή εμπεριέχονται οι θαλάσσιες ζώνες της Κύπρου, το Αιγαίο πέλαγος, η μη ανακηρυχθείσα ακόμη Ελληνική ΑΟΖ, καθώς επίσης οι θαλάσσιες ζώνες της Αιγύπτου, της Συρίας, του Λιβάνου, του Ισραήλ και της Τουρκίας. Οι χώρες της περιοχής με τις αντίστοιχες ΑΟΖ τους, αποκτούν αυξανόμενη γεωπολιτική σημασία ενώ η Τουρκία επιδιώκει διείσδυση στην ελληνική και κυπριακή ΑΟΖ, με σκοπό την ενδυνάμωση της γεωπολιτικής της ισχύος και εν τέλει την αλλαγή του στάτους κβο στην περιοχή προς όφελος της (Maris, Flouros and Galariotis, 2022). Επιπρόσθετα η συγκεκριμένη περιοχή, αποτελεί και θα συνεχίσει να αποτελεί πεδίο σφοδρού ανταγωνισμού μεταξύ των χωρών που την περιβάλλουν και το «μήλο της έριδος» για τις μεγάλες και περιφερειακές δυνάμεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΑΟΖ

Προτού προχωρήσω στην ανάλυση της έννοιας της ΑΟΖ και τα δεδομένα που ισχύουν στην Κυπριακή ΑΟΖ, κρίνεται σκόπιμη η αναφορά στις παρεμφερείς έννοιες της αιγιαλίτιδας ζώνης (ΑΖ) ή Χωρικής Θάλασσας (ΧΘ) και της υφαλοκρηπίδας, προκειμένου να γίνει κατανοητό όλο το υφιστάμενο πλαίσιο και νομικό καθεστώς που αφορά γενικότερα στη θέσπιση κανόνων για την εκμετάλλευση των θαλάσσιων ζωνών.

2.1. Αιγιαλίτιδα Ζώνη ή Χωρική Θάλασσα και Συνορεύουσα Ζώνη.

Ο θεσμός της αιγιαλίτιδας ζώνης, είναι από τους πλέον κατοχυρωμένους στο διεθνές δίκαιο. Τα χωρικά ύδατα ή αιγιαλίτιδα ζώνη, αποτελούν την πρώτη ζώνη η οποία αναγνωρίστηκε διεθνώς ήδη από το 17ο και εν τέλει στις αρχές του 19ου αιώνα. Έκτοτε, αποσαφηνίστηκε σταδιακά το νομικό της καθεστώς, ενώ κατά διαστήματα τέθηκε το ζήτημα του εύρους της. Αυτό το ακανθώδες ζήτημα, επιλύθηκε με τη Σύμβαση του Δικαίου της Θάλασσας του 1982¹⁵ και αναφέρεται πλέον ρητά ότι: «Αιγιαλίτιδα Ζώνη ή Χωρική Θάλασσα είναι η θαλάσσια ζώνη που περιβάλλει τις ακτές ενός παράκτιου κράτους στην οποία, όπως και στον υπερκείμενο εναέριο αυτής χώρο, το κράτος ασκεί πλήρη κυριαρχία. Εκτείνεται μέχρι το όριο 12 ναυτικών μιλίων από τις ακτές ή από τις γραμμές βάσεις. Στην χωρική θάλασσα, το παράκτιο κράτος είναι ελεύθερο να επιβάλει οποιοδήποτε κανόνα δικαίου, να ρυθμίσει οποιαδήποτε χρήση και να εκμεταλλευτεί οποιοδήποτε πόρο. Την ίδια στιγμή, διατηρεί το δικαίωμα της «αβλαβούς διέλευσης» οποιοδήποτε ξένο πλοίο στα χωρικά ύδατα και εγγυάται το δικαίωμα διέλευσης για πλοία και αεροσκάφη διαμέσου και πάνω από στενά που χρησιμοποιεί η διεθνής ναυσιπλοΐα. (Cassese, 2005, σελ.107-108). Η συνορεύουσα ζώνη εκτείνεται πέραν της χωρικής θάλασσας και δυνατόν να φτάσει έως τα 24 ναυτικά μίλια από τις γραμμές βάσεις από τις οποίες μετράται η αιγιαλίτιδα ζώνη. Η ζώνη αυτή συμφωνήθηκε προκειμένου να επιτρέπει στα παράκτια κράτη, να απαγορεύουν σε άτομα τα οποία έχουν διαπράξει αδικήματα να διαφεύγουν την σύλληψη, απλώς εισερχόμενα στην ανοικτή θάλασσα. Στη ζώνη αυτή, το παράκτιο κράτος μπορεί να αποτρέπει και να καταστέλλει παραβιάσεις τελωνειακών, φορολογικών, μεταναστευτικών ή υγειονομικών κανονισμών του, που διαπράττονται εντός της

¹⁵ Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της θάλασσας και συμφωνία σχετικά με την εφαρμογή του μέρους XI της εν λόγω σύμβασης. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/eli/convention/1998/392/oj> , πρόσβαση: 30 Μαρτίου 2022

επικράτειας του ή των χωρικών υδάτων του, συμπεριλαμβανομένου και της σύλληψης πλοίων (Cassese, 2005, σελ.110-111).

2.2. Υφαλοκρηπίδα, Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη (ΑΟΖ) και Ανοικτή θάλασσα

Στη Σύμβαση της Γενεύης του 1958,¹⁶ ως υφαλοκρηπίδα ορίζεται ο βυθός της θάλασσας και το υπέδαφος των υποθαλάσσιων περιοχών πλησίον των ακτών ενός κράτους, αλλά έξω από τα όρια των χωρικών υδάτων, σε βάθος 200 μέτρων (σταθερό όριο), ή πέρα από αυτό το όριο, στο σημείο όπου το βάθος των υπερκειμένων υδάτων επιτρέπει την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων των εν λόγω περιοχών. Αναγνωρίστηκε επίσης το ίδιο δικαίωμα στις ακτές των νησιών. Σύμφωνα με το άρθρο 76.1 της Σύμβασης του 1982, το εξωτερικό όριο της υφαλοκρηπίδας ορίζεται ως εξής: «η υφαλοκρηπίδα ενός παράκτιου κράτους αποτελείται από το θαλάσσιο βυθό και το υπέδαφος του που εκτείνεται πέραν της χωρικής του θάλασσας καθ' όλη την έκταση της φυσικής προέκτασης του χερσαίου του εδάφους μέχρι του εξωτερικού ορίου του υφαλοπλαισίου ή σε μια απόσταση 200 ναυτικών μιλίων από τις γραμμές βάσεις από τις οποίες μετράται το πλάτος της χωρικής θάλασσας όπου το εξωτερικό όριο του υφαλοπλαισίου δεν εκτείνεται μέχρι αυτή την απόσταση» (Cassese, 2005, σελ.113). Υπό ορισμένες δε προϋποθέσεις, δύναται να επεκταθεί έως και τα 350 ναυτικά μίλια. Στην περιοχή αυτή το παράκτιο κράτος έχει κυριαρχικά δικαιώματα, και συγκεκριμένα για εξερεύνηση και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων της υφαλοκρηπίδας, δηλαδή ουσιαστικά για πετρέλαιο, φυσικό αέριο και αλιεύματα. (Cassese, 2012,σελ 113). Σημειώνεται ότι, τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους αναφορικά με την υφαλοκρηπίδα, υπάρχουν αυτοδικαίως και εξ' υπαρχής (ipso facto και ab initio). Επιπρόσθετα, η Σύμβαση αναφέρει ρητά και κατηγορηματικά ότι τα νησιά έχουν πλήρη δικαιώματα υφαλοκρηπίδας, με μόνη εξαίρεση τις βραχονησίδες που δε μπορούν να κατοικηθούν, ή δεν έχουν δική τους οικονομική ζωή, οι οποίες δύναται να έχουν μόνο χωρική θάλασσα και συνορεύουσα ζώνη.

Σχετικά με την ΑΟΖ, αυτή είναι μία περιοχή πέρα από την χωρική θάλασσα, η οποία μπορεί να εκτείνεται μέχρι τα 200 ναυτικά μίλια από τις γραμμές βάσεις από τις οποίες μετριέται η χωρική θάλασσα. Αυτή περιλαμβάνει το βυθό, το υπέδαφος του, τη

¹⁶ *Convention on the Continental Shelf*, available at: <https://web.archive.org/web/20071021025747/http://www.oceanlaw.net/texts/genevac.htm>

θαλάσσια στήλη και την επιφάνεια της θάλασσας. Σε αυτή τη ζώνη το παράκτιο κράτος ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα με σκοπό την εξερεύνηση, εκμετάλλευση, διατήρηση και διαχείριση των θαλάσσιων πόρων, ζωντανών ή άλλων και άλλες δραστηριότητες που αφορούν στην οικονομική εξερεύνηση και εκμετάλλευση της ζώνης, όπως παραγωγή ενέργειας από το νερό, τα ρεύματα και τους ανέμους. Επίσης το κράτος έχει δικαιοδοσία (λειτουργικά και όχι κυριαρχικά δικαιώματα), για κατασκευή τεχνητών νήσων, χρήση εγκαταστάσεων και κατασκευών, καθώς και για θαλάσσια επιστημονική έρευνα και διατήρηση – προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Βέβαια, το κράτος θα πρέπει να λαμβάνει πάντοτε υπόψη τα δικαιώματα άλλων κρατών που κάνουν χρήση αυτής της ζώνης, ιδιαίτερα δε, του καθεστώτος της ελεύθερης ναυσιπλοΐας (Ροζάκης, 2013, σελ 15-16).

Όσον αφορά στην οριοθέτηση των παραπάνω ζωνών, σημειώνεται ότι όπως συνάγεται από την Σύμβαση του 1982, η οριοθέτηση ΑΟΖ προϋποθέτει την προηγούμενη κήρυξη της από πλευράς του παράκτιου κράτους, σε αντίθεση με την υφαλοκρηπίδα. Η κοινή οριοθέτηση ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας ή η σύναψη συμφωνιών οριοθέτησης θαλάσσιων ζωνών πολλαπλών χρήσεων είναι αποτέλεσμα κρατικής πρακτικής, δεν απορρέει από κάποιο κανόνα διεθνούς δικαίου. Αυτές οι δύο ζώνες παραμένουν χωριστές, αφού η οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας δεν συνεπάγεται οριοθέτηση ΑΟΖ, ούτε η οριοθέτηση ΑΟΖ απορροφά την υφαλοκρηπίδα. Πάντως, η οριοθέτηση ΑΟΖ περιλαμβάνει τους φυσικούς πόρους του βυθού της υφαλοκρηπίδας, τους οποίους όμως το παράκτιο κράτος θα εκμεταλλεύεται σύμφωνα με τον θεσμό της υφαλοκρηπίδας. (Λιάκουρας, 2019). Επιπρόσθετα, αναφορικά με την οριοθέτηση των ζωνών αυτών, αυτές θα πρέπει να γίνονται από τα κράτη πάντοτε με «καλή πίστη». Μάλιστα, η Σύμβαση του 1958, για την οριοθέτηση υφαλοκρηπίδας καθορίζει και τον τρόπο που θα πρέπει να γίνεται, δηλαδή με τη μέθοδο της μέσης γραμμής. Σε αντίθεση, η Σύμβαση του 1982 για την οριοθέτηση ΑΟΖ, δεν καθορίζει τον τρόπο αλλά αναφέρει ότι θα πρέπει να επιφέρει δίκαιο αποτέλεσμα, λαμβάνοντας υπόψη και άλλους παράγοντες, (σχετικές περιστάσεις), όπως για παράδειγμα η ύπαρξη νήσων, το μέγεθος αυτών, το μήκος και η διαμόρφωση των ακτογραμμών, κ.λ.π. (Λιάκουρας, 2019).

Τέλος, όσον αφορά στην ανοικτή θάλασσα, η οποία σύμφωνα με το δίκαιο της θάλασσας, θεωρείται αυτή πέραν της συνορεύουσας ζώνης, τα τρίτα κράτη έχουν ελευθερία κινήσεων ως αγαθό διαθέσιμο σε καθένα από αυτά. Κάθε τρίτο κράτος απολαύει ελευθερίας στην ναυσιπλοΐα και υπερπτήση, στην τοποθέτηση καλωδίων και αγωγών, στην επιστημονική έρευνα, στην κατασκευή τεχνητών νήσων και άλλων

εγκαταστάσεων (εφόσον αυτά επιτρέπονται από διεθνείς κανόνες) και δεν επηρεάζουν τα αποκλειστικά δικαιώματα των κρατών που έχουν οριοθετήσει στην περιοχή αυτή, θαλάσσιες ζώνες (Cassese, 2012,σελ 111-115).

Συμπερασματικά, η ΑΟΖ είναι καθαρά νομικός όρος, χωρίς γεωλογικό χαρακτήρα όπως η υφαλοκρηπίδα, η οποία ξεκίνησε ως γεωλογική έννοια και μετά απέκτησε νομική διάσταση. Η υφαλοκρηπίδα υπάρχει εξ' ύπαρξης και αυτοδικαίως, ενώ η ΑΟΖ πρέπει να ανακηρυχτεί (*ipso iure*) (Λιάκουρας, 2019). Η υφαλοκρηπίδα εμπεριέχεται στην ΑΟΖ και κατά συνέπεια, υπερκαλύπτεται από αυτήν. Η υφαλοκρηπίδα αναφέρεται μόνο στον ορυκτό πλούτο του βυθού και του υπεδάφους, ενώ η ΑΟΖ, εκτός από αυτό, συμπεριλαμβάνει την αλιεία και τον εναέριο χώρο για εκμετάλλευση της αιολικής ενέργειας (Λιάκουρας, 2019).

2.3. Οριοθέτηση Κυπριακής ΑΟΖ με γειτονικά κράτη και Ελλάδα

Η χάραξη στρατηγικής για την Κυπριακή ΑΟΖ ξεκινάει από τη δεκαετία του 1990. Η Κύπρος όταν ξεκίνησε τις έρευνες για φυσικό αέριο δεν είχε κηρύξει ακόμα ΑΟΖ. Τελικά η Κύπρος προχώρησε σε οριοθέτηση της ΑΟΖ με την Αίγυπτο το 2003, το Λίβανο το 2007 (αν και δεν έχει επικυρωθεί από το κοινοβούλιο του Λιβάνου) και το Ισραήλ το 2010, έχοντας ως βάση τη μέθοδο της μέσης γραμμής (Χάρτης 1). Μέσα στις όλες προσπάθειες για οριοθέτηση της ΑΟΖ, η Κύπρος έπρεπε να λάβει σοβαρά υπόψη, το γεγονός των ανύπαρκτων διπλωματικών σχέσεων μεταξύ Ισραήλ - Λιβάνου καθώς και την μη ύπαρξη συμφωνίας οριοθέτησης ΑΟΖ μεταξύ των δύο αυτών χωρών. Οι δυο χώρες διεκδικούν με την οριοθέτηση της ΑΟΖ μέρος της Λεκάνης της Λεβαντίνης, η οποία σύμφωνα με το American Geological Survey, υπολογίζεται ότι «κρύβει» 1.7 δισεκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου και 122 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια φυσικού αερίου (Ατταλίδης, 2020,σελ 248). Οι δύο χώρες δεν έχουν συμφωνήσει μεταξύ τους για την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών τους αλλά και οι δύο έχουν καταθέσει στον ΟΗΕ διαφορετικούς χάρτες, χωρίς αυτοί να είναι δεσμευτικοί. Οι διαφορές των δύο χωρών εξακολουθούν να παραμένουν μέχρι σήμερα παρά τις διπλωματικές προσπάθειες του ΟΗΕ και ιδιαίτερα των ΗΠΑ για επίλυση του ζητήματος, οι οποίες θα πρέπει να αναφερθεί συνεχίζονται.¹⁷ (Χάρτης 2).

¹⁷ Σενάρια επί χάρτου ΗΠΑ για ΑΟΖ. Ο αποκαλυπτικός χάρτης που έδωσαν οι Αμερικανοί σε Ερντογάν, Αναστασιάδη και Νετανιάχου, Πούλλαδος Μάριος, 11 Ιουνίου 2019.

<https://simerini.sigmalive.com/article/2019/6/11/senaria-epi-khartou-epa-gia-aoz/>, πρόσβαση: 11 Μαρτίου 2022

Χάρτης 1 - ΑΟΖ Αν. Μεσογείου σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1982 και με το Καστελλόριζο να του αποδίδεται πλήρη ΑΟΖ

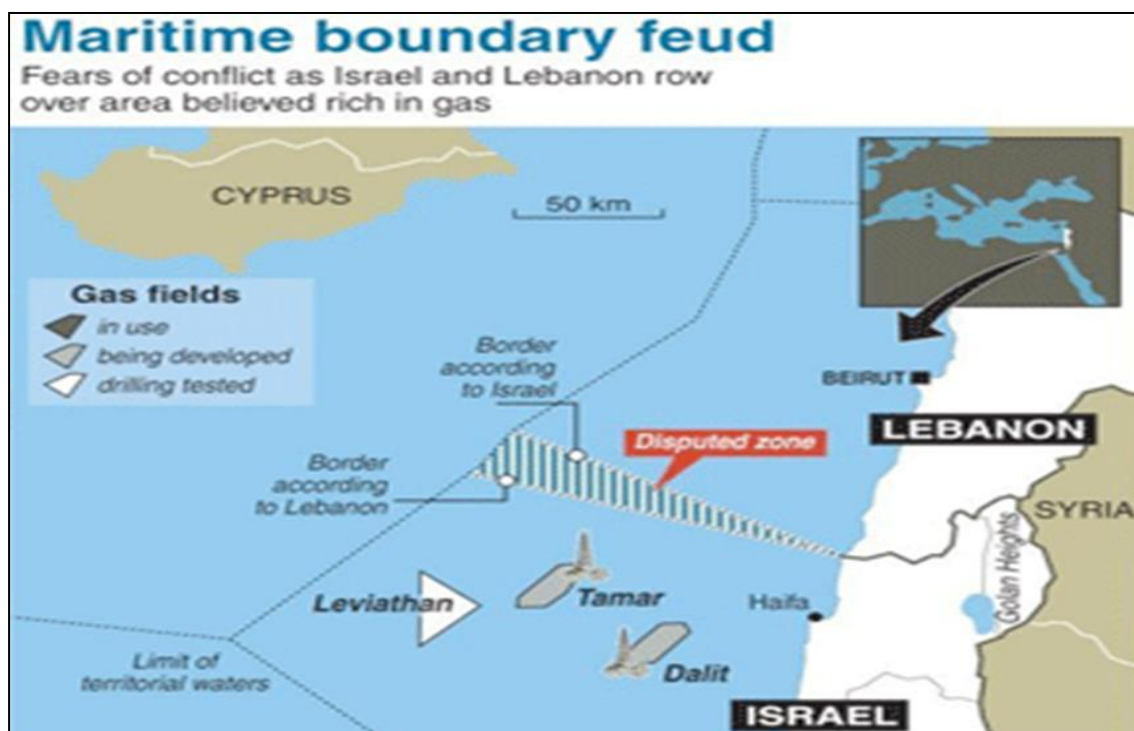
Πηγή: <https://www.sigmalive.com/news/greece/601366/otan-i-athina-diegrafe-aosz-kastelorizou-gia-na-min-enoxlei-tin-agkyravinteo>

Σημειώνεται ότι, σύμφωνα με πρόσφατα δημοσιεύματα¹⁸, οι δύο χώρες βρίσκονται πιο κοντά από ποτέ στην επίλυση της διενέξεως. Η πρωτοφανής ενεργειακή και οικονομική κρίση στο Λίβανο, η οποία έχει φέρει τη χώρα στα πρόθυρα κατάρρευσης, εξαιτίας και της καταστροφικής έκρηξης του 2020 (πέραν των διακοσίων νεκρών και ζημιές που ξεπερνούν τα 13 δισ. δολάρια), ανάγκασαν την οργάνωση Χεζμπολάχ (θεωρείται πως ήταν για λογαριασμό της που φυλάσσονταν στο λιμάνι της Βηρυτού 2.750 τόνοι νιτρικού αμμωνίου οι οποίοι προκάλεσαν την έκρηξη), να παρουσιαστεί πιο διαλλακτική στις διαπραγματεύσεις.¹⁹ Τυχόν συμφωνία Ισραήλ – Λιβάνου, θα αποτελέσει θετική εξέλιξη και η Κύπρος θα μπορεί να πιέσει για επικύρωση της συμφωνίας από το Λίβανο, δημιουργώντας προοπτικές για την εκμετάλλευση των δικών της τεμαχίων, που καταλήγουν στο γεωγραφικό σημείο που θα συμφωνηθεί. Παράλληλα, η ιστορική αυτή εξέλιξη, δημιουργεί τη βάση για να μπορεί να προχωρήσει η ενεργειακή ανάπτυξη και μέσω αυτής να υποβοηθεί ο στόχος της ειρήνευσης στην περιοχή, προς όφελος όλων των κρατών και φυσικά της Κύπρου.

¹⁸ Τα βρίσκουν Ισραήλ – Λίβανος για ΑΟΖ και εμείς ακόμα το συζητάμε, Κώστας Κωσταντίνου, 18 Φεβρουαρίου 2022. <https://politis.com.cy/politis-news/ta-vriskoun-israil-livanos-gia-aosz-kai-emeis-akoma-to-syzitame/>, πρόσβαση: 15 Απριλίου 2022

¹⁹ Lebanon sees 'positive proposals' to settle maritime dispute with Israel. US envoy Amos Hochstein asked to provide suggestions in writing for Lebanese PM to officially respond; Hezbollah chief said to have given OK to continue mediated talks, The Times of Israel, 18 February 2022, <https://www.timesofisrael.com/lebanon-sees-positive-proposals-to-settle-maritime-dispute-with-israel/>, accessed, 20 May 2022.

Χάρτης 2: Αμφισβητούμενη περιοχή (disputed zone) Ισραήλ-Λιβάνου για τον καθορισμό θαλάσσιων ζωνών

Πηγή: <https://hellasjournal.com/>

Τα θαλάσσια σύνορα της Κύπρου, εκτός από την Αίγυπτο, το Ισραήλ και το Λίβανο, γειτνιάζουν επίσης με την Ελλάδα, την Τουρκία και την Συρία, με τις οποίες δεν έχουν υπογραφεί ανάλογες συμφωνίες οριοθέτησης. Σημειώνεται ότι η Κύπρος, έχει ξεκινήσει προσπάθειες για συμφωνία με τη Συρία, αν και δεν έχει γίνει γνωστό μέχρι πιο σημείο έχει προχωρήσει το όλο θέμα²⁰. Επίσης στάλθηκε επανειλημμένα επίσημη πρόσκληση στην Τουρκία, αλλά και μέσω επιστολών στον ΟΗΕ, για έναρξη διαπραγματεύσεων οριοθέτησης ΑΟΖ μεταξύ των δύο χωρών, τις οποίες η Τουρκία απέρριψε, δεδομένου ότι δεν αναγνωρίζει την Κυπριακή Δημοκρατία. Χαρακτηριστικές επί αυτού, είναι η επιστολές του Μόνιμου Αντιπροσώπου της Κυπριακής Δημοκρατίας στον ΟΗΕ, ημερομηνίας 20 Ιανουαρίου 2020 και 10 Φεβρουαρίου 2022, που αφορά μεταξύ άλλων, στις παράνομες γεωτρήσεις της Τουρκίας στην Κυπριακή ΑΟΖ και στο παράνομο «μνημόνιο» περί θαλάσσιων ζωνών Τουρκίας-Λιβύης.²¹ Αναφορικά με την Ελλάδα, είναι γνωστό ότι η Κύπρος από το 2003 πρότεινε στην Ελληνική κυβέρνηση για πρώτη φορά

²⁰ Παρασκηνιακές διαβουλεύσεις για συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ με τη Συρία, *Alphanews*, 24 Ιανουαρίου 2020, <https://www.alphanews.live/politics/paraskiniakes-diabouleuseis-gia-symfonia-oriothetisis-aoz-me-ti-syria>, πρόσβαση: 11 Μαρτίου 2022.

²¹ Επιστολή ΚΔ στον ΟΗΕ: Για να μην ξεχνάμε και μία άλλη εισβολή και κατοχή, 23 Φεβρουαρίου 2022, <https://www.sigmalive.com/news/kypriako/916318/epistolli-kd-ston-oie-gia-na-min-ksexname-kai-mia-alli-eisvoli-kai-katoxi>, πρόσβαση: 8 Μαρτίου 2022.

να προχωρήσουν στην οριοθέτηση της μεταξύ τους ΑΟΖ μέσω κοινής συμφωνίας κάτι που δεν έγινε. Μάλιστα σύμφωνα με αρκετά δημοσιεύματα, κατά τη περίοδο που η Κύπρος διαπραγματευόταν με την Αίγυπτο, η Ελλάδα ζήτησε από την Κύπρο να μην οριοθετήσει ΑΟΖ με την Αίγυπτο μέχρι το μέγιστο δυτικά σημείο που θα μπορούσε²², για να αποφύγει αντιδράσεις από πλευράς Τουρκίας, όπως και έγινε. Το θέμα των αντιδράσεων της Τουρκίας προκύπτει από το γεγονός τη μη αναγνώρισης εκ μέρους της Τουρκίας, ότι η νήσος Μεγίστη (Καστελλόριζο) διαθέτει πλήρη επήρεια ΑΟΖ, σύμφωνα με τη μέθοδο της μέσης γραμμής. Η Τουρκία υποστηρίζει ότι η οριοθέτηση ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδας – Τουρκίας θα πρέπει να οριοθετηθεί σύμφωνα με την αρχή της ευθυδικίας και των σχετικών περιστάσεων, λαμβάνοντας υπόψη δηλαδή και άλλους παράγοντες (γεωγραφική θέση Μεγίστης, μέγεθος, απόσταση από ακτές Τουρκίας κλπ). Ακριβώς για αυτό το λόγο προφανώς, όταν η Ελλάδα και η Αίγυπτος υπέγραψαν συμφωνία για την οριοθέτηση της ΑΟΖ τους στις 6 Αυγούστου 2020, το έπραξαν τμηματικά, αφήνοντας για το μέλλον, τη πιθανότητα επέκτασης της οριοθέτησης προς ανατολάς και προς δυσμάς.

2.4. Ιστορικό γεωτρήσεων στην Κυπριακή ΑΟΖ

Τα τελευταία χρόνια στην Κυπριακή ΑΟΖ έχουν πραγματοποιηθεί αρκετές γεωτρήσεις στο πλαίσιο του ενεργειακού προγράμματος της Κύπρου, όπως αναφέρει ο Παναγιώλης.²³ Δύο γεωτρήσεις έγιναν αρχικά το 2011 από την αμερικανική Noble Energy, την Ισραηλινή Delek και τη Shell στο τεμάχιο 12, όπου προέκυψε το κοίτασμα «Αφροδίτη» με αποθέματα της τάξης των 130 δισ. κυβικών μέτρων (bcm). Στη συνέχεια, τις δύο πρώτες γεωτρήσεις της έκανε η Ιταλική ENI με την Κορεατική KOGAS, στο τεμάχιο 9, χωρίς θετικά αποτελέσματα. Ακολούθως, το 2017 η γαλλική TOTAL σε συνεργασία με την ENI, πραγματοποίησαν γεώτρηση στο τεμάχιο 11, εντοπίζοντας το κοίτασμα «Ονησιφόρος» με μικρά έως μεσαία αποθέματα αερίου, όπως ανακοινώθηκε. Αργότερα, η κοινοπραξία ENI – TOTAL, σε νέα γεώτρηση στο κοίτασμα «Καλυψώ» του τεμαχίου 4, εντόπισε σύμφωνα με τους υπολογισμούς πάνω από 170 bcm αερίου. Η επόμενη γεώτρηση που είχε προγραμματίσει η ENI, ήταν στο κοίτασμα «Σουπιά» στο οικόπεδο 3 τον Φεβρουάριο του 2018, που της έχει παραχωρηθεί κοινοπρακτικά με την KOGAS. Το γεωτρύπανο Saipem 12000 ωστόσο,

²² Η ξεχασμένη ΑΟΖ της Κύπρου: Γιατί η Αθήνα αρνείται την οριοθέτηση που εισηγείται η Λευκωσία; Θεόδωρος Καρυώτης, 24 Φεβρουαρίου 2021, <https://hellasjournal.com/2021/02/i-xechasmeni-aosz-tis-kiprou-giati-i-athina-arnite-tin-oriothetisi-pou-isigite-i-lefkosia/>, πρόσβαση: 19 Απριλίου 2022.

²³ Η ακτινογραφία των κοιτασμάτων στα οικόπεδα της Κύπρου – Γιατί πήρε «φωτιά» η Ν.Α. Μεσόγειος, Θεόδωρος Παναγιώλης, 12 Φεβρουαρίου 2018, <https://energypress.gr/news/i-aktinografia-ton-koitasmaton-sta-oikopeda-tis-kyproy-giati-pire-fotia-i-na-mesogeios>, πρόσβαση 4 Απριλίου 2022.

παρενοχλήθηκε από το τουρκικό πολεμικό ναυτικό, με αποτέλεσμα το γεωτρύπανο να αναγκαστεί να αποχωρήσει χωρίς να διεξάγει την γεώτρηση. Τον Φεβρουάριο του 2019 ακολούθησε γεώτρηση στο στόχο «Γλαύκος»²⁴ του τεμαχίου 10, από τις εταιρείες ExxonMobil - Qatar Petroleum με τις επίσημες εκτιμήσεις για το περιεχόμενο του κοιτάσματος να ανέρχονται μεταξύ 5,5 και 8 τρισεκατομμυρίων κυβικών ποδών, (155 bcm έως 230 bcm). Πρόκειται για ένα από τα μεγαλύτερα κοιτάσματα που ανακαλύφθηκαν στον κόσμο τα τελευταία χρόνια.

2.5. «Αφροδίτη» - «Γλαύκος»

Το Νοέμβριο του 2019, Ο Υπουργός Ενέργειας της Κύπρου υπέγραψε με τις εμπλεκόμενες εταιρείες, την Άδεια Εκμετάλλευσης του κοιτάσματος «Αφροδίτη». Πρόκειται για την πρώτη άδεια τέτοιου είδους που παραχωρήθηκε σε αδειούχους της ΑΟΖ και βασίζεται στο τελικό Σχέδιο Ανάπτυξης και Παραγωγής του κοιτάσματος που συμφωνήθηκε μεταξύ του Υπουργείου και της συμβασιούχου κοινοπραξίας. Στο Σχέδιο Ανάπτυξης και Παραγωγής των εταιρειών, τα υπολογιζόμενα έσοδα για την Κύπρο ανέρχονται στα 500 εκατομμύρια δολάρια το χρόνο. Σύμφωνα με το σχέδιο, θα γίνεται μεταφορά του φυσικού αερίου του κοιτάσματος με απευθείας υποθαλάσσιο αγωγό στο τερματικό υδροποίησης Ίντκου της Αιγύπτου, από όπου και θα εξάγεται ως υδροποιημένο φυσικό αέριο (LNG) στην Ευρώπη και στις διεθνείς αγορές.²⁵

Με το διαφαινόμενο τέλος της πανδημίας Covid – 19, η κοινοπραξία ExxonMobil - Qatar Petroleum, επανήλθε το 2022 πραγματοποιώντας επιβεβαιωτική γεώτρηση στο τεμάχιο 10, με τα πρώτα αποτελέσματα να κρίνονται ενθαρρυντικά. Όπως ανακοινώθηκε η γεώτρηση κατέδειξε φυσικό αέριο υψηλής ποιότητας, ενώ αναμένονται τα τελικά αποτελέσματα εντός Ιουνίου 2022²⁶. Παράλληλα, η κοινοπραξία ENI – TOTAL, που έχει στη διάθεση της και τον μεγαλύτερο αριθμό τεμαχίων στην Κυπριακή ΑΟΖ, σύμφωνα με ανακοίνωση του Υπουργείου Ενέργειας, έχει ξεκινήσει από 23

24 «Γλαύκος» με αξία \$30 δις. έως \$40 δις, Πέτρος Θεοχαρίδης, 1 Μαρτίου 2019, <https://philenews.com/eidiseis/politiki/article/663740/-gafkos-me-axia-30-dis-eos-40-dis>, πρόσβαση: 26 Απριλίου 2022.

25 Κοίτασμα «Αφροδίτη»: Εκδόθηκε η πρώτη Άδεια Εκμετάλλευσης στην κυπριακή ΑΟΖ, Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου και Βιομηχανίας, Υπηρεσία Υδρογονανθράκων, 7 Νοεμβρίου 2019, <http://www.meci.gov.cy/meci/hydrocarbon.nsf/All/47B29E7DD4479E92C22584B000293D25?OpenDocument>, Πρόσβαση: 29 Μαρτίου 2022.

26 Ενθαρρυντικά τα μηνύματα από τον Γλαύκο, προχωρεί σε ανάλυση των αποτελεσμάτων η κοινοπραξία ExxonMobil και Qatar Energy, Άγγελος Αγγελοδήμου, 22 Μαρτίου 2022, <https://www.brief.com.cy/energeia/erhontai-kai-alles-geotriseis-entos-toy-2022>, πρόσβαση: 30 Μαρτίου 2022.

Μαΐου 2022 γεώτρηση στο σημείο «Cronos-1», του τεμαχίου 6, με το πλοίο-γεωτρύπανο «Tungsten Explorer».²⁷

Πάντως αξίζει να αναφερθούν οι εταιρείες που έχουν πάρει άδεια από την Κυπριακή κυβέρνηση για έρευνα και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων στα διάφορα τεμάχια εντός της Κυπριακής ΑΟΖ. Μέχρι τώρα έχουν δοθεί άδειες που αφορούν στα 10 από τα 13 συνολικά τεμάχια που προέκυψαν από τρεις γύρους αδειοδοτήσεων. Όπως φαίνεται χαρακτηριστικά στο Χάρτη 3 και στον Πίνακα 1, οι τεράστια πλειοψηφία των αδειών, έχουν χορηγηθεί σε αμερικανικές, γαλλικές και ιταλικές εταιρείες, ενώ καμία άδεια δεν έχει δοθεί σε ρωσική εταιρεία.

Χάρτης 3: Κυπριακή ΑΟΖ με τεμάχια και αδειοδοτημένες εταιρείες

Πηγή: <https://inbusinessnews.reporter.com.cy/business/energy/article/304555/oi-etaireies-kai-ta-apothemata-fysikoy-aerioy-stin-kypriaki-aoz>

²⁷ Ξεκίνησαν οι εργασίες της γεώτρησης «Cronos-1» εντός του Τεμαχίου 6 της ΑΟΖ της ΚΔ, Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου και Βιομηχανίας, 23 Μαΐου 2022,

<https://meci.gov.cy/gr/ενημέρωση/ανακοινώσεις-υπουργείου/ξεκίνησαν-οι-εργασίες-της-γεώτρησης-cronos-1-εντός-του-τεμαχίου-6-της-αοζ-της-κδ> , πρόσβαση: 23 Μαΐου 2022.

Πίνακας 1: Οι αδειοδοτημένες εταιρείες στα 13 τεμάχια και τα αποθέματα φυσικού αερίου στην Κυπριακή ΑΟΖ

Τεμάχιο	Κάτοχος Άδειας Έρευνας Υδρογονανθράκων	Έκταση τεμαχίου (τετρ. χλμ)	Πιθανά Αποθέματα
1	-	-	-
2	Eni Cyprus Limited (60%) KOGAS Cyprus Limited (20%) TotalEnergies EP Cyprus B.V. (20%)	4.736	Χωρίς εκτίμηση
3	Eni Cyprus Limited (50%) KOGAS Cyprus Limited (20%) TotalEnergies EP Cyprus B.V. (30%)	3.510	Χωρίς εκτίμηση
4	-	-	-
5	ExxonMobil Exploration and Production Cyprus (Offshore) Limited (60%) Qatar Petroleum International Upstream LLC (40%)	4.555	Χωρίς εκτίμηση
6	Eni Cyprus Limited (50%) TotalEnergies EP Cyprus B.V. (50%)	3.420	Αξιολόγηση δεδομένων επιτυχούς γεώτρησης
7	Eni Cyprus Limited (50%) TotalEnergies EP Cyprus B.V. (50%)	4.560	Χωρίς εκτίμηση
8	Eni Cyprus Limited (60%) TotalEnergies EP Cyprus B.V. (40%)	4.560	Χωρίς εκτίμηση
9	Eni Cyprus Limited (60%) KOGAS Cyprus Limited (20%) TotalEnergies EP Cyprus B.V. (20%)	3.208	Χωρίς εκτίμηση
10	ExxonMobil Exploration and Production Cyprus (Offshore) Limited (60%) Qatar Petroleum International Upstream LLC (40%)	1.927	5 έως 8 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια
11	TotalEnergies EP Cyprus B.V. (50%) Eni Cyprus Limited (50%)	1.473	Χωρίς εκτίμηση
12	Noble Energy International Ltd (35%) Delek Drilling Limited Partnership (30%) BG Cyprus Limited (35%)	386	4,45 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια
13	-	-	-

Πηγή: <https://inbusinessnews.reporter.com.cy/business/energy/article/304555/oi-etaireies-kai-ta-apothemata-fysikoy-aerioy-stin-kypriaki-aosz>

2.6. Διεθνής αντίδραση λόγω προκλήσεων της Τουρκίας

Η Κύπρος από την έναρξη του ενεργειακού της προγράμματος, κινούμενη πάντοτε σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, καταφέρνει να απολαμβάνει την στήριξη του

συνόλου των χωρών της ΕΕ, των ΗΠΑ²⁸, και των γειτονικών της κρατών. Επίσης η Κίνα, η Ρωσία και το ΗΒ²⁹ επίσημα στηρίζουν τα δικαιώματα της Κύπρου στην ΑΟΖ της. Η Κύπρος, ενεργώντας μεθοδικά πέτυχε τον Νοέμβριο του 2019³⁰ με απόφαση του Συμβουλίου Υπουργών Εξωτερικών της ΕΕ, συγκεκριμένο πλαίσιο για κυρώσεις κατά φυσικών προσώπων και εταιρειών, που διευκολύνουν με τις κινήσεις τους την διεξαγωγή παράνομων γεωτρήσεων στην Ανατολική Μεσόγειο. Το πλαίσιο για περιοριστικά μέτρα καθιστά δυνατόν να τεθούν υπό καθεστώς κυρώσεων: Πρώτον, πρόσωπα ή οντότητες που ευθύνονται για δραστηριότητες γεώτρησης σχετιζόμενες με δραστηριότητες έρευνας και παραγωγής υδρογονανθράκων για τις οποίες δεν έχει δοθεί άδεια από την Κύπρο εντός των χωρικών της υδάτων, ΑΟΖ ή της υφαλοκρηπίδας της. Στις εν λόγω δραστηριότητες περιλαμβάνονται όπου η ΑΟΖ ή η υφαλοκρηπίδα δεν έχουν οριοθετηθεί σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, δραστηριότητες που ενδέχεται να θέσουν σε κίνδυνο ή να εμποδίσουν την επίτευξη σχετικής συμφωνίας οριοθέτησης. Δεύτερον, πρόσωπα ή οντότητες που παρέχουν οικονομική, τεχνική ή υλική στήριξη στις προαναφερόμενες δραστηριότητες γεώτρησης και τρίτον, συνδεδόμενα με τα ανωτέρω, πρόσωπα ή οντότητες. Σε συνέχεια της προαναφερόμενης απόφασης το Φεβρουάριο του 2020, η ΕΕ ανακοίνωσε τους δύο πρώτους Τούρκους υπηκόους (ένας εκ των οποίων ο αντιπρόεδρος της ΤΡΑΟ), στους οποίους επιβλήθηκαν κυρώσεις (μεταξύ άλλων ταξιδιωτική απαγόρευση προς την ΕΕ και δέσμευση περιουσιακών στοιχείων). Σίγουρα επρόκειτο για σημαντική απόφαση, παρόλα αυτά, παρά τις προσπάθειες της Κύπρου για επέκταση των κυρώσεων κατά της Τουρκίας, αυτό δεν κατέστη δυνατόν, κυρίως λόγω μη συμφωνίας της Γερμανίας.³¹ Φυσικά η Τουρκία έδειξε την ενόχληση και τον εκνευρισμό της, κατηγορώντας την ΕΕ ότι «έχει γίνει όμηρος των μαξιμαλιστικών αξιώσεων και πολιτικών των Ελλήνων και των Ελληνοκυπρίων».

28 Μήνυμα ΗΠΑ σε Αγκυρα: Δικαίωμα της Κύπρου να αναπτύξει τους πόρους στην ΑΟΖ της , *Huffpost* 4 Δεκεμβρίου 2021, https://www.huffingtonpost.gr/entry/menema-epa-se-aykera-dikaioma-tes-keproe-na-anaptexei-toes-poroes-sten-aoz-tes_gr_61ab22fde4b0ae9a42bd0a20, πρόσβαση: 12 Μαΐου 2022.

29 Αποδοκιμάζει τις τουρκικές προκλήσεις στην Κυπριακή ΑΟΖ το Ηνωμένο Βασίλειο, 21 Απριλίου 2020, <https://www.ant1.com.cy/news/cyprus/article/374673/apodokimazei-tis-tourkikes-prokliseis-stin-kypriaki-aoz-to-inomeno-vasileio-/?expandedarticle=true> , πρόσβαση: 27 Απριλίου 2022.

30 ΕΕ: Στη δημοσιότητα τα ονόματα Τούρκων για τις παράνομες εξορύξεις στην κυπριακή ΑΟΖ, *Μαρία Ψαρά*, 27 Φεβρουαρίου 2020, <https://gr.euronews.com/2020/02/27/epivoli-kyroseon-se-2-tourkous-gia-exoryxeis-sthn-kypriakh-aoz> , πρόσβαση: 16 Μαρτίου 2022.

31 Κύπρος: Το γερμανικό μπλοκ στην ΕΕ αποτρέπει τις κυρώσεις στην Τουρκία, 19 Δεκεμβρίου 2021, <https://www.insider.gr/eidiseis/204537/kypros-germaniko-mplok-stin-ee-apotrepei-tis-kyroseis-stin-toyrkia>, πρόσβαση: 20 Απριλίου 2022

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Η ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ (ΕΕ) ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ

3.1: Εισαγωγικό σημείωμα

Σίγουρα προκαλεί μεγάλο ενδιαφέρον η καθυστέρηση της ΕΕ να στηρίξει πιο ενεργά τις προσπάθειες για την έρευνα και εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων της περιοχής της Ανατολικής Μεσογείου, ιδιαίτερα, αν αναλογιστούμε τις αναγκαιότητες που έθετε η ενεργειακή της ασφάλεια, αλλά και τον σημαντικό ρόλο που θα μπορούσαν ήδη να κατέχουν οι χώρες της περιοχής και οι υδρογονάνθρακες τους, ως ενεργειακός προμηθευτής της διψασμένης για ενέργεια ευρωπαϊκής αγοράς. Παρά τις σαφείς προειδοποιήσεις της Μόσχας το 2014, όταν και έκλεισαν για κάποιο διάστημα οι στρόφιγγες παροχής του ρωσικού φυσικού αερίου προς την ΕΕ μέσω Ουκρανίας, αλλά και με την προσάρτηση της Κριμαίας, φάνηκε εκ των πραγμάτων ότι δεν έλαβε το μήνυμα για την αναγκαιότητα απεξάρτησης από τη Ρωσία, παρά μόνο με την ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, τον Φεβρουάριο του 2022, όπου και βρέθηκε στη δυσάρεστη θέση να εξαρτάται από το ρωσικό αέριο σε ποσοστό 40% .³²

3.2: Ενεργειακή Ασφάλεια ΕΕ

Η πρώτη επίσημη απόφαση για τα κοιτάσματα της Ανατολικής Μεσογείου, ψηφίστηκε το 2013 στην ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ενώ η έκθεση «Ευρωπαϊκός Οδικός Ενεργειακός Χάρτης μέχρι το 2050» αποτελεί το πρώτο Ευρωπαϊκό έγγραφο που αναγνωρίζει την σπουδαιότητα των υδρογονανθράκων της περιοχής για την ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης. Επίσης υπογραμμίζεται ότι η ενέργεια πρέπει να χρησιμοποιείται ως κινητήρια δύναμη για ειρήνη, περιβαλλοντική ακεραιότητα, συνεργασία και σταθερότητα. Επιπρόσθετα, αποτελεί την πρώτη απόφαση της ΕΕ που ζητά να δοθεί έμφαση στην οριοθέτηση των ΑΟΖ των κρατών - μελών της, και των σχετικών τρίτων χωρών, σύμφωνα με τη Σύμβαση του 1982, την οποία έχουν κυρώσει όλα τα κράτη μέλη και η ίδια η ΕΕ (Τσαουσέλου, 2017).

³² Η Ε.Ε. σε αναζήτηση ενεργειακής απεξάρτησης από την Ρωσία , Γιώργος Αϊβαλιώτης, 7 Μαρτίου 2022, <https://gr.euronews.com/my-europe/2022/03/07/h-ee-se-anazitisi-energeiakiw-apexartisis-apo-tin-rosia>, πρόσβαση: 14 Απριλίου 2022.

Η ενεργειακή εξάρτηση της ΕΕ από κράτη του αραβομουσουλμανικού κόσμου αλλά και τη Ρωσία, την αναγκάζει να εντοπίσει άλλους προμηθευτές. Η ΕΕ βρίσκεται αντιμέτωπη με ένα έλλειμμα φυσικού αερίου 180 bcm/έτος και έλλειμμα πετρελαίου 1,8 δις βαρέλια ανά έτος. Αυτά τα ελλείμματα δεν δύναται να καλυφθούν από την Βόρεια Αφρική ή τη Ρωσία, αλλά ούτε και από τις ΗΠΑ, ενώ τα κοιτάσματα της Βόρειας θάλασσας εξαντλούνται. Αν επιταχυνθούν οι έρευνες και η εκμετάλλευση των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην Ανατολική Μεσόγειο τότε χώρες όπως η Κύπρος, το Ισραήλ και η Ελλάδα θα μπορέσουν να καλύψουν αυτό το έλλειμμα (Στεργίου, 2019). Όπως αναφέρει ο καθηγητής και τέως Υπουργός Γιάννης Μανιάτης: Πρώτον, η ΕΕ εισάγει από τρίτες χώρες πάνω από 75% του φυσικού αερίου που καταναλώνει, το οποίο ανέρχεται στα 400 με 500 δις κυβικά μέτρα, η οποία κατανάλωση αναμένεται να αυξηθεί κατά 50% μέχρι το 2050. Δεύτερον, η εξάρτηση της ΕΕ από εισαγωγές φυσικού αερίου, είναι 39% από τη Ρωσία, 27% από τη Νορβηγία, 8% από την Αλγερία και 12% που προέρχεται από LNG, εισαγόμενο από διάφορες περιοχές. Τρίτον, πολλά από τα υφιστάμενα συμβόλαια τροφοδοσίας της ΕΕ, λήγουν σύντομα, γεγονός που δημιουργεί προοπτικές αξιοποίησης των κοιτασμάτων της Αν. Μεσογείου, συμπεριλαμβανομένων της Κύπρου και της Ελλάδας. Τέταρτον, η ΕΕ οφείλει να κατανοήσει ότι τα κοιτάσματα της Ανατολικής Μεσογείου αποτελούν τη μοναδική νέα πηγή ενεργειακής τροφοδοσίας της και μάλιστα από δικά της κράτη – μέλη, γεγονός που εξασφαλίζει την απεξάρτηση της τόσο από τη Ρωσία, όσο και από λοιπές τρίτες χώρες (Μανιάτης, 2020, σελ 377-378).

Βασικός στόχος της ΕΕ στο πλαίσιο της ενεργειακής της πολιτικής, αποτέλεσε η διαφοροποίηση των πηγών ενέργειας και η αναζήτηση εναλλακτικών αγορών. Πολύ σημαντική επίσης, για την απρόσκοπτη προμήθεια ενέργειας στην ΕΕ, κρίνεται η κατασκευή τερματικών σταθμών εισαγωγής και αποθήκευσης LNG. Στην Ελλάδα ήδη λειτουργεί σταθμός υγροποίησης – αεριοποίησης LNG στη Ρεβυθούσα (Τσαουσέλου, 2017). Αντίστοιχος Πλωτός Σταθμός Αποθήκευσης και Αεριοποίησης (FSRU) κατασκευάζεται και στην Αλεξανδρούπολη³³, ο οποίος αναμένεται να ενδυναμώσει τον στρατηγικό ρόλο της Ελλάδας ως ενεργειακού κόμβου και να προσφέρει εναλλακτικές πηγές και οδούς προμήθειας αερίου στην περιοχή, ενισχύοντας την ενεργειακή αυτονομία της ΕΕ. Η πλωτή μονάδα θα έχει χωρητικότητα 153.500 κυβικών μέτρων LNG και μέσω αγωγού θα προωθείται στις αγορές της Ελλάδας και των Βαλκανίων,

³³ *Gastrade: Ο σταθμός LNG στην Αλεξανδρούπολη ενδυναμώνει το ρόλο της Ελλάδας στη ΝΑ Ευρώπη*, 3 Μαΐου 2022, <https://www.skai.gr/news/finance/gastrade-o-stathmos-lng-stin-aleksandroupoli-endynamonei-to-rolo-tis-elladas-sti-na-eyro>, πρόσβαση; 14 Μαΐου 2022.

ενώ αναμένεται να λειτουργήσει το 2023. Ομοίως, παρόμοιες ενέργειες γίνονται και στην Κύπρο, όπου αναμένεται η ολοκλήρωση κατασκευής αντίστοιχων υποδομών και πλωτού σταθμού στο Βασιλικό, το 2023.³⁴

3.3: Ο αγωγός East Med

Ο Eastern Mediterranean Pipeline (EastMed)³⁵ (Χάρτης 4, 5) αφορά σε ένα φιλόδοξο σχέδιο το οποίο εφόσον τελικά γίνει πράξη, θα οδηγήσει στην ενεργειακή σύνδεση του Ισραήλ, της Κύπρου και της Ελλάδας με την υπόλοιπη Ευρώπη. Σκοπός του εν λόγω αγωγού είναι η μεταφορά φυσικού αερίου από τα κοιτάσματα του Ισραήλ και της Κύπρου και δυνητικά από κοιτάσματα εντός της ελληνικής ΑΟΖ. Το έργο, αν και κρίνεται ακριβό εντούτοις θεωρείται εφικτό και απαραίτητο, τόσο για τις τρεις αυτές χώρες, όσο και για την ΕΕ, στο πλαίσιο της απεξάρτησης της από τη Ρωσία.

Στις 02 Ιανουαρίου 2020, υπεγράφη από τους Υπουργούς Ενέργειας Ελλάδας, Κύπρου και Ισραήλ η διακρατική συμφωνία κατασκευής του αγωγού. Η συμφωνία έχει πολλαπλή σημασία αφού δημιουργεί νέα ενεργειακά δεδομένα, μετατρέπει την Κύπρο και την Ελλάδα σε ενεργειακό κόμβο και κατοχυρώνει τα κυριαρχικά δικαιώματα των χωρών της Ανατολικής Μεσογείου. Ιδιαίτερης σημασίας είναι η παράγραφος της Συμφωνίας που αφορά στη ρήτρα ασφαλείας αλλά και στην προοπτική ένταξης νέων κρατών σε αυτήν, καθώς και στην προοπτική μεταφοράς πρόσθετων ποσοτήτων φυσικού αερίου από υφιστάμενα ή και νέα κοιτάσματα στη διαδρομή που θα ανακαλυφθούν στο μέλλον. Ο αγωγός EastMed είναι η επιλογή που συγκεντρώνει τα περισσότερα οικονομικά και πολιτικά πλεονεκτήματα για τη μεταφορά φυσικού αερίου από την Ανατολική Μεσόγειο προς την Ευρώπη. Η μεταφορική ικανότητα του θα φτάνει τα 10 έως 20 bcm αερίου ετησίως και σχεδιάζεται να λειτουργεί συμπληρωματικά με άλλα έργα της ευρύτερης περιοχής. Πέραν αυτού, ο αγωγός αναγνωρίζεται από την ΕΕ, ως Έργο Κοινού Ενδιαφέροντος (PCI), γεγονός μεγάλης σημασίας καθώς παρέχει

³⁴ Συνάντηση Αναστασιάδη με τη ΔΕΦΑ - Ολοκλήρωση του έργου ΥΦΑ στο Βασιλικό τον Ιούλιο του 2023 21 Ιανουαρίου 2022, <https://energypress.gr/news/synantisi-anastasiadi-me-ti-defa-oloklirosi-toy-ergoy-yfa-sto-vasiliko-ton-ioulio-toy-2023>, πρόσβαση; 3 Μαΐου 2022.

³⁵ US-Russia rivalry in the Middle East is now spilling over into the Mediterranean Sea, Nour Samaha, 19 August 2019, <https://www.euractiv.com/section/energy/opinion/us-russia-rivalry-in-the-middle-east-is-now-spilling-over-into-the-mediterranean-sea/>, accessed 4 March 2022.

Χάρτης 4: Ο Αγωγός EASTMED

Πηγή: <http://tekmormonitor.blogspot.com/2018/11/eastmed-pipeline-to-be-ready-in-2025-if.html>

Χάρτης 5: Ο Αγωγός EASTMED

Πηγή: <https://www.euractiv.com/section/energy/opinion/us-russia-rivalry-in-the-middle-east-is-now-spilling-over-into-the-mediterranean-sea/>

πρόσβαση σε χρηματοδοτικά προγράμματα, τόσο για τη διεξαγωγή μελετών, όσο και για έργα κατασκευής.³⁶

Οι παραπάνω ενέργειες έτυχαν στήριξης από τις ΗΠΑ, εκφράζοντας την ικανοποίηση τους που Ελλάδα, Κύπρος και Ισραήλ προχωρούν σε ενεργειακή συνεργασία στην περιοχή, οι οποίες συμμετείχαν με τον Υπουργό Εξωτερικών στη τριμερή συνάντηση του 2019 στο Ισραήλ, εγκαινιάζοντας το σχήμα 3+1³⁷. Σε νέα υβριδική συνάντηση του σχήματος 3+1 το Μάιο του 2022, οι ΗΠΑ υποστήριξαν ότι η κατασκευή του αγωγού, εναπόκειται στη θέληση των τριών ενδιαφερόμενων κρατών, ήτοι του Ισραήλ, Κύπρου και Ελλάδας,³⁸ αν και προηγουμένως είχαν εκφράσει αμφιβολίες για τα ωφέληματα κατασκευής του.

3.4. Ηλεκτρική διασύνδεση Ισραήλ – Κύπρου - Ελλάδας

Το έργο Ηλεκτρικής Διασύνδεσης EuroAsia Interconnector, (Χάρτης 6) είναι ένα Ευρωπαϊκό Έργο Κοινού Ενδιαφέροντος (PCI), αποτελείται από ένα ζεύγος υποθαλάσσιων ηλεκτρικών καλωδίων με τον απαραίτητο εξοπλισμό για την εγκατάσταση διασύνδεσης των δικτύων μεταφοράς ηλεκτρισμού της Κύπρου, του Ισραήλ και της Ελλάδας (μέσω Κρήτης). Το έργο στο στάδιο της πλήρους εγκατάστασής του θα έχει ισχύ 2000 MW και συνολικό μήκος περίπου 1520 χλμ. (330 χλμ. μεταξύ Κύπρου – Ισραήλ, 880 χλμ. μεταξύ Κύπρου – Κρήτης και 310 χλμ. μεταξύ Κρήτης - Αττικής) και θα επιτρέπουν την αμφίδρομη μετάδοση ηλεκτρικής ενέργειας. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με την υποστήριξη της Κύπρου και σε συμφωνία με την Ελλάδα, διόρισε την εταιρεία EuroAsia Interconnector Limited, ως τον επίσημο διαχειριστή του έργου της ηλεκτρικής Διασύνδεσης (EuroAsia Interconnector, 2017). Η όλη προσπάθεια για το έργο ξεκίνησε από το 2013, ενώ με την ολοκλήρωση του θα παρέχει σημαντικά οφέλη όπως: Πρώτον, τερματίζει την ενεργειακή απομόνωση της Κύπρου σαν κράτος μέλος της ΕΕ αλλά και αυτής της Κρήτης και του Ισραήλ, γεγονός που αποτελεί βασικό στόχο και προτεραιότητα της ενεργειακής πολιτικής της ΕΕ.

³⁶ Ο αγωγός *EastMed* από τη σκοπιά της Αθήνας, 1 Ιανουαρίου 2020, <https://philenews.com/eidiseis/politiki/article/849049/o-aggs-eastmed-apo-ti-skopia-tis-athinas?fbclid=IwAR2qQILOGJZKvzI4JHA1VIVdDgAUzjOnt14s5rx7DCAO766VZeQqATA8Quo,%2002%20%CE%99%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CF%85%CE%B1%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85%20200200>, πρόσβαση: 30 Απριλίου 2022.

³⁷ Πέντε σταθμοί για *EastMed* ως το 2024, Ανδρέας Πιμπίσιης, 4 Ιανουαρίου 2020, <https://www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/850801/pente-stathmoi-ga-eastmed-os-to-2024>, πρόσβαση: 3 Μαΐου 2022.

³⁸ ΥΠΕΞ 3+1: Ελλάδα, Κύπρος, Ισραήλ και ΗΠΑ εντείνουν τη συνεργασία τους με οδικό χάρτη, 9 Μαΐου 2022, <https://www.kathimerini.gr/politics/foreign-policy/561849622/ypex-3-1-ellada-kypros-israil-kai-ipa-enteinoyn-ti-synergasia-toys-me-odiko-charti/>, πρόσβαση: 11 Μαΐου 2022.

Δεύτερον, δημιουργεί διάδρομο ηλεκτρικής ενέργειας από Ισραήλ - Κύπρο - Κρήτη - Ελλάδα (Ευρώπη), μέσω των οποίων η ΕΕ μπορεί με ασφάλεια να εφοδιάζεται με ηλεκτρική ενέργεια που θα παράγεται από τα αποθέματα φυσικού αερίου στην Κύπρο, το Ισραήλ και Ελλάδα αλλά και από τις διαθέσιμες ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Τρίτον, συνεισφέρει στην ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού των τριών χωρών και του συστήματος της ΕΕ συνολικά, με την ενσωμάτωση των απομονωμένων μικρών συστημάτων Κύπρου και Κρήτης με το Ισραηλινό και Ευρωπαϊκό Ηπειρωτικό δίκτυο για αδιάλειπτη ροή ενέργειας. Τέταρτον, υποβοηθά σημαντικά στην ανάπτυξη Εναλλακτικών Πηγών Ενέργειας ΑΠΕ και μείωση των εκπομπών ρύπων διοξειδίου του άνθρακα (CO₂). Πέμπτον, προσφέρει σημαντικά οικονομικά και γεωπολιτικά οφέλη στα εμπλεκόμενα κράτη προωθώντας την μεταξύ τους συνεργασία αλλά και την συνεργασία μεταξύ άλλων γειτονικών χωρών της περιοχής και της ΕΕ. Έκτον, συνεισφέρει στο στόχο του 10% της ηλεκτρικής διασύνδεσης μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και έβδομον, παρέχει σημαντικά κοινωνικοοικονομικά οφέλη (EuroAsia Interconnector, 2017).

Χάρτης 5: Ηλεκτρική Διασύνδεση EuroAsia Interconnector

Πηγή: <https://www.offshore-energy.biz/cyprus-israel-and-greece-ink-euroasia-interconnector-mou/>

Σημειώνεται ότι στις αρχές του έτους εξασφαλίστηκε χορηγία €657 εκατομμυρίων από την ΕΕ για το συγκεκριμένο έργο το οποίο όπως ανέφερε η Υπουργός Ενέργειας της Κύπρου, πρόκειται για το μεγαλύτερο που έχει εξασφαλιστεί ιστορικά, για έργο της Κυπριακής Δημοκρατίας, ενώ ο πρόεδρος της Δημοκρατίας

αναφερόμενος στο έργο ανακοίνωσε ότι «διασφαλίζει την ενεργειακή επάρκεια της χώρας μας και ανοίγει δρόμους στην ευρωπαϊκή αγορά, ενισχύοντας παράλληλα τους στόχους μας για μετάβαση στην πράσινη οικονομία». Επίσης εκθείασε το ρόλο της τριμερούς συνεργασίας Ισραήλ – Κύπρου – Ελλάδας για την επίτευξη αυτού του στόχου³⁹.

3.5: Μεταναστευτικό, ΕΕ και Κύπρος

Το μεταναστευτικό αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ανθρωπότητα εδώ και εκατοντάδες χρόνια και η ΕΕ στον απόηχο του μεγαλύτερου μεταναστευτικού ρεύματος που εμφανίστηκε μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο καλείται να συνδυάσει την υπεράσπιση των αξιών της με τη διατήρηση της συνοχής και της αλληλεγγύης μεταξύ των μελών της (Φίλης, 2017, σελ.13). Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ, ένα εκατομμύριο άνθρωποι πέρασαν τη Μεσόγειο μόνο το 2015, που αποτελεί παγκόσμιο ρεκόρ μετακίνησης ανθρώπων (Φίλης, 2017, σελ.19). Για την ΕΕ, η προσφυγική κρίση μετατράπηκε σε πολλαπλές και άρρηκτα συνδεδεμένες κρίσεις όπως: Πρώτον, προστασίας των εξωτερικών της συνόρων. Δεύτερον, αμφισβήτησης της λειτουργίας της ελεύθερης διακίνησης μέσω της ζώνης Σένγκεν. Τρίτον, συνοχής, λόγω της αφύπνισης του εθνικισμού. Τέταρτον, ανθρωπιστικής, τόσο στις χώρες υποδοχής, τις ενδιάμεσες αλλά και τις χώρες τελικού προορισμού. Πέμπτον και σπουδαιότερο, αποτελεί κρίση ασφαλείας με ευρύτατες προεκτάσεις όπως δημογραφική, οικονομική, εργασιακή, ακόμη και ζωής (Φίλης, 2017, σελ. 38). Για να γίνει αντιληπτό το μέγεθος του προβλήματος αρκεί να δει κάποιος το «Σχέδιο Στρατηγικής Εσωτερικής Ασφαλείας για την ΕΕ», του 2010, στην οποία στρατηγική, καταγράφονται μεταξύ άλλων οι απειλές που αντιμετωπίζει η ΕΕ. Ορισμένες από αυτές είναι η τρομοκρατία, το σοβαρό οργανωμένο έγκλημα (λαθρεμπόριο ναρκωτικών, οικονομικό έγκλημα, εμπορία ανθρώπων, λαθρεμπόριο όπλων, σεξουαλική εκμετάλλευση ανηλίκων, βίαια εγκλήματα, απλή βία), το διασυνοριακό έγκλημα κλπ.⁴⁰ Είναι σαφές ότι μεγάλος αριθμός μεταναστών που βρίσκονται, είτε στη διαδικασία εξέτασης της αίτησης ασύλου, είτε έχουν ήδη πάρει άδεια παραμονής, αποτελούν δυνητικό κίνδυνο για την ασφάλεια. Ακόμη χειρότερα, αναφορικά με την τρομοκρατία, όπως αναφέρει ο Φίλης, «η ριζοσπαστικοποίηση στη βία διευκολύνεται από το διαδίκτυο και μέσα κοινωνικής δικτύωσης, λαμβάνει χώρα σε

³⁹ Κύπρος: Άνοιξε ο δρόμος για την ηλεκτρική διασύνδεση με Ελλάδα-Ισραήλ, Ιωάννης Καράγιωργας, 27 Ιανουαρίου 2022, <https://gr.euronews.com/2022/01/27/euroasia-interconnector-657-ekatommiria-apo-tin-ee-se-kipro>, πρόσβαση: 19 Απριλίου 2022.

⁴⁰ Σχέδιο Στρατηγικής Εσωτερικής Ασφαλείας για την ΕΕ, Μάρτιος 2010, Διαθέσιμο στο: <https://www.consilium.europa.eu/media/30737/qc3010313elc.pdf>,

κέντρα φιλοξενίας και προσφυγικούς καταυλισμούς, ακόμη και στις φυλακές» (Φίλης, 2017, σελ.99). Σύμφωνα με στοιχεία της Κυπριακής Υπηρεσίας Ασύλου, περισσότεροι από 30 χιλιάδες μετανάστες, που αφίχθηκαν από αφρικανικές χώρες στα κατεχόμενα εδάφη της Κύπρου τα τελευταία 13 χρόνια, πέρασαν παράνομα στις ελεγχόμενες από την Κυπριακή Δημοκρατία περιοχές, μέσω της νεκρής ζώνης και ζήτησαν άσυλο. Μάλιστα όπως αποδεικνύεται από τα ταξιδιωτικά έγγραφα Αφρικανών, φέρουν σφραγίδες του ψευδοκράτους, τα οποία επιβεβαιώνουν ότι ταξίδεψαν αρχικά στην Κωνσταντινούπολη και στη συνέχεια στα κατεχόμενα μέσω του αεροδρομίου της κατεχόμενης Τύμπου, γεγονός που αποδεικνύει την εργαλειοποίηση του μεταναστευτικού, από την Τουρκία⁴¹. Εξάλλου, καθημερινές είναι πλέον οι αναφορές, για συνεχείς διαπληκτισμούς, και πράξεις βίας στο κέντρο φιλοξενίας Πουρνάρα και σε διάφορες άλλες περιοχές.

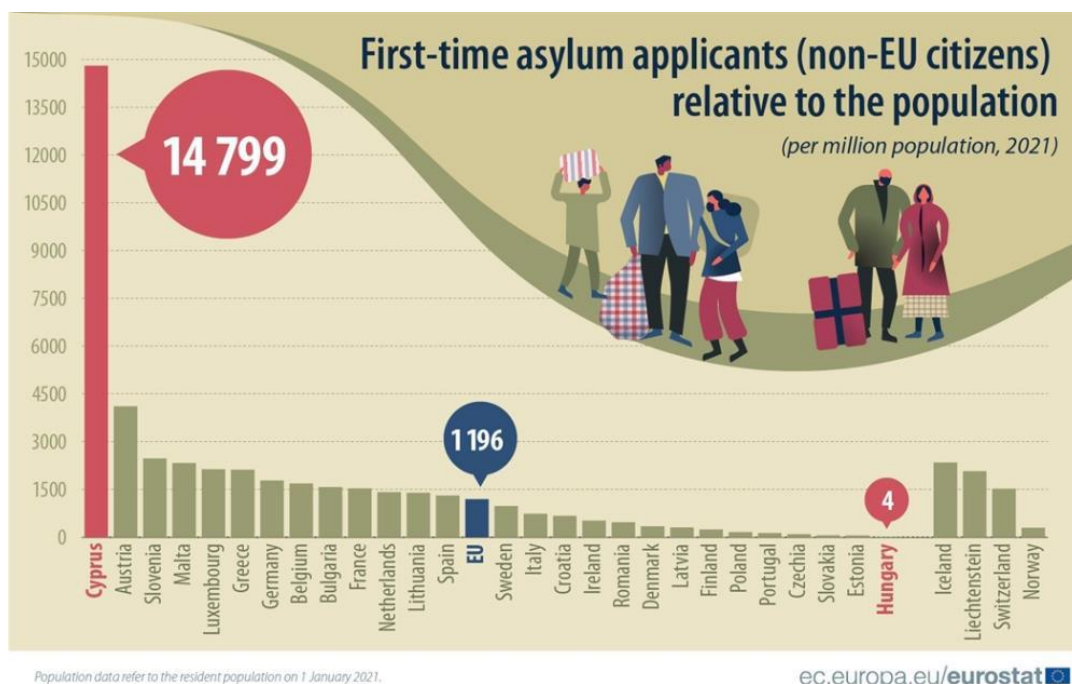
Η Κύπρος ήταν πρώτη με μεγάλη διαφορά σε νέες αιτήσεις ασύλου αναλογικά με τον πληθυσμό της το 2021, σύμφωνα με στοιχεία της Eurostat (Πίνακας 2). Ειδικότερα, καταγράφηκαν 14.799 αιτήσεις ασύλου ανά ένα εκατομμύριο κατοίκους το 2021, πολύ μακριά ακολουθούν η Αυστρία (4.111) και η Σλοβενία (2.474), ενώ ο απόλυτος αριθμός νέων αιτήσεων ασύλου σχεδόν διπλασιάστηκε, από 7.065 το 2020, σε 13.260 το 2021. Σε σχέση με τις διαχρονικές τάσεις, το 2014 είχαν καταγραφεί 1.480 νέες αιτήσεις ασύλου στην Κύπρο, οι οποίες αυξήθηκαν στις 2.105 το 2015 και σε 2.840 το 2016. Έκτοτε οι νέες αιτήσεις αυξάνονται κάθε χρόνο, παρά την πτώση σε πανευρωπαϊκό επίπεδο. Ο μεγαλύτερος αριθμός από τους συνολικά 13.260 αιτητές ασύλου το 2021, προήλθε από τη Συρία (3.055 άτομα), τη Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό (1.730 άτομα), τη Νιγηρία (1.555), το Πακιστάν (995), την Ινδία (990), το Καμερούν (775) το Μπανγκλαντές (685), τη Σομαλία (680) και το Νεπάλ (620)⁴². Συμπερασματικά, το φαινόμενο που παρατηρείται στην Κύπρο, αποτελεί σοβαρή απειλή τόσο για την ασφάλεια της όσο και για τη δημογραφική συνοχή, για αυτό και επιβάλλεται συνεργασία με την ΕΕ, τις γειτονικές χώρες αλλά και λήψη μέτρων αποτροπής της διέλευσης μεταναστών από τη νεκρή ζώνη και τα θαλάσσια σύνορα,

41 *Μεταναστευτικό/Αποκαλύψεις Νουρή στην Βουλή: Τα στατιστικά και οι αριθμοί μιλούν από μόνα τους, Μιχάλης Χατζηστυλιανού, 17 Μαρτίου 2022, <https://politis.com.cy/politis-news/metanasteytiko-apokalypseis-noyri-stin-voyli-ta-statistika-kai-oi-arithmoi-miloun-apo-mona-toys-pinakes/>, πρόσβαση: 20 Μαΐου 2022.*

42 *Πρώτη σε νέες αιτήσεις ασύλου στην ΕΕ η Κύπρος (πίνακας), 23 Μαρτίου 2022, <https://philenews.com/koinonia/eidiseis/article/1429786/proti-se-nees-aitiseis-asyloy-stin-ee-i-kypros-pinakas>, πρόσβαση: 16 Μαΐου 2022*

από πλευράς της αστυνομίας, της Εθνικής Φρουράς, της λιμενικής αστυνομίας και άλλων αρμόδιων φορέων της Κύπρου.

Πίνακας 2: Αιτήσεις ασύλου στην Ευρώπη κατά αναλογία πληθυσμού

Πηγή: <https://philenews.com/koinonia/eidiseis/article/1429786/proti-se-nees-aitiseis-asyloy-stin-ee-i-kypros-pinakas>

3.6. Στρατηγική Αυτονομία της ΕΕ – Σχέσεις με NATO και η Κύπρος

Η Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφαλείας (ΚΕΠΠΑ) της ΕΕ, αποτελεί μία από τις πιο σημαντικές πρωτοβουλίες της που θεσπίστηκε από το 1993 με σκοπό, τη διαφύλαξη της ειρήνης, την ενίσχυση της διεθνούς ασφάλειας, την ενίσχυση της διεθνούς συνεργασίας και την ανάπτυξη και εδραίωση της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών. Παρά το γεγονός ότι πέρασαν από τότε τριάντα χρόνια λίγη πρόοδος έχει συντελεστεί στους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας. Εξάλλου η ευρωπαϊκή ασφάλεια στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στο NATO. Σημειώνεται ότι όλα τα μέλη της ΕΕ πλην Κύπρου, Μάλτας, Ιρλανδίας, Φινλανδίας και Σουηδίας, είναι μέλη του NATO και μάλιστα οι δύο τελευταίες, μετά τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία επιθυμούν και αυτές να ενταχθούν σε αυτό.⁴³

⁴³ Finland and Sweden submit applications to join NATO, 18 May 2022, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_195468.htm, accessed 21 May 2022.

Μετά την εκπόνηση της Παγκόσμιας Στρατηγικής της ΕΕ (Κόππα, 2020, σελ.637-648) επί θεμάτων Εξωτερικής Πολιτικής και Πολιτικής Ασφάλειας το 2016, έγινε μία προσπάθεια ενίσχυσης της ΚΠΑΑ, στο πλαίσιο της συνολικής προσέγγισης της ΕΕ για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων ασφαλείας, με προτεραιότητα στην αντιμετώπιση των εξωτερικών συγκρούσεων και κρίσεων, στην οικοδόμηση δυνατοτήτων τρίτων εταίρων της ΕΕ και στην προστασία της ΈΕ και των πολιτών της. Σε αυτό το πλαίσιο δημιουργήθηκε το 2017 η Μόνιμη Διαρθρωμένη Συνεργασία⁴⁴ με σκοπό την ενίσχυση της ασφαλείας της ΕΕ μέσω της δημιουργίας αμυντικών δυνατοτήτων, την αυξημένη παρουσία της ΕΕ στο διεθνές περιβάλλον ως δρώντας ασφαλείας και της μείωσης της εξάρτησής της από άλλους διεθνείς οργανισμούς, την επένδυση στην τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία σε αμυντικές δυνατότητες, την αξιοποίηση των δαπανών για την άμυνα και τελευταίο και πιο σημαντικό να μπορεί να αποτελέσει τον οδηγό που μεταγενέστερα να οδηγήσει στη δημιουργία κοινής άμυνας μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ⁴⁵. Σημειώνεται ότι στο κείμενο της Στρατηγικής, ενώ τονίζεται ότι η ΕΕ πρέπει να πάρει στα χέρια της την ευθύνη της άμυνας της, ταυτόχρονα ιδιαίτερη έμφαση δίδεται στο ΝΑΤΟ, για το οποίο καταγράφεται ότι παραμένει το βασικό πλαίσιο συλλογικής άμυνας για τα περισσότερα κράτη – μέλη (Κόππα, 2020, σελ.637-648). Στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ η Κύπρος συνεισφέρει στα Συγκροτήματα Μάχης (ΣΜ) της ΕΕ (EU Battlegroups), δύναμης περίπου 1500 μελών, τα οποία μπορούν να λειτουργήσουν είτε από μόνα τους ως μια επιχείρηση ΚΠΑΑ, είτε να αποτελέσουν την πρώτη φάση μιας ευρύτερης επιχείρησης. Συγκεκριμένα η Κύπρος συμμετέχει στο ΣΜ HELBROC, με κράτος – πλαίσιο την Ελλάδα και άλλα τέσσερα κράτη.⁴⁶

Η τελευταία εξέλιξη σε θέματα άμυνας και ασφαλείας αναφορικά με την ΕΕ, προέκυψε μόλις το Μάρτιο του 2022 (υπό την πίεση της ρωσικής εισβολής), όταν το Συμβούλιο Υπουργών Εξωτερικών και Άμυνας της ΕΕ υιοθέτησε το κείμενο της στρατηγικής πυξίδας, η οποία περιλαμβάνει σαφή χρονοδιαγράμματα για την ενίσχυση των αμυντικών δυνατοτήτων της ΕΕ, την αύξηση των αμυντικών δαπανών και το κυριότερο στη δημιουργία Δύναμης Ταχείας Αντίδρασης 5000 μελών⁴⁷. Στο κείμενο γίνεται αναφορά στις προκλήσεις και μονομερείς ενέργειες της Τουρκίας σε βάρος κυριαρχικών δικαιωμάτων

44 Permanent Structured Cooperation-PESCO)

45 Επίσημη ιστοσελίδα Υπουργείου Άμυνας Κυπριακής Δημοκρατίας, <https://mod.gov.cy/e/el/>, πρόσβαση: 11 Μαΐου 2022

46 Επίσημη ιστοσελίδα Υπουργείου Άμυνας Κυπριακής Δημοκρατίας, <https://mod.gov.cy/e/el/>, πρόσβαση: 11 Μαΐου 2022.

47 Η ΕΕ αποφάσισε Ευρωστρατό: «Βρισκόμαστε σε κίνδυνο από έναν γείτονα που είναι αποφασισμένος για πόλεμο», 21 Μαρτίου 2022

<https://www.iefimerida.gr/kosmos/stratigiki-pyxida-i-ee-apofasise-eyrostrato>, πρόσβαση: 30 Απριλίου 2022

έναντι κρατών-μελών και στην εργαλειοποίηση του μεταναστευτικού. Καλεί την Τουρκία να διακόψει τις παραπάνω ενέργειες ενώ σε περίπτωση που δεν συμμορφωθεί σημειώνει ότι η ΕΕ έχει στη διάθεσή της τα εργαλεία και τα μέσα για να υπερασπιστεί τα συμφέροντα των κρατών-μελών και να θωρακίσει την περιφερειακή σταθερότητα. Όπως παρατηρείται, ο δρόμος προς την μετεξέλιξη της ΕΕ γεωπολιτική δύναμη άμυνας και ασφάλειας παραμένει μακρύς, με το NATO να παραμένει ο κύριος πάροχος ασφαλείας για την Ευρώπη. Μάλιστα, λόγω και της ρωσικής εισβολής παρατηρήθηκε μία άνευ προηγουμένου συσπείρωση του (εξαιρουμένης ίσως της Τουρκίας), με αποτέλεσμα η μία χώρα μετά την άλλη να ανακοινώνουν αγορές εξοπλισμού και αύξηση των αμυντικών δαπανών,⁴⁸ ικανοποιώντας τις ΗΠΑ που για χρόνια επέμεναν για αυτό.

Αναφορικά με την Κύπρο και τις σχέσεις με το NATO θα πρέπει να αναφερθεί καταρχάς ότι η Τουρκία ως μέλος του NATO, έχει αποκλείσει την Κύπρο από τις δραστηριότητες της ΚΕΠΠΑ που κάνουν χρήση πληροφοριών του NATO. Παρόλα αυτά, τα τελευταία χρόνια και ειδικότερα μετά τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, το θέμα της ένταξης της Κύπρου επανήλθε στην επικαιρότητα. Ο πρόεδρος της Κύπρου δεν απέκλεισε τέτοιο ενδεχόμενο αφού όταν ρωτήθηκε για αυτό, απάντησε απλά ότι είναι πρόωρο να συζητείται κάτι τέτοιο, αναφέρθηκε στο ενδεχόμενο βέτο που θα θέσει η Τουρκία και διερωτήθηκε εάν την ένταξη θα την επιθυμούσε η πλειοψηφία του λαού της χώρας⁴⁹. Αντίθετα, αρκετοί άλλοι υποστηρίζουν ότι η Κύπρος θα πρέπει να προχωρήσει σε αίτηση ένταξης στο NATO. Ήδη από το 2019, ο αντιπρόεδρος του Atlantic Council, Damon Wilson εισηγήθηκε⁵⁰ όπως η Κύπρος ενταχθεί στο NATO, κάτι που όπως ισχυρίστηκε θα βοηθούσε όχι μόνο στην κατεύθυνση επίλυσης του κυπριακού προβλήματος, αλλά θα συνέβαλλε στην περιφερειακή σταθερότητα. Αναφορικά με την Ελλάδα, όντας μέλος του NATO από το 1952 και εγγυήτρια δύναμη στην Κύπρο, ο Ευθυμιόπουλος αναφέρει ότι από τους βασικούς στόχους που περιλαμβάνονται στην Εθνική Πολιτική Άμυνας και θεμάτων Εξωτερικής Πολιτικής της Ελλάδος στο NATO, είναι η εγγύηση της ασφάλειας του Κυπριακού Ελληνισμού καθώς και η μέριμνα για την ασφάλεια των ελληνικών μειονοτήτων στο εξωτερικό. Επιπλέον, η συνεργασία με όλα τα κράτη – μέλη του NATO, η συμμετοχή

48 *Εξοπλιστικό πρόγραμμα μαμούθ 100 δις. ανακοίνωσε η Γερμανία, 27 Φεβρουαρίου 2022*
https://www.huffingtonpost.gr/entry/exoplistiko-proyramma-mamoeth-100-dis-anakoinose-e-germania_gr_621b6271e4b0d1388f162257, πρόσβαση: 24 Απριλίου 2022.

49 *Αναστασιάδης: «Όχι» σε κυρώσεις που πλήττουν την ΕΕ - Δεν τίθεται θέμα ένταξης της Κύπρου στο NATO, 14 Μαΐου 2022*, <https://www.protothema.gr/politics/article/1243326/anastasiadis-ohi-se-kuroseis-prou-plittoun-tin-ee-den-tithetai-thema-edaxis-tis-kuprou-sto-nato/>, πρόσβαση: 19 Μαΐου 2022.

50 *NATO membership for Cyprus. Yes, Cyprus, 1 Απριλίου 2019*

<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/nato-membership-for-cyprus/>, πρόσβαση: 5 Απρ 2022.

της σε νατοϊκές επιχειρήσεις καθώς και η ενεργός παρουσία στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου (Ευθυμιόπουλος, 2008, σελ. 144-155).

Λαμβάνοντας υπόψη τα πιο πάνω καθώς και τη νέα γεωστρατηγική σκακιέρα που δημιουργείται στην Ευρώπη λόγω του πολέμου στην Ουκρανία διερωτάται κανείς γιατί η Κύπρος δεν έχει κάνει αίτηση ένταξης στο NATO ή έστω στον Συνεταιρισμό για την Ειρήνη.⁵¹ Όπως αναφέρει ο Κλόκκαρης⁵², η Κύπρος είναι το μοναδικό κράτος της ΕΕ που δεν ανήκει στο Συνεταιρισμό, υφίσταται πολύ σοβαρών περιορισμών στη συμμετοχή της στην ΚΕΠΠΑ, τη στιγμή που η ίδια η ΕΕ έχει καθορίσει το NATO ως θεμελιώδη παράγοντα στην αρχιτεκτονική ασφαλείας της. Όπως αναφέρει ο Ευθυμιόπουλος,⁵³ η Κύπρος πληροί όλες τις προδιαγραφές για ένταξη στο NATO, ενώ αποκτώντας Νατοϊκή ταυτότητα θα αυξήσει τις ικανότητες της στην παραγωγή και εφαρμογή πολιτικής. Επίσης, το μόνο που απαιτείται είναι πολιτική βούληση και ικανότητα προσαρμογής στα νέα γεωστρατηγικά δεδομένα, προκειμένου να προβεί σε αίτηση ένταξης στους ευρωπαϊκούς θεσμούς. Επιπρόσθετα, τυχόν αίτηση θα μπορούσε να βοηθήσει καταλυτικά στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων για επίλυση του Κυπριακού, με τη ταυτόχρονη μεσολάβηση του ΟΗΕ, της ΕΕ και του NATO.

3.7. Συμπεράσματα

Η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου και ειδικότερα οι θάλασσες της Κύπρου, Ελλάδας, Ισραήλ και Αιγύπτου διαθέτουν ενεργειακά αποθέματα ικανά να καλύψουν τις ανάγκες τους αλλά και να προμηθεύουν την ΕΕ. Με τις κατάλληλες συνεργασίες και την υποστήριξη της ΕΕ, μπορεί να επισπευστούν οι ενέργειες για εκμετάλλευση των πόρων, κατασκευή των απαιτούμενων υποδομών (σταθμοί LNG, αγωγοί), για να μεταφέρουν φυσικό αέριο στην Ευρώπη. Το έργο ηλεκτρικής διασύνδεσης αποτελεί κρίσιμο έργο που θα αποφέρει πολλαπλά οφέλη για τις χώρες της περιοχής και συμβάλλει καθοριστικά στο στόχο της ΕΕ για την πράσινη μετάβαση. Οι αυξημένες μεταναστευτικές ροές στην Κύπρο προκαλούν σοβαρά προβλήματα για αυτό απαιτείται η άμεση λήψη μέτρων σε συνεργασία και με την ΕΕ. Το θέμα της ένταξης της Κύπρου στο NATO, επανέρχεται στο προσκήνιο και

⁵¹ Η Σύμπραξη για την Ειρήνη ή Συνεργασία για την Ειρήνη ή Συνεταιρισμός για την ειρήνη είναι ένα πρόγραμμα του NATO που στοχεύει στη δημιουργία εμπιστοσύνης μεταξύ του NATO και άλλων κρατών στην Ευρώπη, ενώ θεωρείται ο «προθάλαμος» του NATO.

⁵² Συνεταιρισμός για την Ειρήνη (PfP). Ένα ξεχασμένο θέμα; Φοίβος Κλόκκαρης, 27 Σεπτεμβρίου 2017, <https://philenews.com/f-me-apopsi/paremvaseis-ston-f/article/433627>, πρόσβαση: 25 Μαΐου 2022.

⁵³ Cyprus's Atlantic Identity and its Relations with Turkey, Marios Panagiotis Efthymiopoulos, available at: <http://cceia.unic.ac.cy/wp-content/uploads/article07-6-6.pdf>

η ηγεσία της χώρας καθώς και οι παραγωγοί πολιτικής θα πρέπει να επανεξετάσουν το θέμα πολύ σοβαρά, δεδομένων των ωφελημάτων που θα έχει η Κύπρος. Εξάλλου, η Κύπρος είναι κράτος – μέλος της ΕΕ, αποτελεί αναπόσπαστο μέλος της ευρωπαϊκής οικογένειας, της οποίας η τεράστια πλειοψηφία των κρατών, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, είναι μέλη του ΝΑΤΟ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΔΥΝΑΜΕΩΝ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΕΣΟΓΕΙΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

4.1. Εισαγωγικό Σημείωμα

Πριν καταγράψω τις μεγάλες δυνάμεις που ενδιαφέρονται, ανταγωνίζονται και επηρεάζουν τη γεωπολιτική κατάσταση στην Ανατολική Μεσόγειο θα αναφερθώ με συντομία στις δεσπόζουσες προσεγγίσεις της θεωρίας των διεθνών σχέσεων. Σύμφωνα με τον Κουσκουβέλη, επεξηγώντας το κλασσικό ρεαλισμό, κύριοι εκπρόσωποι του οποίου είναι ο Θουκυδίδης, ο Μακιαβέλι, ο Κλαούζεβιτς, Spykman και ο Morgenthau, τα κράτη είναι οι πιο σημαντικοί παράγοντες του διεθνούς συστήματος, το οποίο είναι άναρχο και ανταγωνιστικό. Τα κράτη λειτουργούν ορθολογικά και σύμφωνα με το εθνικό τους συμφέρον, το οποίο είναι κυρίως η ασφάλεια και η επιβίωση του κράτους. Η ασφάλεια επιτυγχάνεται μέσω της ισχύος και ιδιαίτερα της στρατιωτικής ισχύος. Το διεθνές δίκαιο δεν παίζει κανένα ρόλο ενώ οι διεθνείς οργανισμοί αποτελούν δημιούργημα στα χέρια των μεγάλων δυνάμεων (Κουσκουβέλης 2004, σελ.58-61). Με λίγα λόγια, ο ρεαλισμός θεμελιώνεται στην πολιτική της ισχύος, βασιζόμενος μεταξύ άλλων και στην παραδοχή ότι η ανθρώπινη φύση χαρακτηρίζεται από εγωισμό και απληστία (Heywood 2013, σελ. 55). Σύμφωνα με τον Kenneth Waltz, θεμελιωτή του δομικού ρεαλισμού (νεορεαλισμός), το άναρχο σύστημα, (η απουσία δηλαδή μίας ανώτατης αρχής πάνω από τα κράτη) τροφοδοτεί αισθήματα φόβου, ζήλιας, καχυποψίας και αβεβαιότητας μεταξύ των κρατών, με αποτέλεσμα τα κράτη να οδηγούνται στη λογική της «αυτοβοήθειας»⁵⁴, σύμφωνα με την οποία τα κράτη επιδιώκουν να μεγιστοποιήσουν την ασφάλεια τους (Baylis & Smith 2013, σελ. 235). Κατά συνέπεια, η διεθνής αναρχία δημιουργεί αναγκαστικά ένταση, σύγκρουση και οδηγεί αναπόφευκτα στην πιθανότητα πρόκλησης πολέμου αφού: Πρώτον, τα κράτη πρέπει να στηρίζονται στις δικές τους δυνάμεις για να εξασφαλίσουν τα συμφέροντα τους (Heywood 2013, σελ. 123). Δεύτερον, δίνουν μεγάλη έμφαση στη στρατιωτική ισχύ προκειμένου να επιτύχουν την επιβίωση και την ασφάλεια τους, γεγονός που παρασύρει τα κράτη σε μία ανταγωνιστική σχέση που βασίζεται στο «δίλημμα ασφαλείας»⁵⁵. (Νεοκλέους, 2021). Τρίτον, η σύγκρουση ενθαρρύνεται επειδή τα κράτη ενδιαφέρονται πρωταρχικά για τη διατήρηση ή τη βελτίωση της θέσης τους σε σχέση με

⁵⁴ Αυτοβοήθεια: Ορολογία που χρησιμοποίησε πρώτος ο Kenneth Waltz στο βιβλίο του Theory of International Politics (1979). Κατά τον Waltz για την ασφάλεια των κρατών ισχύει η "αρχή της αυτοβοήθειας", δηλαδή τα κράτη οφείλουν να μεριμνούν από μόνα τους για την ασφάλεια τους.

⁵⁵ Δίλημμα ασφαλείας: Το δίλημμα ασφαλείας περιγράφει μία κατάσταση στην οποία οι ενέργειες που κάνει ένα κράτος για να ενισχύσει την ασφάλεια του ερμηνεύονται ως επιθετικές από άλλα κράτη προκαλώντας στρατιωτικές αντιδράσεις, κούρσα εξοπλισμών ακόμα και σε πόλεμο χωρίς στην πραγματικότητα κανένα κράτος να το ήθελε εξαρχής.

τα άλλα κράτη, δηλαδή για τα «συγκριτικά κέρδη»⁵⁶. Συνεπώς η πιθανότητα συνεργασίας μειώνεται όπως επίσης μειώνεται και η αποτελεσματικότητα των διεθνών οργανισμών, διότι αν και μπορούν να επωφεληθούν όλα τα κράτη από μία συγκεκριμένη πολιτική, το κάθε κράτος ανησυχεί μήπως τα άλλα κράτη θα κερδίσουν περισσότερο (Heywood 2013, σελ. 124). Όπως γίνεται αντιληπτό, η ισχύς είναι το κύριο νόμισμα της διεθνούς πολιτικής. Ο κύριος λόγος που τα κράτη επιδιώκουν την ισχύ, είναι για να εξασφαλίσουν την ασφάλεια τους. Μεγιστοποιώντας την ισχύ τους, μεγιστοποιούν την ασφάλεια τους και κατ' επέκταση την επιβίωση, τη διατήρηση της εδαφικής κυριαρχίας και της εθνικής ανεξαρτησίας. Πέραν αυτού όμως σύμφωνα με τον Κουσκουβέλη, δεν επιλέγουν όλα τα κράτη τις ίδιες στρατηγικές στη διεθνή πολιτική. Τα κράτη έχουν να επιλέξουν ανάμεσα στην ηγεμονία, την εξισορρόπηση και την υποχωρητικότητα. Σε περίπτωση που θα επιδιώξουν την ηγεμονία υπάρχουν τρεις επιλογές: Πρώτον, αύξηση της ισχύος τους με εσωτερική ενδυνάμωση (εξοπλισμοί, οικονομία), δεύτερον αύξηση της ισχύος τους είτε με δημιουργία συμμαχιών ηγεμονικού χαρακτήρα είτε μέσω της στρατηγικής του «διαίρει και βασίλευε» και τρίτον, χρησιμοποίηση της ισχύος τους είτε απροκάλυπτα με πόλεμο είτε με τη στρατηγική του πειθαναγκασμού⁵⁷. Στην περίπτωση επιλογής της εξισορρόπησης, τότε τα κράτη έχουν και πάλι τρεις επιλογές: Πρώτον, να επιδιώξουν την ισότητα έναντι των άλλων κρατών μέσω εσωτερικής ενδυνάμωσης, με σκοπό την διατήρηση του στάτους κβο. Δεύτερον, να επιδιώξουν τη λογική της ισορροπίας της ισχύος ή και της αποτροπής (εξωτερική ενδυνάμωση), είτε μέσω συμμαχιών είτε μέσω του «διαίρει και βασίλευε» και τρίτον, να χρησιμοποιήσουν την ισχύ τους επιθετικά, είτε με αμυντικό πόλεμο είτε μέσω του πειθαναγκασμού, με σκοπό την υποβάθμιση ή απόκρουση ή καταστροφή του αντιπάλου. Τέλος, σε περίπτωση επιλογής της υποχωρητικότητας τα κράτη μπορούν να επιλέξουν είτε τη στρατηγική της σύμπλευσης (πρόσδεση στο άρμα του ισχυρότερου αντιπάλου) είτε αυτή του κατευνασμού (εξευμενισμός, παραχωρήσεις και υποχώρηση στις απαιτήσεις του αντιπάλου με σκοπό να περιορίσει την επιθετικότητα του) (Κουσκουβέλης, 2004, 187-223). Σε κάθε περίπτωση, τα κράτη έχουν σχεδόν πάντοτε διάφορες επιλογές και ως ορθολογικοί δρώντες στο διεθνές σύστημα, οι ηγεσίες τους μέσω της διαδικασίας λήψης αποφάσεων, λαμβάνουν τις αποφάσεις για τις στρατηγικές που θα εφαρμόσουν.

⁵⁶ Συγκριτικά κέρδη: Η θέση των κρατών σε σχέση με τα άλλα κράτη, που αποκρυσταλλώνεται στην κατανομή των κερδών και των δυνατοτήτων ανάμεσά τους.

⁵⁷ Η στρατηγική του πειθαναγκασμού στηρίζεται στο γεγονός ότι η ισχύς ενός κράτους είναι πιο χρήσιμη όταν δεν χρησιμοποιείται σε πόλεμο, αλλά μέσω της απειλής χρήσης βίας μπορεί να εξασφαλίσει οφέλη και να επιβάλει τη θέληση του σε κράτος.

Αναφορικά με τη δεύτερη δεσπόζουσα προσέγγιση των διεθνών σχέσεων το φιλελευθερισμό, αρχικά θα πρέπει να αναφερθεί ότι αποδέχεται ότι οι παγκόσμιες υποθέσεις διαμορφώνονται από τον ανταγωνισμό μεταξύ των κρατών. Το διεθνές σύστημα παραμένει άναρχο, όμως δεν υπάρχει απόλυτη αταξία λόγω της ύπαρξης και της λειτουργίας των διεθνών οργανισμών. Επίσης, οι κανόνες διεθνούς δικαίου παίζουν σημαντικό ρόλο και επηρεάζουν τη συμπεριφορά των κρατών, ενώ οι οικονομικές σχέσεις και το παγκόσμιο ελεύθερο εμπόριο, δημιουργούν σχέσεις αλληλεξάρτησης μεταξύ των κρατών, κάτι που τα αποθαρρύνει από τη χρήση βίας. Επιπρόσθετα, η δημοκρατία είναι εγγενώς ειρηνική ως παράγοντας που μειώνει τη πιθανότητα πολέμου ανάμεσα σε δημοκρατικά κράτη. Η φιλελεύθερη θεωρία δίνει έμφαση στη συλλογική ασφάλεια που στηρίζεται στην παραδοχή ότι η επιθετική πολιτική ενός κράτους μπορεί να αντιμετωπιστεί πιο αποτελεσματικά μέσα από συλλογική δράση που αναλαμβάνει μια ομάδα κρατών. Με λίγα λόγια η έννοια της ασφάλειας ξεφεύγει από την εθνική ασφάλεια και κατευθύνεται στην ευρύτερη έννοια της διεθνούς ασφάλειας (Νεοκλέους, 2021).

4.2. Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ)

Οι ΗΠΑ εμφανίστηκαν αρχικά στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου κατά την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου με την εκστρατεία στη Βόρεια Αφρική. Με το τέλος του πολέμου, στήριξε την οικονομική ανάκαμψη της εξασθενημένης Δυτικής Ευρώπης (μεταξύ αυτών και της Ελλάδας μέσω του σχεδίου Μάρσαλ) και της Ιαπωνίας, πρωτοστάτησαν στην δημιουργία του ΟΗΕ, του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) και της Παγκόσμιας Τράπεζας, ενώ πολύ σύντομα οι αμερικανικές επιχειρήσεις κυριάρχησαν. Αυτές οι εξελίξεις οδήγησαν συνδυαζόμενες με την στρατιωτική και οικονομική ισχύ τους, στην άνοδο των ΗΠΑ, ως ηγεμονική δύναμη (Heywood, 2013, σελ.381). Σκοπός της παρουσίας των ΗΠΑ στην περιοχή, μέσω των στρατιωτικών βάσεων σε Τουρκία και Ελλάδα (οι οποίες έγιναν μέλη του ΝΑΤΟ ταυτόχρονα το 1952), αλλά και του 6^{ου} στόλου, ήταν η ασφάλεια των πετρελαιοπηγών της Μέσης Ανατολής, η διατήρηση της ελεύθερης ναυσιπλοΐας, αλλά και η ανάσχεση της Σοβιετικής Ένωσης (Παρίσης, 2013). Με την αποδυνάμωση του ΗΒ λόγω του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και ειδικότερα μετά την απόσυρση του από το Σουέζ, οι ΗΠΑ ήρθαν να καλύψουν το κενό και επέκτειναν την ισχύ τους. Κατά την περίοδο του ψυχρού πολέμου, η αμερικανική παρουσία ισχυροποιήθηκε ακόμη περισσότερο, με την υπογραφή ειρήνης του Καμπ Ντέιβιντ μεταξύ Ισραήλ και Αιγύπτου το 1978, η πρώτη συμφωνία ειρήνευσης του Ισραήλ με αραβική χώρα. Ταυτόχρονα, ο ανελέητος πολιτικός, οικονομικός, στρατιωτικός και πυρηνικός ανταγωνισμός των δύο υπερδυνάμεων, η ολοένα αυξανόμενη ισχύς των ΗΠΑ

και άλλοι παράγοντες, οδήγησαν εν τέλει στην κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991, με αποτέλεσμα οι ΗΠΑ να καταστεί η «μοναδική υπερδύναμη»⁵⁸ ή «παγκόσμιος ηγεμόνας» (Heywood, 2013, σελ.380). Πλέον, οι ΗΠΑ διαθέτουν παγκόσμια στρατιωτική κυριαρχία, οικονομική ανθεκτικότητα και ασυναγώνιστη δομική ισχύ, που της επιτρέπει να επηρεάζει τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων σε παγκόσμια οικονομικά ζητήματα. Επιπλέον, ο πληθυσμός της αναμένεται να φτάσει τα 440 εκατομμύρια το 2040, ενώ κυριαρχεί στους τομείς της εκπαίδευσης, της τεχνολογίας και της επιστήμης (Νεοκλέους, 2021). Χαρακτηριστική απόδειξη των προαναφερομένων, αποτελεί το γεγονός ότι η ΕΕ και πολλές άλλες χώρες, ακολούθησαν τις ΗΠΑ στην επιβολή κυρώσεων κατά της Ρωσίας, λόγω της εισβολής στην Ουκρανία. Το πάγωμα του αγωγού North Stream από τη Γερμανία⁵⁹ που θα μετέφερε το ρωσικό φυσικό αέριο στη χώρα (κάτι που ήταν πάγια επιδίωξη των ΗΠΑ), αποτελεί άλλη μία πραγματικότητα, για το πόσο μπορεί να επηρεάζουν οι ΗΠΑ, τη διαδικασία λήψεως αποφάσεων άλλων κρατών.

Επιπρόσθετα, οι ΗΠΑ, Πρώτον, δαπανούν τεράστια ποσά στις αμυντικές δαπάνες με χαρακτηριστικό παράδειγμα το 2007, όπου το 46% των στρατιωτικών δαπανών όλου του κόσμου αφορούσαν τις ΗΠΑ. Δεύτερον, διατηρούν σχεδόν 700 στρατιωτικές βάσεις σε περισσότερες από 100 χώρες, την πιο εξελιγμένη αεροπορική και ναυτική δύναμη καθώς και τα πιο τεχνολογικά ανεπτυγμένα οπλικά συστήματα. Τρίτον, ηγούνται από το 1949 του NATO καθώς και ενός διεθνούς συνασπισμού που συμπεριλαμβάνει την ΕΕ, την Ιαπωνία και τις «τίγρεις»⁶⁰ της Ανατολικής Ασίας, τον Καναδά, την Αυστραλία, τη Νέα Ζηλανδία και το Ισραήλ, τα κράτη δηλαδή που ανήκουν στη Δύση. Τέταρτον, όπως αναφέρει και ο Μάρσαλ, με τη «στροφή στην Ασία» που εγκαινίασε ο Ομπάμα, άλλες περιφερειακές δυνάμεις της Ασίας – Ειρηνικού όπως, η Ταϊλάνδη, το Βιετνάμ, η Μαλαισία και η Ινδονησία εξακολουθούν να είναι σύμμαχοι των ΗΠΑ (Νεοκλέους, 2021).

Σήμερα κύριοι στόχοι των ΗΠΑ παραμένουν, ο έλεγχος και η εκμετάλλευση των πηγών και διαδρόμων ενέργειας, ο έλεγχος του NATO και του ΟΗΕ (προκειμένου οι αποφάσεις τους να συνάδουν με τα δικά τους συμφέροντα), η επέκταση της επιρροής τους, η στήριξη των φιλικών κρατών και η διατήρηση, ή αύξηση των στρατιωτικών βάσεων στην περιοχή, εφόσον και όπου απαιτείται. Σχετικά με το τελευταίο, χαρακτηριστικές περιπτώσεις αποτελούν οι αναβαθμίσεις των βάσεων στη Σούδα, και

⁵⁸ Υπερδύναμη: Ένα κράτος που είναι σαφώς πιο ισχυρό από τους δυνητικούς αντιπάλους του και γι'αυτό κυριαρχεί στις παγκόσμιες υποθέσεις.

⁵⁹ Nord Stream 2: Ο αγωγός «φάντασμα» που κόστισε \$11 δισ. και έναν πόλεμο, 31 Μαρτίου 2022, <https://www.protothema.gr/economy/article/1228086/nord-stream-2-o-agogos-fadasma-pou-kostise-11-dis-kai-enan-polemo/>, πρόσβαση: 25 Μαΐου 2022.

⁶⁰ Τίγρεις ή δράκοι της Ασίας χαρακτηρίζονται οι: Νότια Κορέα, Ταιβάν, Χονγκ Κονγκ, Σιγκαπούρη.

η κατασκευή βάσης στην Αλεξανδρούπολη, στο πλαίσιο της ανανεωμένης Συμφωνίας Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας Ελλάδας – ΗΠΑ, που υπεγράφη τον Οκτώβριο του 2021.⁶¹

Βέβαια στον 21^ο αιώνα οι στρατιωτικές επεμβάσεις των ΗΠΑ σε διάφορες περιοχές του πλανήτη όπως στη Λιβύη και στη Συρία, αλλά και ειδικότερα στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ, προκάλεσαν ένα κύμα αντιαμερικανισμού σε ορισμένες αραβομουσουλμανικές χώρες και κατέδειξαν κάποια όρια της στρατιωτικής υπεροπλίας των ΗΠΑ (Heywood, 2013, σελ.390), Ένας από τους λόγους άλλωστε που αφορούν στην αποχώρηση αμερικανικών στρατευμάτων τα τελευταία χρόνια από Συρία, Ιράκ και κυρίως από το Αφγανιστάν, είναι και αυτός. Παρόλα αυτά, οι ΗΠΑ δείχνουν ότι έχουν τη δυνατότητα να επεμβαίνουν στην ευρύτερη περιοχή όταν, όποτε και με όποιο τρόπο επιθυμούν. Χαρακτηριστικά αναφέρονται οι δύο στρατιωτικές επιδρομές, όπου πέτυχαν την εξουδετέρωση του αρχηγού του Ισλαμικού Κράτους και του αρχηγού των Φρουρών της Επανάστασης του Ιράν, τον Οκτώβριο του 2019 σε στρατιωτική επιχείρηση που έγινε στη βορειοανατολική Συρία⁶² και τον Ιανουάριο του 2020 σε επιδρομή ακριβείας μη επανδρωμένων αεροσκαφών στη Βαγδάτη⁶³, αντίστοιχα.

Επιπλέον, η εμπλοκή των ΗΠΑ στη Ανατολική Μεσόγειο συνεχίζεται, με προτεραιότητα πάντα τη στρατηγική σχέση που διατηρούν με το Ισραήλ. Σε αυτό το πλαίσιο αποφασίστηκε η αναγνώριση της Ιερουσαλήμ ως πρωτεύουσας του Ισραήλ, η μετακίνηση της αμερικάνικης πρεσβείας από το Τελ Αβίβ στην Ιερουσαλήμ και το «σχέδιο του αιώνα»⁶⁴ όπως χαρακτηρίστηκε από τον πρώην πρόεδρο Τραμπ για την επίλυση του Παλαιστινιακού προβλήματος. Το σχέδιο, σαφώς ετεροβαρές υπέρ του Ισραήλ, απλά επιβεβαίωσε ότι το Ισραήλ είναι και θα παραμείνει ο αιώνιος σύμμαχος των ΗΠΑ. Στο ίδιο πλαίσιο, οι ΗΠΑ υποστηρίζουν τη τριμερή συνεργασία Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ με αποφασιστικό τρόπο, ενώ η τριμερής αυτή έχει πλέον θεσμοθετηθεί

61 Τι προβλέπει η ανανεωμένη Συμφωνία Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας Ελλάδας – ΗΠΑ, 15 Οκτωβρίου 2022, <https://gr.euronews.com/2021/10/15/ti-provelepei-ananeomeni-symfonia-amoivaias-amyntikis-synergasias-elladas-usa>, πρόσβαση: 28 Απριλίου 2022.

62 Νεκρός ο αρχηγός του Ισλαμικού Κράτους λένε Αμερικανοί αξιωματούχοι - Συνέβη κάτι μεγάλο λέει ο Τραμπ, 27 Οκτωβρίου 2019, <https://www.protothema.gr/world/article/939565/hekros-o-arhigos-tou-islamiku-kratous-lene-amerikanoi-axiomatouchoi-sunevi-kati-megalo-leei-o-trab/>, πρόσβαση: 6 Μαρτίου 2022.

63 Δολοφονία Σουλεϊμάνι: Πώς έγινε η επιχείρηση - Γιατί οι ΗΠΑ επέλεξαν αυτό το timing, 3 Ιανουαρίου 2020,

<https://www.protothema.gr/world/article/961195/dolofonia-souleimani-pos-egine-i-epiheirisi-giati-oi-ipa-epelexan-auto-to-timing/>, πρόσβαση: 10 Απριλίου 2022.

64 Το «σχέδιο του αιώνα» και οι νέες συμμαχίες στη Μέση Ανατολή, Νίκος Στέλγιας, 2 Φεβρουαρίου 2020, <https://www.kathimerini.com.cy/gr/kosmos/to-sxedio-toy-aiwna-kai-oi-nees-symmaxies-sti-mesi-anatoli>, πρόσβαση: 4 Μαΐου 2022.

και μετατραπεί σε 3+1, με τη συμμετοχή των ΗΠΑ⁶⁵. Το Δεκέμβριο του 2019 τέθηκε σε ισχύ ο νόμος για την Εθνική Άμυνα που περιλαμβάνει την ακύρωση της συμφωνίας για προμήθεια μαχητικών αεροσκαφών F-35 στην Τουρκία καθώς και την άρση του εμπάργκο όπλων στην Κύπρο, ενώ υπεγράφη ο νόμος East Med Act, που αφορά σε στρατηγική συμμαχία των ΗΠΑ, της Ελλάδας, του Ισραήλ και της Κύπρου.⁶⁶ Στο πλαίσιο αυτό, για πρώτη φορά το έτος 2021, έχει ξεκινήσει μέσω του προγράμματος των ΗΠΑ «Διεθνής Στρατιωτική Εκπαίδευση και Κατάρτιση» (IMET) η εκπαίδευση και επιμόρφωση Κύπριων Αξιωματικών της Εθνικής Φρουράς στις ΗΠΑ, από το οποίο έχει ήδη επωφεληθεί σημαντικά ικανός αριθμός Αξιωματικών καθώς και η Εθνική Φρουρά.⁶⁷ Στο πλαίσιο της αναβαθμιζόμενης σχέσης με τις ΗΠΑ, ο Υπουργός Άμυνας της Κύπρου, για πρώτη φορά στην ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας, μετέβην για επίσκεψη εργασίας και διμερείς διαβουλεύσεις στο Αμερικανικό Πεντάγωνο, κάτι που αποτελεί ορόσημο στη συνεργασία Κύπρου-ΗΠΑ στον τομέα της άμυνας.⁶⁸ Την ίδια στιγμή, ο πρόεδρος της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων της Γερουσίας των ΗΠΑ⁶⁹ ανέφερε ότι οι συνθήκες για πλήρη άρση του εμπάργκο όπλων προς την Κύπρο, είναι πιο ώριμες από ποτέ. Πέραν της σύσφιξης των σχέσεων στον αμυντικό τομέα, πολύ σημαντική κρίνεται η αναβάθμιση των σχέσεων ΗΠΑ – Κύπρου στους τομείς της εκπαίδευσης και τη τεχνολογίας. Σαν αποτέλεσμα, πρόσφατα εγκαινιάστηκε το εκπαιδευτικό Κυπριακό Κέντρο για τη Χερσαία και Θαλάσσια Ασφάλεια και την Ασφάλεια Λιμένων CyCLOPS⁷⁰. Το κέντρο δημιουργήθηκε και λειτουργεί στη Λάρνακα με χρηματοδότηση των ΗΠΑ και στοχεύει να εξελιχθεί σε ένα περιφερειακό έργο που θα παρέχει εκπαίδευση, τεχνογνωσία στην ΕΕ και τρίτες χώρες - εταίρους στην Ανατολική Μεσόγειο.⁷¹ Στο ίδιο πλαίσιο, πρόσφατα υπογράφηκε συμφωνία για εγκατάσταση του Αμερικανικού Πανεπιστημίου της Βηρυτού στην Πάφο, το οποίο

65 Τηλεδιάσκεψη 3+1 των ΥΠΕΞ ΗΠΑ, Ελλάδας, Κύπρου και Ισραήλ, Ιωάννης Καράγιωργας, 9 Μαΐου 2022, <https://gr.euronews.com/2022/05/09/tilediaskepsi-3-1-ipex-usa-greece-cyprus-israel>, πρόσβαση: 11 Μαΐου 2022.

66 EastMed Act: Η συμμαχία ΗΠΑ - Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ στην ανατολική Μεσόγειο, Μιχάλης Ιγνατίου, 13 Ιανουαρίου 2020, https://www.ethnos.gr/politiki/78765_eastmed-act-h-symmahia-ipa-elladas-kyproy-israil-stin-anatoliki-mesogeio, πρόσβαση: 11 Μαΐου 2022

67 Κύπρος και ΗΠΑ ενισχύουν την αμυντική τους συνεργασία, 17 Ιουνίου 2021, <https://www.kathimerini.com.cy/gr/politiki/kypros-kai-ipa-enisxyoyn-tin-amyntiki-toys-synergasia>, πρόσβαση: 11 Μαΐου 2022.

68 Πρώτη επίσκεψη εργασίας Υπουργού Άμυνας Κυπριακής Δημοκρατίας στις ΗΠΑ, 27 Μαΐου 2022, <https://mod.gov.cy/announcements/>, πρόσβαση: 27 Μαΐου 2022.

69 Μενέντεζ: Ωριμες οι συνθήκες για πλήρη άρση του εμπάργκο όπλο στην Κύπρο, 31 Μαΐου 2022, <https://www.ant1.com.cy/news/cyprus/article/479434/menedez-orimes-oi-sunthikes-gia-pliri-arsi-tou-ebargo-oplo-stin-kupro/?expandedarticle=true> πρόσβαση: 31 Μαΐου 2022

70 Cyprus Center for Land, Open Seas and Port Security

71 Εγκαίνια CyCLOPS στο πρόγραμμα επίσκεψης Νούλαντ στην Κύπρο, 4 Απριλίου 2022, <https://philenews.com/eidiseis/politiki/article/1439442/eggainia-cyclops-sto-progamma-episkepsis-noylant-stin-kypro>, πρόσβαση: 14 Απριλίου 2022.

αναμένεται να λειτουργήσει το 2023, φέρνοντας την Κύπρο ένα βήμα πιο κοντά στην υλοποίηση του στόχου της να καταστεί εκπαιδευτικός κόμβος στην Ευρώπη.⁷²

4.3. Ρωσία

Η Ρωσία ως διάδοχο κράτος μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης βρέθηκε στην ανάγκη να επαναπροσδιορίσει το δόγμα της εξωτερικής της πολιτικής. Αφού εγκατέλειψε το όραμα για επικράτηση του κομμουνισμού, που χαρακτήριζε το ιδεολογικό υπόβαθρο του ανταγωνισμού με τις ΗΠΑ, κατά τη διάρκεια του ψυχρού πολέμου, υιοθέτησε το δόγμα του «εγγύς εξωτερικού», προκειμένου να ανασυγκροτηθεί αλλά και για να αποτρέψει της διείσδυση των ΗΠΑ στην Ευρασία. Έτσι ανακήρυξε το σύνολο του γεωπολιτικού χώρου της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, ως σφαίρα των ζωτικών της συμφερόντων. Προκειμένου να πετύχει το νέο δόγμα φρόντισε να: (Μάζης, Μπαλαφούτα, 2013,σελ. 30-31). Πρώτον, να αναδειχθεί η Ρωσία ως η μοναδική πυρηνική δύναμη του μετασοβιετικού χώρου, μέσω της επιστροφής του πυρηνικού οπλοστασίου που είχε αναπτυχθεί κατά την περίοδο του ψυχρού πολέμου σε Λευκορωσία, Καζακστάν και Ουκρανία. Δεύτερον, να διασφαλίσει τα πολιτικά δικαιώματα των ρωσικών και ρωσώφωνων πληθυσμών που διαβιούσαν ή διαβιούν στις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες καθώς και τη χρησιμοποίηση τους ως μοχλό πίεσης προς τις κυβερνήσεις αυτών των κρατών. Τρίτον, να εξασφαλίσει πρόσβαση σε στρατιωτικές εγκαταστάσεις στην Κριμαία και Υπερδνειστερία προκειμένου να παρέχουν προστασία στους προαναφερόμενους πληθυσμούς καθώς και να υποστηρίξουν αυτονομιστικά κινήματα, όπως για παράδειγμα σε Αμπχαζία και Νότια Οσετία. Τέταρτον, να συντονίσει τις ενεργειακές πολιτικές των εξαγωγικών κρατών (Καζακστάν, Ουζμπεκιστάν, Τουρκμενιστάν) καθώς και τον έλεγχο των αγωγών μεταφοράς φυσικού αερίου προς την Ευρώπη, θέτοντας έτσι υπό έλεγχο τις οικονομίες αυτών των κρατών. Ο έλεγχος μάλιστα των ενεργειακών υποδομών, αποτέλεσε το πιο ισχυρό εργαλείο που οδήγησε στην ανάταξη της ρωσικής οικονομίας.

Από τα μέσα της πρώτης δεκαετίας του 21^{ου} αιώνα και πλέον με ισχυρή οικονομία, άρχισε να αποκτά την παλιά της αίγλη στο διεθνές σύστημα. Αφού θριάμβευσε στον πόλεμο της Γεωργίας το 2008 και προχώρησε στην αναίμακτη προσάρτηση της Κριμαίας από την Ουκρανία το 2014, αναθερμάνθηκε το ενδιαφέρον

72 Πάφος: Υπογράφηκε η εγκατάσταση του Αμερικανικού Πανεπιστημίου Βηρυτού, 8 Απριλίου 2022, <https://www.sigmalive.com/news/local/937898/pafos-ypografike-i-egkatastasi-tou-amerikanikou-panepistimiou-viryoutou>, πρόσβαση: 14 Απριλίου 2022

της και για την Ανατολική Μεσόγειο (Χαραλάμπους, 2019, σελ.86). Έτσι επέμβηκε δυναμικά στον πόλεμο της Συρίας πετυχαίνοντας με εμφαντικό τρόπο τη διατήρηση του Άσαντ στην εξουσία, προχώρησε στην αναβάθμιση της ρωσικής ναυτικής βάσης στην Ταρτούς της Συρίας, αποκτώντας έτσι μόνιμη παρουσία στην περιοχή, ενώ ταυτόχρονα προχώρησε και σε συμφωνία με την Κύπρο για ελλιμενισμό των ρωσικών πλοίων (Χαραλάμπους, 2019, σελ.87).

Παράλληλα, θέλοντας να εξασφαλίσει το μαλακό της υπογάστριο αλλά και να δημιουργήσει ρήγμα στην νοτιοανατολική πτέρυγα του NATO, ανέπτυξε ισχυρούς δεσμούς με την Τουρκία, αρχικά στους τομείς της ενέργειας, του εμπορίου και του τουρισμού. Μάλιστα, παρά την κατάρριψη του ρωσικού πολεμικού αεροσκάφους από τους Τούρκους το 2016 στο πόλεμο της Συρίας και τις άμεσες κυρώσεις⁷³ που επέβαλε στην Τουρκία, πολύ σύντομα έκανε στροφή 180 μοιρών, συνάπτοντας ακόμα πιο στενές σχέσεις με την Τουρκία. Έτσι για παράδειγμα, συμφωνήθηκε και κατασκευάζεται εργοστάσιο πυρηνικής ενέργειας στην Τουρκία, προχώρησε στην προμήθεια του πυραυλικού συστήματος S-400⁷⁴ στην Τουρκία (παρά τις σφοδρές αντιδράσεις του NATO και των ΗΠΑ), καθώς επίσης σε αρκετές περιπτώσεις συνεργάστηκε με την Τουρκία, κατά τη διάρκεια της εισβολής των Τούρκων στο Συριακό έδαφος την τελευταία τετραετία.

Αναφορικά με την Κύπρο, η Ρωσία εδώ και χρόνια διατηρεί στενές σχέσεις, παρείχε δε πάντοτε υποστήριξη στο εθνικό θέμα. Ειδικότερα, κατά την περίοδο του Σχεδίου Ανάν⁷⁵ το 2004, ήταν από τις λίγες χώρες που δεν άσκησαν πίεση για αποδοχή του σχεδίου⁷⁶, σε αντίθεση με τις ΗΠΑ, ΗΒ και ΕΕ. Στο οικονομικό πεδίο μέχρι και πριν την έναρξη της εισβολής στην Ουκρανία (οπότε και επιβλήθηκαν κυρώσεις από πλευράς Κύπρου εναρμονιζόμενη με τις αποφάσεις της ΕΕ), λόγω και της συμφωνίας αποφυγής διπλής φορολογίας (Στεργίου, 2019), υπήρχε εξαιρετική συνεργασία με τεράστιες ρωσικές επενδύσεις στην Κύπρο. Επιπρόσθετα, η Ρωσία το 2011 παραχώρησε διακρατικό δάνειο στην Κύπρο, πριν τελικά επέμβει η ΕΕ, με την

73 Ρωσία - Τουρκία: Από το ναδίρ στη συγγνώμη Ερντογάν και στα deal δισεκατομμυρίων, Γιώργος Φωκιανός, 8 Απριλίου 2019, <https://www.naftemporiki.gr/story/1462640/rosia-tourkia-apo-to-nadir-sti-suggnomi-erntogan-kai-sta-deal-disekatommuriwn>, πρόσβαση: 22 Απριλίου 2022.

74 Η Τουρκία προχώρησε σε δοκιμή των ρωσικών S-400 - «Δεν μας ενδιαφέρει τι λένε οι ΗΠΑ», 23 Οκτωβρίου 2020, <https://m.naftemporiki.gr/story/1649994/i-tourkia-proxorise-se-dokimi-ton-rosikon-s-400-den-mas-endiaferi-ti-lene-oi-ipa>, πρόσβαση: 2 Μαΐου 2022.

75 Το Σχέδιο Ανάν ήταν σχέδιο που προτάθηκε από τον ΟΗΕ, τέθηκε σε ξεχωριστά δημοψηφίσματα το 2004, απορρίφθηκε με συντριπτική πλειοψηφία από την ελληνοκυπριακή πλευρά ενώ η τουρκοκυπριακή ψήφισαν υπέρ.

76 Ρωσία: Το σχέδιο Ανάν δεν έλαβε υπόψη τα συμφέροντα των δύο πλευρών, 26 Απριλίου 2004, <https://m.naftemporiki.gr/story/87806>, πρόσβαση: 30 Μαΐου 2022.

επιβολή του πακέτου διάσωσης της κυπριακής οικονομίας και του «κουρέματος» καταθέσεων. Σημειώνεται επίσης ότι, η Ρωσία αποτελεί κύριο προμηθευτή οπλικών συστημάτων για την Κύπρο εδώ και 30 χρόνια, συμπεριλαμβανομένων αρμάτων μάχης, επιθετικών ελικοπτέρων και πυραυλικών αντιαεροπορικών συστημάτων. Παρά το αξιοσημείωτο γεγονός της απουσίας ρωσικών εταιρειών από τη κυπριακή ΑΟΖ, η Ρωσία παραμένει ενεργή στο πεδίο της ενεργειακής εκμετάλλευσης της περιοχής μέσω της Συρίας, διατηρεί σχετικά καλές σχέσεις με Αίγυπτο και Ισραήλ, ενώ εξακολουθεί να διατηρεί πρωταγωνιστικό ρόλο στη Λιβύη, με σκοπό να αυξήσει την επιρροή της και να λάβει μερίδιο από τα πλούσια ενεργειακά κοιτάσματα της χώρας.

4.4. Κίνα

Το τελευταίο διάστημα συζητείται έντονα η ανάδυση της Κίνας ως παγκόσμιας δύναμης. Σύμφωνα με τον Heywood, η άνοδος της οφείλεται στις φιλελεύθερες οικονομικές μεταρρυθμίσεις που υιοθετήθηκαν αρχικά το 1977, αλλά ιδιαίτερα μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου. Η κινέζικη οικονομία συνεχίζει να αυξάνεται ραγδαία και σήμερα είναι η δεύτερη μεγαλύτερη στον κόσμο, ενώ εάν συνεχίσει με αυτούς τους ρυθμούς ανάπτυξης, αναμένεται τα επόμενα χρόνια να ξεπεράσει τις ΗΠΑ. Υπό αυτή την έννοια, η παγκόσμια ισχύς της διευρύνεται και σε άλλους τομείς. Επιπρόσθετα η Κίνα: Διαθέτει με διαφορά τον μεγαλύτερο αριθμητικά στρατό στον κόσμο και είναι δεύτερη αναφορικά με το ύψος των αμυντικών δαπανών, έχει εξαπλωθεί σημαντικά η επιρροή της, ιδιαίτερα στην Αφρική με μαζικές επενδύσεις που έχουν στόχο την εξασφάλιση ενεργειακών αποθεμάτων και πρώτων υλών. (Νεοκλέους, 2021). Είναι πλέον γεγονός ότι αμφισβητεί την αμερικάνικη πρωτοκαθεδρία και προσπαθεί να εδραιωθεί ως κυρίαρχη παγκόσμια δύναμη εις βάρος των γειτόνων της και άλλων διεθνών δρώντων. Οι συνεχείς απειλές κατά της Ταιβάν και η επιθετική της δραστηριότητα στη Νότια Σινική θάλασσα, αποτελούν τα πλέον απτά παραδείγματα. Επιπλέον, εκσυγχρονίζει το πυρηνικό της οπλοστάσιο, επενδύει στους βαλλιστικούς πυραύλους μεγάλης εμβέλειας, παρουσιάζει αυξανόμενη παρουσία στον κυβερνοχώρο, στην Αφρική και Αρκτική, ενώ εκμεταλλευόμενη τα τεράστια οικονομικά της αποθέματα, επιχειρεί μέσω στρατηγικών επενδύσεων στους τομείς της τεχνολογίας, των μεταφορών και των τηλεπικοινωνιών καθώς και με τον περίφημο νέο δρόμο του μεταξιού (Belt and Road Initiative), να αυξήσει την επιρροή της σε όλο τον πλανήτη (Νεοκλέους, 2021). Αξίζει να αναφερθεί ότι κινεζικές εταιρείες ηγούνται στα συστήματα τηλεπικοινωνιών πέμπτης γενιάς (5G), ενώ αποτελεί τον πρώτο επενδυτή στον κόσμο σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (Council on Foreign Relations, 2020).

Η παρουσία της Κίνας στην Ανατολική Μεσόγειο άρχισε με το πέρας του ψυχρού πολέμου στην προσπάθεια της κυρίως να εξασφαλίσει στρατηγικές πρώτες ύλες. Προέβη σε μεγάλες επενδύσεις σε αφρικανικές χώρες που διαθέτουν πετρέλαιο εξασφαλίζοντας ενεργειακούς πόρους, ενώ ταυτόχρονα τις προμήθευε με στρατιωτικό εξοπλισμό (Παρίσης, 2013). Κατά τη διάρκεια του πολέμου στη Συρία πρόβαλε βέτο στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, προστατεύοντας το καθεστώς Άσαντ από στρατιωτική δράση, συμπλέοντας με την Ρωσία. Οι καλές σχέσεις με την Ρωσία επεκτάθηκαν πλέον σε μεγάλες ενεργειακές και εμπορικές συμφωνίες, όπως για παράδειγμα η συμφωνία για προμήθεια φυσικού αερίου του 2014⁷⁷, που είχε ως αποτέλεσμα το 2019 να λειτουργήσει ο αγωγός φυσικού αερίου Power of Siberia, μήκους 3000 χιλιομέτρων που μεταφέρει πλέον ρωσικό αέριο στην Κίνα.⁷⁸

Η Κίνα διαθέτει τεράστια κεφάλαια και προέβη σε σωρεία επενδύσεων στην Ευρώπη, κυρίως στις χώρες του νότου, συμπεριλαμβανομένων της Κύπρου και της Ελλάδας. Με την Ελλάδα υπέγραψαν επενδυτικές και εμπορικές συμφωνίες το 2019, που αφορούν στο λιμάνι του Πειραιά, την ενέργεια, τις μεταφορές, το τραπεζικό σύστημα, τον τουρισμό και τα αγροτικά προϊόντα. Αναφορικά με την Κύπρο, σημειώνεται ότι το υπό κατασκευή έργο τερματικού σταθμού υδροποιημένου φυσικού αερίου στο Βασιλικό, το οποίο θα είναι το μεγαλύτερο ενεργειακό έργο στην Κύπρο και θα αποτελέσει τη πύλη εισόδου φυσικού αερίου στη χώρα, ανέλαβε ο κινεζικός κολοσσός China Petroleum Pipeline Engineering.⁷⁹ Η Κίνα έδειξε τα αντανάκλαστικά της και το ενδιαφέρον της για την περιοχή και κατά τη διάρκεια της πανδημίας Covid – 19, σπεύδοντας να προσφέρει βοήθεια σε Ελλάδα, Κύπρο και αλλού.

4.5. Ηνωμένο Βασίλειο – Βρετανικές Βάσεις

Το Ηνωμένο Βασίλειο έχει διαδραματίσει τον πιο σημαντικό ρόλο στις εξελίξεις στην Κύπρο τον τελευταίο ενάμιση αιώνα. Αρχικά, ως αποικιοκρατική δύναμη από το 1878 έως το 1959 και στη συνέχεια ως εγγυήτρια δύναμη του νεοσύστατου Κυπριακού κράτους, που προέκυψε από τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα της ΕΟΚΑ και τις συμφωνίες Ζυρίχης-Λονδίνου. Η παρουσία της στην Κύπρο νομιμοποιήθηκε με την

77 Τον Μάιο του 2014, ο ρωσικός «γίγαντας» φυσικού αερίου Gazprom και η China National Petroleum Corporation (CNPC) υπέγραψαν συμφωνία που ενίσχυσε την οικονομική και πολιτική συνεργασία μεταξύ Μόσχας και Πεκίνου, ενώ η αξία της ανέρχεται στα 400 δισεκατομμύρια δολάρια.

78 Ρωσία- Κίνα: Εγκαινία του αγωγού φυσικού αερίου «Power of Siberia», 2 Δεκεμβρίου 2019, <https://gr.euronews.com/2019/12/02/rwsia-kina-egkainia-tou-agwgou-fusikou-aeriu-power-of-siberia>, πρόσβαση: 11 Απριλίου 2022.

79 Το μεγαλεπήβολο LNG Project στο Βασιλικό, Μύρια Αβρααμίδου, 2 Νοεμβρίου 2021, <https://energypress.gr/news/megalepinivolo-lng-project-sto-vasiliko>, πρόσβαση: 16 Απριλίου 2022.

εγκατάσταση στρατιωτικών βάσεων στη Δεκέλεια και το Ακρωτήρι, σύμφωνα με τις πρόνοιες της Συνθήκης Εγκαθίδρυσης του 1960, η οποία τέθηκε σε ισχύ μαζί με τη Συνθήκη Εγγυήσεως και τη Συνθήκη Συμμαχίας, με την ανεξαρτησία της Κυπριακής Δημοκρατίας, το 1960. Οι βάσεις του ΗΒ στην Κύπρο, αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο του κύρους και της επιρροής του στην Ανατολική Μεσόγειο και αναβαθμίζουν το ρόλο του ως στρατηγικού συμμάχου των ΗΠΑ. Οι βάσεις χρησιμοποιήθηκαν στον πόλεμο του Κόλπου το 1991, στο πόλεμο του Ιράκ το 2003 καθώς και κατά τις επιχειρήσεις στη Συρία. Στη βάση Δεκέλειας διατηρεί τον κατασκοπευτικό σταθμό του Αγίου Νικολάου, ο οποίος υποκλέπτει και αποκρυπτογραφεί δορυφορικές τηλεπικοινωνίες, ως μέρος του συστήματος Echelon.⁸⁰ Επιπρόσθετα, οι συνεχείς εξελίξεις στην περιοχή και ο ρόλος που διαδραμάτισαν στις πολεμικές επιχειρήσεις του ΝΑΤΟ τη τελευταία δεκαετία στη Λιβύη και στη Συρία αναβάθμισαν σημαντικά την στρατηγική και επιχειρησιακή τους σημασία.

Το ΗΒ ως εγγυήτρια δύναμη διαδραμάτιζε πάντοτε πρωτεύοντα ρόλο σε όλες τις προσπάθειες επίλυσης του Κυπριακού. Οι Βρετανοί ιστορικά ήταν και παραμένουν οι «*pen holder*» κατά τη διάρκεια των συζητήσεων για υιοθέτηση ψηφισμάτων επί του κυπριακού προβλήματος στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Μάλιστα, ο αντιπρόσωπος της Βρετανίας λόρδος Χάνι ήταν ένας από τους κύριους συντάκτες του σχεδίου Ανάν, το οποίο απορρίφθηκε με συντριπτική πλειοψηφία από τους Έλληνες της Κύπρου, στο δημοψήφισμα του 2004. Δεν ήταν τυχαίο ότι πρόνοιες του σχεδίου Ανάν προέβλεπαν αναβάθμιση των κυριαρχικών του δικαιωμάτων, αφού σε περίπτωση έγκρισης του υπόψη σχεδίου, θα εξασφάλιζε εναέριο χώρο και χωρικά ύδατα στην περιοχή των βάσεων και κατ' επέκταση θα είχαν την δυνατότητα να διεκδικήσουν υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ, με ότι αυτό συνεπάγεται για το ενεργειακό πρόγραμμα της Κύπρου. Το ΗΒ με την έξοδο του από την ΕΕ προσπαθεί να εφαρμόσει το δόγμα του «*Global Britain*»⁸¹, όπως το έχει ονομάσει. Σύμφωνα με αυτό, το ΗΒ πρέπει να οικοδομήσει μία ειδική σχέση με την ΕΕ, να διαδραματίσει πιο ενεργό ρόλο στο παγκόσμιο γίνεσθαι με τις κατάλληλες συμμαχίες με τους στρατηγικούς του εταίρους και ιδιαίτερα με το ΝΑΤΟ, καθώς και να αντιμετωπίσει τις διάφορες απειλές που παρουσιάζονται σύμφωνα με τις

⁸⁰ Το δίκτυο Echelon αποτελεί παγκόσμιο δίκτυο παρακολούθησης. Δημιουργήθηκε το 1947 από τις ΗΠΑ σε συνεργασία με τη Μεγάλη Βρετανία, τον Καναδά, τη Νέα Ζηλανδία και την Αυστραλία και συνεχίζει να λειτουργεί μέχρι σήμερα με τους ίδιους εταίρους.

⁸¹ *Global Britain: delivering on our international ambition*, 23 Σεπτεμβρίου 2019, <https://www.gov.uk/government/collections/global-britain-delivering-on-our-international-ambition>, πρόσβαση: 11 Μαρτίου 2022.

εκτιμήσεις του, όπως για παράδειγμα, η Κίνα. Στο πλαίσιο αυτό έχει ανακοινωθεί μεγάλη αύξηση των αμυντικών του δαπανών για τα επόμενα χρόνια, προκειμένου να αναβαθμιστούν οι αμυντικές δυνατότητες του καθώς και ο εκσυγχρονισμός του βασιλικού του ναυτικού. Ένα δείγμα της νέας προσέγγισης του ΗΒ, αποτελεί και η νέα στρατηγική συμμαχία (AUKUS) που συνήψε το 2021 με Αυστραλία και ΗΠΑ, που αφορά στη συνεργασία στην περιοχή του Ινδικού και Ειρηνικού ωκεανού, με κύριο σκοπό την ανάσχεση της Κίνας.⁸²

4.6. Γαλλία

Η Γαλλία ήδη πριν την εποχή του Ναπολέοντα ήταν μία μεγάλη δύναμη όπως αυτή ορίζεται από την επιστήμη των διεθνών σχέσεων. Παρά την ήττα του Ναπολέοντα από τη Μεγάλη Βρετανία παρέμεινε σε αυτή τη θέση κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα, και την περίοδο πριν και μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο (Κουσκουβέλης, 2007, σελ 237-243). Μάλιστα, με τη λήξη του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, ως μία από τις αποικιοκρατικές δυνάμεις, της δόθηκε «εντολή» από την Κοινωνία των Εθνών να ελέγχει μεταξύ άλλων και την περιοχή της σημερινής Συρίας και Λιβάνου (Hourani, 1991). Με την έναρξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου απώλεσε το καθεστώς της μεγάλης δύναμης και τις περιοχές που κατείχε στην Ανατολική Μεσόγειο. Παρόλα αυτά μέχρι σήμερα διαθέτει υπερπόντια εδάφη σχεδόν σε ολόκληρη την υφήλιο και σε όλους τους ωκεανούς. Πρόκειται για ένα από τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, είναι πυρηνική δύναμη, αποτελεί ιδρυτικό μέλος της ΕΕ και διαθέτει τεράστια επιρροή στη ζώνη του Σαχέλ.⁸³ Στη μεταψυχροπολεμική εποχή ενδιαφέρεται για μία ισχυρή ΕΕ και παρά την επανένταξη της στη στρατιωτική δομή του NATO επί διακυβέρνησης Σαρκοζί, εξακολουθεί να υποστηρίζει έντονα την στρατηγική αυτονομία της ΕΕ. Ενδιαφέρεται έντονα για την περιοχή της Αν. Μεσογείου για αυτό και αντιτίθεται στην αναθεωρητική στρατηγική της Τουρκίας. Αυτό έγινε ξεκάθαρο με διάφορες πολιτικές που εφαρμόζει όπως: Πρώτον, υποστηρίζει τις θέσεις της Ελλάδας και της Κύπρου στην ΕΕ. Δεύτερον, συμμετέχει ενεργά στο East Mediterranean Gas Forum,⁸⁴ ενός οργανισμού κρατών της Μεσογείου με σκοπό τη συνεργασία στα ενεργειακά. Τρίτον, πρωτοστάτησε στη δημιουργία της Τετραμερούς Πρωτοβουλίας με τη συμμετοχή Κύπρου, Ελλάδας, Γαλλίας και Ιταλίας, με σκοπό την κοινή παρουσία στην

82 *Aukus: UK, US and Australia launch pact to counter China*, 16 September 2021, <https://www.bbc.com/news/world-58564837>, accessed 23 March 2022.

83 Περιοχή της Αφρικής νότια της ερήμου Σαχάρα. Περιλαμβάνει τη Σενεγάλη, Μαυριτανία, Μάλι, Μπουρκίνα Φάσο, Νίγηρα, Νιγηρία, Τσαντ

84 Διεθνής οργανισμός που συστάθηκε το 2019 με σκοπό τη ενεργειακή περιφερειακή συνεργασία. Εξαιρετικής σημασίας κρίνεται η συμμετοχή της Γαλλίας και των ΗΑΕ. Περισσότερα στον επίσημο ιστότοπο εδώ: <https://emgf.org/>.

Ανατολική Μεσόγειο, την ενίσχυση της ασφάλειας και σταθερότητας στην ευρύτερη περιοχή και την εξασφάλιση της ελεύθερης ναυσιπλοΐας. Στο πλαίσιο αυτό διοργανώνονται κοινές αεροναυτικές ασκήσεις στην περιοχή με τη συμμετοχή του γαλλικού αεροπλανοφόρου και μαχητικών αεροσκαφών.⁸⁵ Τέταρτον, η σύναψη αμυντικής συμφωνίας με την Ελλάδα το 2021, η οποία μάλιστα περιέχει ρήτρα αμοιβαίας συνδρομής σε περίπτωση επίθεσης.⁸⁶ Επιπρόσθετα, η Γαλλία στο πλαίσιο της αμυντικής συμφωνίας, ήδη έχει παραδώσει τα πρώτα έξι μαχητικά αεροσκάφη Rafale⁸⁷ στην Ελλάδα, ενώ έχουν συμφωνήσει και για την προμήθεια υπερσύγχρονων φρεγατών για το ελληνικό πολεμικό ναυτικό.

4.7. Συμπεράσματα

Η Ανατολική Μεσόγειος αποτελεί περιοχή μεγάλης αξίας, ενώ τα τελευταία δέκα χρόνια γίνονται μεγάλες γεωπολιτικές ανακατατάξεις. Οι μεγάλες δυνάμεις προσπαθούν να αναβαθμίσουν την παρουσία τους προκειμένου να έχουν τα ανάλογα κέρδη. Ο μεταξύ τους ανταγωνισμός θα ενταθεί καθώς ο ενεργειακός πλούτος της περιοχής κρίνεται ακόμα πιο αναγκαίος, μετά και τον συνεχιζόμενο πόλεμο Ρωσίας – Ουκρανίας. Πιο συγκεκριμένα οι ΗΠΑ συνεχίζουν την παραμονή τους στη περιοχή τόσο με αμερικανικές εταιρείες στην ΑΟΖ της Κύπρου, ενώ αναβαθμίζουν τη στρατιωτική τους παρουσία, ιδιαίτερα μέσω της βάσης της Αλεξανδρούπολης με σκοπό μεταξύ άλλων και τη διοχέτευση στρατιωτικών δυνάμεων στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη εφόσον απαιτείται. Η Γαλλία ομοίως συμμετέχει στα ενεργειακά της περιοχής και δημιουργεί περιφερειακές συμμαχίες που αποκλείουν την Τουρκία με σκοπό να την αποτρέψει από το να καταστεί περιφερειακή ηγεμονική δύναμη. Το ΗΒ θα συνεχίσει να προασπίζει τα συμφέροντα του στην περιοχή, ιδιαίτερα στο πλαίσιο του NATO και μέσω των βρετανικών βάσεων στην Κύπρο. Η Ρωσία ιδιαίτερα τώρα που βρίσκεται σε μεγάλη αντιπαλότητα με τη Δύση θα προσπαθήσει να διατηρήσει τη στρατιωτική παρουσία στη Συρία καθώς και την ειδική σχέση που έχει κτίσει με την Τουρκία.

85 Ξεκινά σήμερα η τετραμερής πρωτοβουλία EYNOMIA 2021, 4 Οκτωβρίου 2021, <https://mod.gov.cy/announcements/>, 4 Απριλίου 2022.

86 *Ελλάς Γαλλία Συμμαχία: Τα νέα δεδομένα στη Μεσόγειο και το μήνυμα σε Τουρκία*, 1 Οκτωβρίου 2021, <https://www.ethnos.gr/Politics/article/176009/ellaskalliasymmaxiataneadedomenasthmesogeiokaitomhnyma-setoyrkia>, πρόσβαση: 16 Μαΐου 2022.

87 *Τα Rafale στην Ελλάδα: «Ελλάδα θα φανούμε αντάξιοι των προσδοκιών σου» είπε ο αρχηγός των έξι «γερακιών»*, 19 Ιανουαρίου 2022, <https://www.protothema.gr/greece/article/1202667/ta-rafale-stin-ellada-deite-fotografies-apo-tin-afixi-tous-stin-tanagra/>, πρόσβαση: 29 Μαρτίου 2022.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ

5.1. Ισραήλ

Το Ισραήλ αποτελεί αναμφίβολα την περιφερειακή “υπερδύναμη” της περιοχής αλλά και του ευρύτερου Μεσανατολικού χώρου. Το Ισραήλ έχει τις δυνατότητες και την ικανότητα, να αλλάζει τα γεωπολιτικά δεδομένα και είναι το μόνο κράτος της περιοχής που κατέχει πυρηνικά όπλα και βαλλιστικούς πυραύλους ικανούς να μεταφέρουν πυρηνικές κεφαλές (Ντόκος και Πιέρρος, 1996). Αποτελεί το πλουσιότερο κράτος της περιοχής με υψηλό ΑΕΠ, ταχείς ρυθμούς ανάπτυξης, υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης και τεχνολογίας καθώς και το σημαντικότερο, ισχυρές ένοπλες δυνάμεις. Με την ίδρυση του το 1948 προκάλεσε την αντιπαλότητα των γειτονικών αραβικών κρατών. Ως αποτέλεσμα, ακολούθησαν οι νικηφόροι αραβοϊσραηλινοί πόλεμοι του 1948, 1967 και 1973. (Hourani, 1991). Μέχρι σήμερα κατέχει τα στρατηγικής θέσης υψίπεδα του Γκολάν από την Συρία και την Δυτική όχθη του Ιορδάνη ποταμού, που υποτίθεται θα έπρεπε να ανήκει στο Παλαιστινιακό κράτος, σύμφωνα με τις πρόνοιες του σχεδίου του ΟΗΕ, του 1948 (Hourani, 1991). Επιπλέον, τηρεί αποκλεισμένη και ελεγχόμενη τη Λωρίδα της Γάζας, όπου διαβιούν εκατομμύρια Παλαιστίνιοι. Η συνεχιζόμενη διαμάχη με τους Παλαιστίνιους καθώς και το πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν αποτελούν τα κυριότερα προβλήματα του. Εάν το Ισραήλ αντιληφθεί ότι το Ιράν πλησιάζει προς την απόκτηση πυρηνικών όπλων, τότε πιθανότατα θα προχωρήσει σε προληπτικά πυραυλικά χτυπήματα για καταστροφή των πυρηνικών του εγκαταστάσεων. Άλλωστε, όποτε έκρινε ότι απειλείτο σοβαρά η ασφάλεια του, προχωρούσε σε πολεμικές επιχειρήσεις, όπως για παράδειγμα οι δύο εισβολές στο Λίβανο το 1978 και το 1982 (Hourani, 1991) καθώς και ο πόλεμος των 34 ημερών το 2006 ομοίως στο Λίβανο κατά της οργάνωσης Χεσπολλάχ. Στον πόλεμο της Συρίας μπορεί να μην είχε ενεργό εμπλοκή, όμως σε πολλές περιπτώσεις χτύπησε Ιρανικούς στόχους στη Δαμασκό προκειμένου να μην επιτρέψει μεταφορά οπλισμού από το Ιράν στην οργάνωση Χεσπολλάχ μέσω του συριακού εδάφους.⁸⁸ Μετά την κατάρρευση του άξονα Τουρκίας-Ισραήλ εξαιτίας του επεισοδίου με το πλοίο Μάβι Μαρμαρά, το Ισραήλ ενίσχυσε τις σχέσεις του με Κύπρο και Ελλάδα, σε πολιτικό, ενεργειακό και αμυντικό επίπεδο, ενώ το ίδιο κάνει και με την Αίγυπτο. Το Ισραήλ αντιλήφθηκε ότι η Ελλάδα και ιδιαίτερα η

⁸⁸ Army: Crew of F-16 downed by Syria made ‘professional error’, *Toi Staff*, 25 February 2018, <https://www.timesofisrael.com/army-crew-of-f-16-downed-by-syria-made-professional-error/>, accessed 10 April 2022.

Κύπρος αποτελούν το θαλάσσιο του στρατηγικό βάθος για αυτό πέραν της οριοθέτησης ΑΟΖ με την Κύπρο και την συνεργασία στα ενεργειακά, έχει συνάψει στρατηγική τριμερή συνεργασία με τις δύο χώρες (Ατταλίδης, 2020). Ένα άλλο χαρακτηριστικό της στενότερης σχέσης που αναβαθμίζεται συνεχώς μεταξύ Ισραήλ-Κύπρου είναι οι συχνές στρατιωτικές ασκήσεις⁸⁹ που διεξάγονται τόσο στη Κύπρο (philenews.com) όσο και στο Ισραήλ, στο πλαίσιο των Προγραμμάτων Διμερούς Αμυντικής Συνεργασίας⁹⁰ (ΠΔΑΣ), αλλά και με την Ελλάδα σε τριμερές επίπεδο. Σημειώνεται επίσης η σχετικά πρόσφατη αγορά οπλικών συστημάτων από την Κύπρο, όπως η προμήθεια πολεμικών σκαφών ανοικτής θαλάσσης, μη επανδρωμένων αεροσκαφών (UAV) επιτήρησης – αναγνώρισης, τελευταίας τεχνολογίας, σύγχρονο ειδικό εξοπλισμό για τις ειδικές δυνάμεις, ενώ δεν αποκλείεται και η προμήθεια υπερσύγχρονων συστημάτων αεράμυνας.⁹¹

5.2. Αίγυπτος

Η Αίγυπτος αποτελεί μία από τις ηγέτιδες χώρες του αραβικού και μουσουλμανικού κόσμου. Το 1869 με την διάνοιξη της διώρυγας του Σουέζ πέρασε υπό Αγγλική κατοχή, φεύγοντας από την Οθωμανική κυριαρχία που κρατούσε από το 1517. Το 1922 γίνεται ανεξάρτητο κράτος ενώ το 1956 αποκτά τον πλήρη έλεγχο του Σουέζ. (Hourani, 2019). Πρόκειται για την πρώτη αραβική χώρα που υπόγραψε συμφωνία ειρήνης με το Ισραήλ το 1978. Το κίνημα της «αραβικής άνοιξης» δεν την άφησε ανεπηρέαστη με αποτέλεσμα οι «Αδελφοί Μουσουλμάνοι» να ανέλθουν στην εξουσία το 2012 έχοντας την πλήρη υποστήριξη του Ερντογάν, πριν ανατραπούν το επόμενο έτος, από τον νυν πρόεδρο στρατηγό Σίσι. Από τότε η κατάσταση στη χώρα έχει ομαλοποιηθεί, έχουν αναβαθμιστεί οι σχέσεις της χώρας με την Κύπρο και την Ελλάδα, τόσο σε διμερές όσο και σε τριμερές επίπεδο, ενώ έχουν διακοπεί οι σχέσεις Αιγύπτου – Τουρκίας. Σύμφωνα με τον Νίκλαν,⁹² πέραν του γεγονότος η Αίγυπτος αποτελεί την ανερχόμενη δύναμη του κοσμικού Ισλάμ, από το 2013 έχει επιδοθεί σε ένα αγώνα ενίσχυσης υποδομών και στρατιωτικής ισχύος, με σκοπό τη δημιουργία

89 *Ευρείας κλίμακας στρατιωτική άσκηση Κύπρου-Ισραήλ, Ανδρέας Πιμπίσιης, 27 Μαΐου 2022, <https://philenews.com/eidiseis/politiki/article/1476173/evreias-klimakas-stratitiki-askisi-kyproy-israil>, πρόσβαση: 27 Μαΐου 2022.*

90 *Ευρείας κλίμακας άσκηση με Ισραηλινές Ένοπλες Δυνάμεις, 28 Μαΐου 2022, <https://mod.gov.cy/announcements/>, πρόσβαση: 28 Μαΐου 2022.*

91 *Εξοπλίζεται με ισραηλινό υπερσύγχρονο σύστημα αεράμυνας η Κύπρος, Κυριάκος Πεννηντάξ, 1 Οκτωβρίου 2021, <https://www.sigmalive.com/news/politics/848279/eksoplizetai-me-israilino-yperisygchrono-systima-aeramynas-i-kypros>, πρόσβαση: 16 Απριλίου 2022.*

92 *Υπό διαμόρφωση η κατάσταση στην ΝΑ Μεσόγειο, Αλέξανδρος Νίκλαν, 8 Νοεμβρίου, 2020, <https://geopolitics.iisca.eu/tag/m%ce%ad%cf%83%ce%b7-%ce%b1%ce%bd%ce%b1%cf%84%ce%bf%ce%bb%ce%ae/page/6/>, πρόσβαση: 28 Φεβρουαρίου 2022.*

ενός μοντέρνου, κοσμικού, ισχυρού ισλαμικού κράτους που θα λειτουργεί καταλυτικά στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής. Αναφορικά με την ενέργεια, η Αίγυπτος διαθέτει αξιόλογα και πλήρως εκμεταλλεύσιμα κοιτάσματα φυσικού αερίου, καθώς και τις κατάλληλες υποδομές για παραγωγή και εξαγωγή φυσικού αερίου. Οι πιθανότητες αύξησης των Αιγυπτιακών αποθεμάτων είναι μεγάλες, εάν ληφθεί υπόψη μεταξύ άλλων η ανακάλυψη του γιγαντιαίου κοιτάσματος Zor.⁹³ Με τη στρατηγική της θέσης, τις υπάρχουσες υποδομές και τους πολλούς πόρους έχει γίνει στρατηγικό και οικονομικό κέντρο εμπορίου ενέργειας σε ολόκληρη την περιοχή της Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής (Ulusoy, σελ 244). Μάλιστα σύμφωνα με το Bloomberg, εξαιτίας του πολέμου στην Ουκρανία, η ΕΕ επεξεργάζεται μεγάλη ενεργειακή συμφωνία για προμήθεια φυσικού αερίου από την Αίγυπτο.⁹⁴ Η Αίγυπτος ήταν η πρώτη χώρα που εντάχθηκε στο πρόγραμμα τριμερών συνεργασιών Κύπρου – Ελλάδας το 2014. Οι τρεις χώρες συνεργάζονται κυρίως στους τομείς της ενέργειας, της ασφάλειας, στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας ενώ έχουν προχωρήσει σε αναβάθμιση της συνεργασίας στο τομέα της άμυνας (Ατταλίδης, 2020). Πέραν αυτού η Αίγυπτος αντέδρασε έντονα αναφορικά με το παράνομο «μνημόνιο» Τουρκίας-Λιβύης, στέλνοντας άμεσα επιστολή στον ΟΗΕ απορρίπτοντας στο σύνολο του το περιεχόμενο του μνημονίου, δηλώνοντας ότι δεν το αναγνωρίζει.⁹⁵ Επί αυτού σημειώνεται ότι σύμφωνα με το μνημόνιο Τουρκίας – Λιβύης, η Αίγυπτος θα μπορούσε να βγει κερδισμένη αφού σύμφωνα με αυτό, μέρος της Κυπριακής ΑΟΖ θα περνούσε υπό Αιγυπτιακό έλεγχο. Επιπρόσθετα, προχωρώντας στην πράξη προκειμένου να απαξιώσει το εν λόγω «μνημόνιο» συνομολόγησε συμφωνία οριοθέτησης θαλασσίων ζωνών (ΑΟΖ) με την Ελλάδα τον Αύγουστο του 2020.

5.3. Τουρκία

Με την πτώση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας το 1923 ιδρύθηκε η σύγχρονη Τουρκία όπως τη γνωρίζουμε σήμερα. Η γεωπολιτική της αξία είναι τεράστια λόγω θέσης, έκτασης και πληθυσμού. Βρίσκεται στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων και τριών

⁹³ Εντοπίστηκε το 2015 από την ENI. Οι ποσότητες φυσικού αερίου που υπάρχουν στο εν λόγω κοιτάσμα εκτιμώνται στα 30 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια φυσικού αερίου, σε μια περιοχή που καλύπτει περίπου 100 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Με αυτά τα δεδομένα, το Zor (Zohr) καθίσταται το μεγαλύτερο κοιτάσμα που ανακαλύφθηκε όχι μόνο στην Αίγυπτο, αλλά σε όλη τη Μεσόγειο.

⁹⁴ ΕΕ: Εξετάζεται συμφωνία για ισραηλινό αέριο μέσω Αιγύπτου, 26 Μαΐου 2022, <https://www.naftemporiki.gr/finance/story/1866481/ee-eksetazetai-sumfonia-gia-israilino-aerio-meso-aiguptou>, πρόσβαση: 27 Μαΐου 2022.

⁹⁵ Επιστολή Αιγύπτου στον ΟΗΕ: Άκυρο το μνημόνιο Τουρκίας-Λιβύης, Νίκος Μελέτης, 25 Δεκεμβρίου 2019, <https://www.liberal.gr/diplomacy/epistoli-aiguptou-ston-oie-akuro-to-mnimonio-tourkias-libuis/279405>, πρόσβαση: 10 Μαρτίου 2022.

θαλασσών. Επιπρόσθετα, βρίσκεται πλησίον μεγάλων πηγών ενέργειας της Κασπίας θάλασσας, της Μέσης Ανατολής και του περσικού κόλπου. Ελέγχει τις πηγές τεράστιων υδάτινων πόρων και συγκεκριμένα τους ποταμούς Τίγρη και Ευφράτη. Ο πληθυσμός της αποτελείται από Τούρκους κατά 75-80% ενώ το 18% είναι Κούρδοι που επιδιώκουν για δεκαετίες τη δημιουργία Κουρδικού ανεξάρτητου κράτους. Η Τουρκία συμμετέχει σε όλους σχεδόν τους διεθνείς οργανισμούς, όπως και στο ΝΑΤΟ, συμμετέχει στην ομάδα των G-20⁹⁶ ενώ ξεκίνησε ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την ΕΕ το 2005 (Cagartay, 2021, σελ.111). Η Τουρκία κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο δεν πολέμησε, τηρώντας τον ρόλο του επιτήδειου ουδέτερου. Κατά το ίδιο τρόπο ενεργεί και στην παρούσα κατάσταση αναφορικά με τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, μη συντασσόμενη με το ΝΑΤΟ και την ΕΕ για επιβολή κυρώσεων στη Ρωσία. Η Τουρκία, έχει διαπράξει ιστορικά, τουλάχιστον δύο φορές το έγκλημα της γενοκτονίας, τόσο των Αρμενίων όσο και των Ελλήνων του Πόντου. Το 1974 με το πρόσχημα της προστασίας των Τουρκοκυπρίων (Τ/Κ) και την επαναφορά της συνταγματικής τάξης (κάτι που ποτέ δεν πραγματοποίησε ή προσπάθησε να πραγματοποιήσει), εισέβαλε στην Κύπρο και κατέχει μέχρι σήμερα το 37% του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας. Προκειμένου να αναλύσουμε την παρούσα πολιτική της Τουρκίας αξίζει να γίνει αναφορά στη θεωρία του Αχμέτ Νταβούτογλου⁹⁷ συγγραφέα του βιβλίου «Στρατηγικό Βάθος, Η διεθνής θέση της Τουρκίας».⁹⁸ Ο Νταβούτογλου υποστηρίζει ότι η Τουρκία οφείλει να σχεδιάζει την εξωτερική πολιτική της σύμφωνα με την οθωμανική της κληρονομιά, δηλαδή να επεμβαίνει σε διάφορες καταστάσεις που δημιουργούνται εκτός των συνόρων της και άρα υποστηρίζει ότι είναι αναγκασμένη να αναπτύξει την τεχνολογική και στρατιωτική της ικανότητα που θα της επιτρέψουν να το πράξει. Αναφερόμενος στην Κύπρο, τη χαρακτηρίζει ως «σταθερή βάση αεροπλανοφόρου», τον «θεμέλιο λίθο των στρατηγικών ισορροπιών που υπάρχουν στη Μέση Ανατολή, τη Μεσόγειο, τα Βαλκάνια και την Βόρεια Αφρική» και αναφέρει χαρακτηριστικά: «μία χώρα που αγνοεί την Κύπρο δεν μπορεί να είναι ενεργή στις παγκόσμιες και περιφερειακές πολιτικές». Αναφερόμενος στην Ελλάδα αναφέρει: «Η Κύπρος πρέπει να βγει από την Ελληνοτουρκική εξίσωση, ενώ με αυξανόμενη ταχύτητα γίνεται ένα ζήτημα Ευρασίας, Μέσης Ανατολής και Βαλκανίων». Στη συνέχεια εξηγεί ότι ένας πυλώνας της πολιτικής της Τουρκίας περί Κύπρου πρέπει να είναι η προστασία των Τ/Κ, και μάλιστα τυχόν αδυναμία σε αυτό θα προκαλέσει προβλήματα στις «τουρκικές κοινότητες», της Δυτικής Θράκης, της Βοσνίας, της Βουλγαρίας ακόμη και του Αζερμπαϊτζάν. Ο άλλος

⁹⁶ Διεθνές φόρουμ που συμμετέχουν οι χώρες με τις μεγαλύτερες οικονομίες του κόσμου.

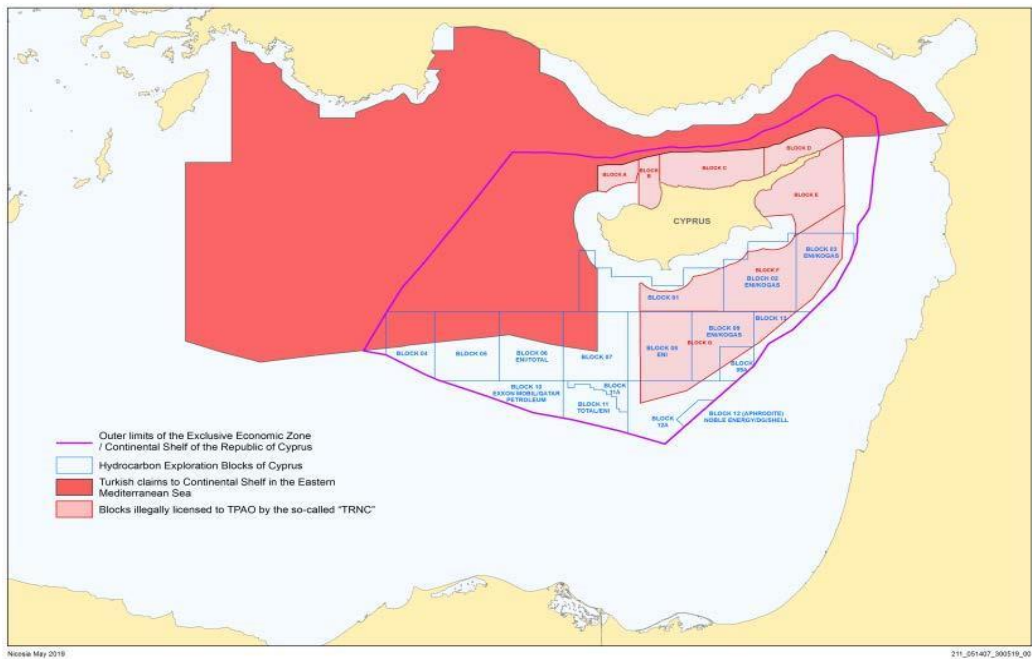
⁹⁷ Τούρκος ακαδημαϊκός και πολιτικός, πρώην πρωθυπουργός και ΥΠΕΞ της Τουρκίας

⁹⁸ Το βιβλίο γράφτηκε από το 2000. Μεταφράστηκε στην ελληνική το 2010.

πυλώνας αναφέρεται στη γεωστρατηγική διάσταση όπου αναφέρει: «ακόμη και αν δεν υπήρχε ούτε ένας Τούρκος μουσουλμάνος στην Κύπρο, η Τουρκία είναι υποχρεωμένη να συντηρεί ένα Κυπριακό ζήτημα. Καμία χώρα δεν μπορεί να μείνει αδιάφορη απέναντι σε ένα τέτοιο νησί, που βρίσκεται μέσα στην καρδιά του ίδιου του ζωτικού της χώρου». Επιπλέον, αφού χαρακτηρίζει την εισβολή του 1974 και κατοχή κυπριακού εδάφους ως «στρατηγικό πλεονέκτημα», τονίζει ότι η Τουρκία δεν θα πρέπει απλά να διατηρεί το στάτους κβο, αλλά να χρησιμοποιεί αυτό το «πλεονέκτημα», ως ένα θεμελιώδες στήριγμα μίας διπλωματικής φύσεως επιθετικής θαλάσσιας στρατηγικής (Μάζης, 2017,σελ.469-473). Η γεωστρατηγική προσέγγιση του Τούρκου καθηγητή, άκρως επιθετική προς την Ελλάδα, την Κύπρο αλλά και άλλους γείτονες, εμφανίζεται και σε άλλα σημεία της θεωρίας του όπου αναφέρει: «καταβάλλονται προσπάθειες προκειμένου η Τουρκία να συνηθίσει να ζει κατά τακτά χρονικά διαστήματα εντάσεις με την Ελλάδα και τη Συρία, κάτι το οποίο αντιστοιχεί με την προπόνηση ενός παλαιστή βαρέων βαρών για να αντιμετωπίσει κατηγορίες μεσαίων βαρών. Αυτό έχει ως συνέπεια η χώρα να μην μπορεί να εκμεταλλευτεί το μέγιστο των δυνατοτήτων της. Η Τουρκία πλέον είναι υποχρεωμένη να αναβαθμιστεί, ώστε ανερχόμενη σε υψηλότερη κλίμακα, να θεωρήσει τις σχέσεις της με αυτές τις χώρες ως υποδεέστερα στοιχεία ασκώντας έναντι αυτών μόνο πολιτικές αφ' υψηλού». (Νταβούτογλου, 2010, σελ. 235). Από το 2002, με την εκλογή του Ερντογάν είναι εμφανής η προσπάθεια ενδυνάμωσης και μεγέθυνσης του τουρκικού κράτους, ακολουθώντας πιστά το δόγμα Νταβούτογλου. Έχει αναβιώσει την νέο-οθωμανική στρατηγική σε μία προσπάθεια να καταστήσει το τούρκικο κράτος ηγεμόνα της περιοχής και ηγέτη του Ισλαμικού κόσμου. Πιο συγκεκριμένα η Τουρκία: Αμφισβητεί το δικαίωμα της Ελλάδας να επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στα δώδεκα ναυτικά μίλια και μάλιστα από το 1996 την απειλεί με πόλεμο σε περίπτωση που το πράξει. Αμφισβητεί έμπρακτα την οριοθέτηση ΑΟΖ της Κύπρου με έρευνες και γεωτρήσεις εντός της ΑΟΖ της, έχει καταθέσει στον ΟΗΕ συντεταγμένες για την υφαλοκρηπίδα που θεωρεί δική της, καθώς και για το ψευδοκράτος και έχει προχωρήσει στην «αδειοδότηση» της ΤΡΑΟ⁹⁹ για διεξαγωγή ερευνών εντός της Κυπριακής ΑΟΖ (Χάρτες 6, 7). Το Νοέμβριο του 2019 εκμεταλλευόμενη την εμφύλια διαμάχη στη Λιβύη, σύναψε με την τότε διεθνώς αναγνωρισμένη κυβέρνηση της Τρίπολης στη Λιβύη, μνημόνιο για καθορισμό θαλάσσιων δικαιοδοσιών καθώς και για παροχή στρατιωτικής υποστήριξης. Το εν λόγω μνημόνιο προβάλλει τις μαξιμαλιστικές απαιτήσεις της Τουρκίας και ουσιαστικά εκμηδενίζει την επήρεια της Κύπρου, της Κρήτης, των νησιών του ανατολικού Αιγαίου και της Μεγίστης (Χάρτης 8).

⁹⁹ Τουρκική Εταιρεία Πετρελαίου

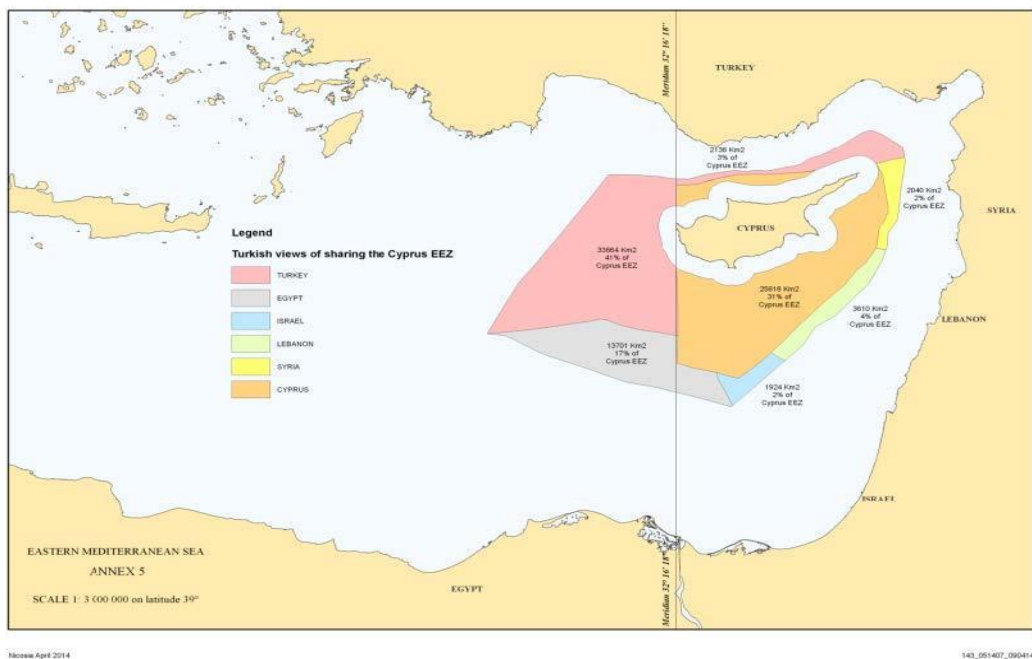
Χάρτης 6: Τουρκικές διεκδικήσεις εντός της κυπριακής ΑΟΖ

Χάρτης στον οποίο φαίνεται η Κυπριακή ΑΟΖ, η περιοχή που η Τουρκία θεωρεί δική της υφαλοκρηπίδα καθώς και η περιοχή που το ψευδοκράτος «παραχώρησε» στην ΤΡΑΟ για διεξαγωγή ερευνών.

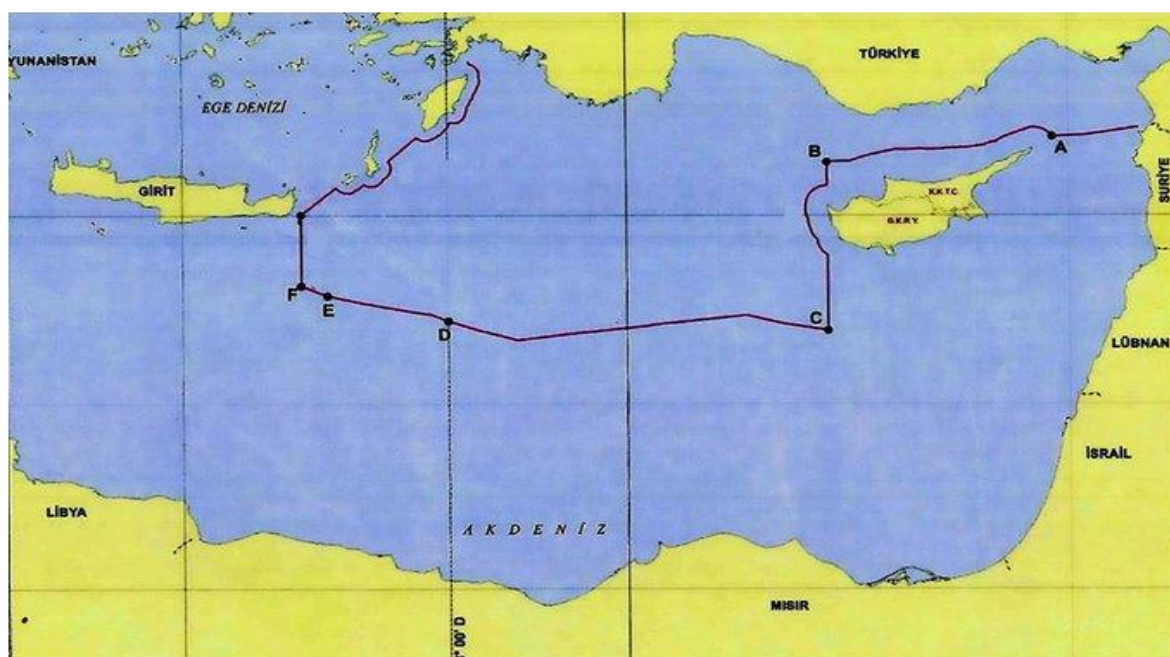
Πηγή:<https://philenews.com/eidiseis/politiki/article/722049/analysis-ola-ta-dedomena-stin-kypriaki-aoz-chartes>

Χάρτης 7: Τουρκική θεώρηση διαμοιρασμού της Κυπριακής ΑΟΖ

Πηγή:<https://philenews.com/eidiseis/politiki/article/722049/analysis-ola-ta-dedomena-stin-kypriaki-aoz-chartes>

Χάρτης 8: Κατατέθηκε στον ΟΗΕ από την Τουρκία παρουσιάζοντας τις διεκδικήσεις της για τις θαλάσσιες ζώνες στην ΝΑ Μεσόγειο

Πηγή: <https://hellasjournal.com/2019/12/sti-dimosiotita-o-proklitikos-chartis-tis-symfonias-toyrkias-livyis-charistika-ektos-i-kriti/>

Το λεγόμενο μνημόνιο καταδικάστηκε αμέσως από την Ελλάδα, την Κύπρο, την Αίγυπτο, και την ΕΕ, δηλώνοντας ότι οι συμφωνίες είναι παράνομες και ότι «δεν έχουν καμία νομική ισχύ». Κύπρος, Ελλάδα και Αίγυπτος απέστειλαν επιστολές στον ΟΗΕ με τις οποίες αντικρούουν το περιεχόμενο του «μνημονίου». Παράλληλα, η κυβέρνηση του στρατηγού Χαλίφα Χαφτάρ, ο οποίος ελέγχει το μεγαλύτερο μέρος της Λιβύης, όπως και η Βουλή των Αντιπροσώπων της Λιβύης δεν αναγνωρίζουν το περιεχόμενο της συμφωνίας και κατηγορούν την Τουρκία. Μάλιστα η Λιβυκή Βουλή με ανακοίνωση της περιγράφοντας το «μνημόνιο» και με επιστολή στον ΟΗΕ αναφέρει ότι πρόκειται για «κατάφωρη παραβίαση της ασφάλειας και της κυριαρχίας της Λιβύης» και απειλή για «την ειρήνη και την ασφάλεια στη Μεσόγειο».¹⁰⁰ Οι δηλώσεις του Ερντογάν, του Υπουργού Άμυνας και άλλων Τούρκων αξιωματούχων περί «γαλάζιας πατρίδας», η αμφισβήτηση της Συνθήκης της Λωζάνης, οι αναφορές για «τα σύνορα της καρδιάς μας», για «γκρίζες ζώνες» και για 18 «κατεχόμενων από την Ελλάδα νησιών», αποτελούν ακόμα λίγες προκλητικές ενέργειες που αποδεικνύουν τις επεκτατικές της βλέψεις και ότι στόχος της είναι η αναθεώρηση του σημερινού στάτους κβο (Τζιάρρας,

¹⁰⁰ Μνημόνιο Τουρκίας με Λιβύη, 29 Νοεμβρίου 2019, Βασίλης Νέδος, <https://www.kathimerini.gr/1053976/gallery/epikairothta/politikh/mnhmonio-toyrkias-me-livyh>, πρόσβαση: 20 Απριλίου 2022.

2022, σελ.29). Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσονται και οι τελευταίες ενέργειες της στην Κύπρο, με το άνοιγμα της περικλειστής περιοχής των Βαρωσίων στην κατεχόμενη Αμμόχωστο¹⁰¹ καθώς και με την αυξανόμενη ρητορική περί λύσης δύο κρατών, αλλά και στην Ελλάδα με τις συνεχείς απειλές της για αποστρατικοποίηση αριθμού νησιών του Αιγαίου¹⁰².

5.4. Συρία

Η Συρία έγινε ανεξάρτητο κράτος το 1946, μετά την γαλλική κυριαρχία που άρχισε το 1918 διαδεχόμενη την Οθωμανική κατοχή. Από το 2000 διοικείται από τον Μπασάρ αλ Άσαντ. Ανήκει στην τοπική αίρεση των Αλαουιτών, μία ομάδα των Σιιτών Μουσουλμάνων που αποτελούν περίπου το 13% της χώρας. Το υπόλοιπο 75% είναι Σουνίτες Μουσουλμάνοι, εκ των οποίων 10% Κούρδοι. Οι Χριστιανοί αποτελούν το 10%, ενώ ο υπόλοιπος πληθυσμός αποτελείται από Δρούζους και διάφορες άλλες μικρές θρησκευτικές ομάδες. (Χαραλάμπους, 2019). Η χώρα από το 2011 βρίσκεται σε χαώδη κατάσταση. Στο πλαίσιο του κινήματος της αραβικής άνοιξης, ξεκίνησε εξέγερση για ανατροπή του προέδρου Άσαντ, η οποία όμως εξελίχθηκε σε ένα πόλεμο «όλοι εναντίον όλων». Οι ΗΠΑ, η ΕΕ, το ΝΑΤΟ, ακόμα και η Τουρκία επιθυμούσαν την ανατροπή του Άσαντ ενώ η Ρωσία, η Κίνα, το Ιράν και η Λιβανέζικη Χεσπολλάχ τη διατήρηση του. Ταυτόχρονα, σχεδόν όλοι πολεμούσαν εναντίον των φανατικών τζιχαντιστών της οργάνωσης Ισλαμικό Κράτος (Cagartay, 2021,σελ.149-176). Αυτή τη στιγμή ο Άσαντ με τη καταλυτική παρέμβαση της Ρωσίας από το 2015, έχει ανακαταλάβει σχεδόν τον πλήρη έλεγχο της χώρας, εξαιρουμένων της περιοχής των βορείων της συνόρων. Αυτό διότι από το 2018, η Τουρκία εισέβαλε στη βόρεια Συρία με τρεις διαδοχικές επιχειρήσεις με σκοπό να «δημιουργήσει ζώνη ασφαλείας» και να καταστρέψει τις επιχειρησιακές δυνατότητες των Κούρδων της περιοχής, τους οποίους η Τουρκία χαρακτηρίζει τρομοκρατική οργάνωση. Οι ΗΠΑ, διά στόματος Τραμπ, αφού διακήρυξε την νίκη του κατά του Ισλαμικού κράτους, φρόντισε να αποχωρήσει ο αμερικανικός στρατός από την Συρία, διατηρώντας όμως μία δύναμη σε αμερικανική στρατιωτική βάση προκειμένου να ασφαλίσει ορισμένες από τις πετρελαιοπηγές της βορειοανατολικής Συρίας, οι οποίες ελέγχονται από τους Κούρδους (Cagartay, 2021,σελ.149-176).

¹⁰¹ Κομισιόν: «Προς την λάθος κατεύθυνση οι νέες ενέργειες στα Βαρώσια», 24 Μαΐου 2022, Ιωάννης Γιαγκίνης, <https://gr.euronews.com/2022/05/24/komision-pros-tin-lathos-katefthinsi-oi-energeies-sta-varosia>, πρόσβαση: 30 Μαΐου 2022.

¹⁰² Νέες απειλές Οκτάι: Αποστρατιωτικοποιήστε τα νησιά το συντομότερο, ή αμφισβητούμε την κυριαρχία τους, 23 Ιουνίου 2022, <https://www.skai.gr/news/world/i-agkyra-apeilei-apostratitotikopoiiste-ta-nisia-to-syntomotero>, πρόσβαση 24 Ιουνίου 2022.

5.4. Λίβανος

Ο Λίβανος είναι μία πολυπολιτισμική χώρα που έγινε ανεξάρτητο κράτος το 1943 και αποτελείται από Χριστιανούς σε ποσοστό 40% και Μουσουλμάνους σε ποσοστό 55%. Είναι μία χώρα που εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από εξωγενείς παράγοντες, αφού πολλές χώρες της Μέσης Ανατολής επιθυμούν να ασκούν την επιρροή τους και να επιβάλουν τα συμφέροντά τους, όπως η Σαουδική Αραβία, το Ιράν και η Συρία. Βρίσκεται σε διαρκή αντιπαλότητα με το Ισραήλ, το οποίο και κατείχε το νότιο Λίβανο, από το 1982 έως το 2000. Σημαντικό ρόλο στη χώρα διαδραματίζει η Χεσπόλλαχ, υποστηριζόμενη από το Ιράν και την Συρία, ενώ η οργάνωση συμμετείχε πολύ ενεργά στο πλευρό του Άσαντ στο Συριακό εμφύλιο. Έχει υπογράψει συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ με την Κύπρο από το 2007 και το 2018 εγκαινίασε τον πρώτο γύρο αδειοδοτήσεων για έρευνες στις θαλάσσιες του ζώνες, ενώ ήδη πραγματοποιήθηκε η πρώτη (χωρίς επιτυχία) γεώτρηση στο τεμάχιο 4 της Λιβανικής ΑΟΖ.¹⁰³ Ο πόλεμος των 34 ημερών του 2006 με το Ισραήλ έχει προκαλέσει πολύ σοβαρά οικονομικά και πολιτικά προβλήματα στη χώρα, τα οποία επιδεινώθηκαν με την καταστροφική έκρηξη του Αυγούστου του 2020, που ισοπέδωσε το λιμάνι της Βηρυτού.¹⁰⁴ Ακολούθησε η χρεοκοπία της χώρας, ενώ μόλις πρόσφατα έφτασε σε συμφωνία με το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο για διάσωση και οικονομική της αναζωογόνηση.¹⁰⁵ Οι σχέσεις της χώρας με την Κύπρο είναι πολύ καλές, ενώ αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η Κύπρος τα τελευταία χρόνια προσφέρει και στρατιωτική βοήθεια για το στρατό του Λιβάνου,¹⁰⁶ ενώ ήταν από τις πρώτες χώρες που προσέφερε ανθρωπιστική βοήθεια μετά την καταστροφική έκρηξη. Σημειώνεται ότι πέραν της συνομολόγησης ΠΔΑΣ, η Κύπρος παρέχει με διάφορους τρόπους υποστήριξη στο Λίβανο, στην προσπάθεια του να δημιουργήσει Κέντρο Έρευνας και Διάσωσης στη Βηρυτό, στο πρότυπο αυτού της Κυπριακής Δημοκρατίας.¹⁰⁷

103 *Τελείωσε από τον Λίβανο η ENI και... τα διπλώνει, Μανώλη Χ. 28 Απριλίου 2020*, <https://politis.com.cy/politis-news/teleiose-apo-ton-livano-i-eni-kai-ta-diplonei/>, πρόσβαση: 16 Απριλίου 2022.

104 *Λίβανος: Επεισόδια στις διαδηλώσεις για την επέτειο της έκρηξης στο λιμάνι της Βηρυτού, 4 Αυγούστου 2021*, <https://www.naftemporiki.gr/story/1758015/libanos-epeisodia-stis-diadiloseis-gia-tin-epeteio-tis-ekriksis-sto-limani-tis-birutou>, πρόσβαση: 20 Απριλίου 2022.

105 *Λίβανος: Συμφωνία με το ΔΝΤ, 8 Απριλίου 2022*, <https://gr.euronews.com/2022/04/08/libanos-symfonia-me-to-dnt>, πρόσβαση: 19 Απριλίου 2022.

106 *El Hajal: Λίβανος & Κύπρος θα εμβαθύνουν τη συνεργασία τους, 30 Οκτωβρίου 2017*, <https://www.sigmalive.com/news/local/478879/el-hajal-libanos-amp-kypros-tha-emvathynoun-ti-synergasia-tous>, πρόσβαση: 29 Απριλίου 2022.

107 *Επίσημη επίσκεψη Υπουργού Άμυνας, Εξωτερικών και Αναπληρώτριας Πρωθυπουργού του Λιβάνου, 23 Ιουλίου 2021*, <https://mod.gov.cy/announcements>, πρόσβαση: 10 Μαρτίου 2022.

5.5. Λιβύη

Πρόκειται για μία χώρα πολύ πλούσια σε πετρέλαιο και αυτός είναι ο λόγος που προκαλεί το ενδιαφέρον των μεγάλων δυνάμεων εδώ και πολλές δεκαετίες. Από το 1969 διοικούσε ο Καντάφι έχοντας κηρύξει τη χώρα αραβική δημοκρατία. (Χαραλάμπους, 2019). Το καθεστώς του Καντάφι, εθνικοποίησε τα περιουσιακά στοιχεία της British Petroleum, άρχισε μία κούρσα εξοπλισμών κυρίως από τη Ρωσία με αποτέλεσμα να της επιβληθούν σκληρές κυρώσεις από τις ΗΠΑ. Από το 2004, η Λιβύη γυρίζει σελίδα στην ιστορία της, καθώς ο Καντάφι συμφωνεί να συνάψει συμφωνίες με αμερικάνικες και ευρωπαϊκές εταιρείες ενέργειας. Έτσι αποκαθιστά τις σχέσεις του με τη διεθνή κοινότητα, οι ΗΠΑ αίρουν το εμπορικό εμπάργκο κατά της Λιβύης, ενώ η ΕΕ ήρε το εμπάργκο στις πωλήσεις όπλων. Το 2011 το κύμα των διαδηλώσεων της Αραβικής Άνοιξης ξέσπασε και στη Λιβύη, και συνδυαζόμενο με το σκληρό καθεστώς Καντάφι και την διεθνή αντίδραση, οδήγησε στη νατοϊκή επέμβαση και στην ανατροπή του Καντάφι. Από τότε η κατάσταση στη χώρα είναι χαώδης και η χώρα βρίσκεται σε μία παρατεταμένη εμφύλια διαμάχη. Κύριοι εσωτερικοί δρώντες τα τελευταία χρόνια ήταν η υπό τον ΟΗΕ αναγνωρισμένη κυβέρνηση εθνικής ενότητας με πρωθυπουργό τον Σάρατζ και ο Εθνικός Λιβυκός Στρατός (LNA)¹⁰⁸ του Στρατηγού Χαλίφα Χαφτάρ. Ο μεν πρώτος είχε υπό τον έλεγχο του την πρωτεύουσα Τρίπολη και το 15% περίπου της χώρας, ενώ ο Χαφτάρ σχεδόν ολόκληρη την υπόλοιπη χώρα, χωρίς όμως να καταφέρει να καταλάβει την Τρίπολη με τις πολεμικές επιχειρήσεις και παρά την υποστήριξη που είχε από την Βουλή των Αντιπροσώπων. Πολλοί ξένοι δρώντες προσπαθούσαν να επιβάλουν τα δικά τους συμφέροντα στη χώρα, με την Τουρκία και το Κατάρ να στηρίζουν τον Σάρατζ και την Ρωσία, Αίγυπτο, ΗΑΕ και Γαλλία να στηρίζουν τον Χαφτάρ.¹⁰⁹ Την ίδια περίοδο, συνομολογήθηκε και το παράνομο μνημόνιο Τουρκίας – Λιβύης, γεγονός που προκάλεσε την καταδίκη του από την Ελλάδα, την Κύπρο, την Αίγυπτο, τα ΗΑΕ, το Ισραήλ, την ΕΕ, των ΗΠΑ, και άλλων διεθνών οργανισμών. Οι διπλωματικές προσπάθειες του ΟΗΕ, της ΕΕ και της Ρωσίας για επίλυση της κρίσης θα οδηγούσαν υποτίθεται στη διεξαγωγή εκλογών το Δεκέμβριο του 2021, κάτι που δεν πραγματοποιήθηκε ποτέ. Ως αποτέλεσμα, η χώρα συνεχίζει να

108 Libyan National Army

109 Λιβύη: Ένα καζάνι στη Μεσόγειο, Emile Hokayem, International, Institute for Strategic Studies, 10 Ιουλίου 2020, <https://geopolitics.iisca.eu/tag/m%ce%ad%cf%83%ce%b7-%ce%b1%ce%bd%ce%b1%cf%84%ce%bf%ce%bb%ce%ae/page/7/> πρόσβαση; 10 Μαρτίου 2022.

παραμένει κατακερματισμένη, με την ταυτόχρονη λειτουργία δύο κυβερνήσεων υποστηριζόμενες από διαφορετικές ένοπλες ομάδες.¹¹⁰

110 Λιβύη: Η νέα κυβέρνηση μεταφέρει την έδρα της στη Σύρτη- Η προηγούμενη αρνείται να παραδώσει την εξουσία, 10 Μαΐου 2022, <https://www.skai.gr/news/world/livyi-i-nea-kyvernisi-metaferi-tin-edra-sti-syrti-i-proigoumeni-den-paradidei-tin-eksou>, πρόσβαση: 14 Μαΐου 2022.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΑΝΑΛΥΣΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΚΑΙ Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

6.1. Γεωστρατηγικές ανακατατάξεις

Στα προηγούμενα κεφάλαια παρουσιάστηκαν όλοι οι παράγοντες που επηρεάζουν τα γεωστρατηγικά δεδομένα στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύθηκε η γεωπολιτική σημασία της περιοχής. Στο δεύτερο κεφάλαιο εξετάστηκε η κατάσταση στην Κυπριακή ΑΟΖ σε σχέση και με το δίκαιο της θάλασσας, οι ενέργειες που έγιναν για οριοθέτηση της με τα γειτονικά κράτη καθώς και πως προχωρά το ενεργειακό πρόγραμμα της Κύπρου. Επίσης παρουσιάστηκε η τουρκική αντίδραση. Στη συνέχεια στο τρίτο κεφάλαιο, εξετάστηκε ο ρόλος της ΕΕ στην περιοχή κυρίως από την άποψη της ενεργειακής ασφάλειας και πως αυτή ενεργεί σχετικά με τα έργα υποδομής όπως ο αγωγός EastMed και η ηλεκτρική διασύνδεση της περιοχής με την Ευρώπη. Ακόμα παρουσιάστηκε το μεταναστευτικό πρόβλημα, η στρατηγική αυτονομία της ΕΕ, οι σχέσεις με το ΝΑΤΟ και η πιθανότητα αίτησης ένταξης της Κύπρου σε αυτό. Στο τέταρτο κεφάλαιο αφού έγινε σύντομη επισκόπηση των δεσποζουσών προσεγγίσεων της θεωρίας των διεθνών σχέσεων, εξετάστηκε ο ανταγωνισμός και η δράση των πέντε μεγάλων δυνάμεων του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ στην περιοχή καθώς και οι σχέσεις αυτών με Κύπρο και Ελλάδα. Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο καταγράφηκαν οι συμπεριφορές των περιφερειακών δυνάμεων και των κρατών που περιβάλλουν την Ανατολική Μεσόγειο, με ιδιαίτερη έμφαση στην Τουρκία. Δεν έγινε ξεχωριστή εξέταση αναφορικά με την Ελλάδα και την Κύπρο καθώς σε όλα τα κεφάλαια καταγράφονται όλα όσα τις αφορούν. Στο παρών κεφάλαιο, θα παρουσιάσω σε συντομία τις στρατηγικές που αναπτύσσει η Κύπρος αναφορικά με την αμυντική της ικανότητα, την αμυντική πολιτική και τις διμερείς και τριμερείς αμυντικές συνεργασίες. Όπως συνάγεται από τα μέχρι τώρα δεδομένα που παρουσιάστηκαν, όντως τη τελευταία δεκαετία έχουν γίνει πολύπλοκες και ενδιαφέρουσες γεωστρατηγικές ανακατατάξεις στη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Σημειώνονται ξανά επιγραμματικά. Η ανακάλυψη μεγάλων αποθεμάτων υδρογονανθράκων, η διατάραξη των σχέσεων Τουρκίας – Ισραήλ, οι τριμερείς συνεργασίες Κύπρου και Ελλάδας με Ισραήλ, Αίγυπτο, Ιορδανία, Αρμενία. Ακόμα, η διατάραξη των σχέσεων Τουρκίας – Αιγύπτου μετά την ανατροπή των Αδελφών Μουσουλμάνων. Ο πόλεμος στη Συρία και στη Λιβύη. Επιπρόσθετα, οι συνεργασίες που αναπτύσσει η Κύπρος και η Ελλάδα με τις αραβικές χώρες και ιδιαίτερα με τα ΗΑΕ και τη Σαουδική Αραβία. Τέλος, η ρητορική που ανέπτυξε η Τουρκία τα τελευταία δύο χρόνια περί απόρριψης

του υφιστάμενου πλαισίου λύσης του Κυπριακού προς την κατεύθυνση των δύο κρατών.

6.2. Κυπριακή Στρατηγική – Άμυνα

Έχει η Κύπρος Υψηλή Στρατηγική; Έχει η Κύπρος Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας; Σύμφωνα με τον Κάππη, υψηλή στρατηγική αποτελεί το εννοιολογικό πλαίσιο που βοηθά τα έθνη να καθορίσουν το που επιθυμούν να βρεθούν και το πως θα φτάσουν εκεί (Κάππης, 2021). Σύμφωνα με τον Αδαμίδη, η Εθνική Στρατηγική Ασφαλείας, έχει σκοπό να καθορίσει τις απειλές που αντιμετωπίζει ένα κράτος, να διερευνήσει τις επιλογές που έχει για αντιμετώπιση των απειλών, και τελικά να προσδιορίσει τους στρατηγικούς αντικειμενικούς στόχους καθώς και τα αναγκαία μέσα για να τους επιτύχει (Αδαμίδης, 2018). Αναμφίβολα, η μεγαλύτερη ή ακόμα και η υπαρξιακή απειλή για την Κύπρο, είναι η Τουρκία. Παρόλα αυτά, όπως αναφέρθηκε και στο τρίτο κεφάλαιο, η Κύπρος αντιμετωπίζει πολλές άλλες απειλές τις οποίες οφείλει να λαμβάνει υπόψη στο σχεδιασμό της στρατηγικής της. Στη θεωρία των διεθνών σχέσεων, συνήθως η υψηλή στρατηγική αναφέρεται στις μεγάλες δυνάμεις, τίποτα όμως δεν αποκλείει ένα μικρό κράτος όπως η Κύπρος να έχει τέτοια στρατηγική. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Σιγκαπούρη, ένα πολύ μικρό κράτος με έκταση μόλις 728 τετραγωνικών χλμ, το οποίο ενώ έγινε ανεξάρτητο κράτος μόλις το 1965, κατάφερε εφαρμόζοντας μία μακροχρόνια ρεαλιστική προσέγγιση, να ισχυροποιήσει τις ένοπλες δυνάμεις της (στρατό, ναυτικό, αεροπορία) και να απολαμβάνει του σεβασμού των γειτόνων της (Κάππης, 2021). Σημειώνεται ότι οι υψηλές αμυντικές δαπάνες της Σιγκαπούρης, δεν απέτρεψαν τη χώρα από την οικονομική πρόοδο, αντίθετα μάλλον ενίσχυσαν την προσέλκυση επενδύσεων με αποτέλεσμα να καταστεί διεθνής κόμβος υπηρεσιών, τεχνολογίας και εκπαίδευσης (Κάππης, 2021). Αντίστοιχο παράδειγμα θα μπορούσε να λεχθεί ότι αποτελεί και το γειτονικό μας Ισραήλ.

6.3. Αμυντική Πολιτική

Βασικός στόχος της αμυντικής πολιτικής της Κύπρου θα πρέπει να είναι η αμυντική θωράκιση της Εθνικής Φρουράς. Σύμφωνα με τον Σαββίδη, η απουσία θεσμοθετημένου Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας με τη συμμετοχή κρατικών λειτουργών και ειδικών επιστημόνων, και η εξοπλιστική στασιμότητα που παρατηρήθηκε για δεκαπέντε περίπου χρόνια (αν και αναφέρει ότι ξανάρχισε το εξοπλιστικό πρόγραμμα) επηρεάζει την ασφάλεια της. Μάλιστα αναφέρει ότι επείγει η προμήθεια νέου αμυντικού υλικού καθώς και η αύξηση του αριθμού των υπηρετούντων

Συμβασιούχων Οπλιτών (Σαββίδης, 2021, σελ. 76-77). Σημειώνεται ότι, πέραν της ανάγκης διατήρησης ισχυρών ενόπλων δυνάμεων λόγω της τουρκικής απειλής, σύμφωνα με την αναθεωρημένη συνθήκη της ΕΕ (Συνθήκη της Λισαβώνας), όλα τα κράτη της ΕΕ δεσμεύονται για την βελτίωση των αμυντικών τους δυνατοτήτων. Σημειώνεται ακόμα, ότι για αρκετό διάστημα διαθέσιμοι πόροι του κράτους που προορίζονταν για την άμυνα, τελικά κατέληγαν σε άλλες ανάγκες γεγονός που προκάλεσε και κοινωνική δυσαρέσκεια. (Πούλλαδος, 2021, σελ. 186-187).

Το Υπουργείο Άμυνας της Κύπρου στο πλαίσιο της αμυντικής πολιτικής και διπλωματίας, έχει αντιληφθεί την ανάγκη συνεργασίας με άλλες χώρες στους τομείς της άμυνας και ασφάλειας. Έτσι προχώρησε στην υπογραφή ΠΔΑΣ με χώρες της περιοχής, της Ευρώπης και άλλες χώρες. Χαρακτηριστικά αναφέρονται η Αίγυπτος, η Αρμενία, η Γαλλία, το ΗΒ, το Ισραήλ, η Ιταλία, η Ιορδανία, ο Λίβανος, η Ολλανδία, η Γερμανία και η Σερβία. Αντίστοιχα προγράμματα λειτουργούν σε τριμερές επίπεδο. Με αυτό το τρόπο αρκετά μέλη της Εθνικής Φρουράς συμμετέχουν σε κοινές ασκήσεις και προγράμματα κατάρτισης στο εξωτερικό, με αποτέλεσμα την ενίσχυση της επιχειρησιακής τους ετοιμότητας. Στο ίδιο πνεύμα, έχουν τοποθετηθεί Ακόλουθοι Άμυνας σε σημαντικές χώρες, ενώ αντίστοιχα ξένοι Ακόλουθοι έχουν διαπιστευτεί στην Κύπρο. Ακόμα η Κύπρος συμμετέχει με πολύ μικρό αριθμό αξιωματικών σε τρεις επιχειρησιακές αποστολές της ΕΕ καθώς και στην ειρηνευτική αποστολή του ΟΗΕ στο Λίβανο.¹¹¹ Αναφορικά με την Ελλάδα, πέραν των πολλών αποστολών του ΝΑΤΟ που συμμετείχε κατά διαστήματα, άξια αναφοράς είναι η συμμετοχή της με πυροβολαρχία Patriot και 200 περίπου στρατιωτικούς, σε αποστολή για ενίσχυση της αντιαεροπορικής άμυνας της Σαουδικής Αραβίας. Η κίνηση αυτή που έγινε στα πλαίσια της αμυντικής διπλωματίας και έχει πολλαπλά οφέλη για την Ελλάδα, αφού έχουν ενισχυθεί οι πολιτικές, οικονομικές και στρατιωτικές τους σχέσεις,¹¹² καθώς και η αξιοπιστία της Ελλάδας ως μέλος του ΝΑΤΟ και σύμμαχος των ΗΠΑ.

111 *Επίσημη ιστοσελίδα Υπουργείου Άμυνας Κυπριακής Δημοκρατίας, Αμυντική Πολιτική*, <https://mod.gov.cy/>, πρόσβαση: 28 Μαΐου 2022.

112 *Τι τρέχει με τους Patriot στην Σαουδική Αραβία; Σε ποια συμπεράσματα οδηγεί την αεράμυνα της Ελλάδας η έλλειψη πυραύλων που αντιμετωπίζει το Βασίλειο, Παναγιώτης Νάστος, 14 Ιανουαρίου 2022*, https://www.pentapostagma.gr/ethnika-themata/ellinotoyrkika/7063201_ti-trehei-me-toys-patriot-stin-saoydiki-arabia-se-roia, πρόσβαση: 29 Μαΐου 2022.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

7.1. Συμπεράσματα

Η περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, αποτελεί το σπουδαιότερο από οικονομικής, γεωπολιτικής και στρατηγικής άποψης, τμήμα της Μεσογείου. Αποτελεί πεδίο ανταγωνισμού των μεγάλων και περιφερειακών δυνάμεων, ενώ ο εντοπισμός μεγάλων αποθεμάτων υδρογονανθράκων στην περιοχή εντείνει τον ανταγωνισμό. Όλες οι χώρες της περιοχής με τις αντίστοιχες ΑΟΖ τους, απολαμβάνουν αυξανόμενη γεωπολιτική σημασία. Η ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης επανήλθε στο προσκήνιο με τον πιο σκληρό τρόπο λόγω του πολέμου και των συνεπακόλουθων κυρώσεων της ΕΕ και των ΗΠΑ. Από αυτή την άποψη, θα αναζητηθούν άμεσοι τρόποι εκμετάλλευσης των αποθεμάτων της Ανατολικής Μεσογείου και προώθησης τους στην Ευρώπη είτε μέσω αγωγών, είτε με καράβια ως υγροποιημένο αέριο LNG. Το έργο ηλεκτρικής διασύνδεσης αποτελεί κρίσιμο έργο που θα αποφέρει πολλαπλά οφέλη για τις χώρες της περιοχής και συμβάλλει καθοριστικά στο στόχο της ΕΕ για την πράσινη μετάβαση.

Η Κύπρος ανακήρυξε ΑΟΖ και την οριοθέτησε με τρεις γειτονικές χώρες εφαρμόζοντας τις πρόνοιες της Σύμβασης του 1982 για το Δίκαιο της Θάλασσας. Αναβάθμισε σημαντικά τη γεωπολιτική της θέση αλλά ταυτόχρονα θα συνεχίσει να βρίσκεται στο επίκεντρο του ανταγωνισμού. Η Κύπρος δεν διαθέτει ισχυρό στρατιωτικό αποτύπωμα στην περιοχή για αυτό και η Τουρκία ανενόχλητη προβαίνει σε συνεχείς παραβιάσεις στην ΑΟΖ της. Οι αυξημένες μεταναστευτικές ροές στην Κύπρο και ιδιαίτερα από τα κατεχόμενα, προκαλούν σοβαρά προβλήματα στο εσωτερικό της χώρας.

Η Τουρκία δεν είναι ικανοποιημένη που οι γείτονες της και ειδικά η Κύπρος εντόπισαν υδρογονάνθρακες στις θάλασσες τους. Για αυτό θα συνεχίσει να αμφισβητεί τις συμφωνίες οριοθέτησης που έκανε με Ισραήλ, Λίβανο και Αίγυπτο. Η Τουρκία θα συνεχίσει τις παράνομες δραστηριότητες στην ΑΟΖ της Κύπρου, στα σημεία που διεκδικεί σύμφωνα με τις ανακοινώσεις που έχει κάνει στον ΟΗΕ αφού δεν αντιμετωπίζει στρατιωτική αντίδραση. Το ίδιο θα συνεχίσει να πράττει και στη δυνητική ΑΟΖ της Ελλάδας, αφού την θεωρεί δική της υφαλοκρηπίδα και θα συνεχίσει να την απειλεί με πόλεμο προκειμένου να μην επεκτείνει τα χωρικά της ύδατα στο Αιγαίο. Σκοποί της Τουρκίας, είναι η ενδυνάμωση της γεωπολιτικής της ισχύος, να καταστεί περιφερειακός ηγεμόνας και εν τέλει να αλλάξει το στάτους κβο της περιοχής προς όφελος της. Αυτό επιβεβαιώνεται και με άλλες ενέργειες της όπως η εισβολή στη Συρία και η στρατιωτική παρουσία στη Λιβύη. Η Τουρκία θα προσπαθήσει να προχωρήσει σε

έρευνες στο Λιβυκό πέλαγος εκμεταλλευόμενη το παράνομο «μνημόνιο» με τη Λιβύη. Θα επιδιώξει να αποτρέψει την κατασκευή ενεργειακού αγωγού προς την Ευρώπη εφόσον δεν θα συμμετέχει και η ίδια.

Η Ελλάδα δεν ανακήρυξε μέχρι τώρα ΑΟΖ για να μην επιδεινώσει τις σχέσεις με την Τουρκία. Παρόλα αυτά, όπως φάνηκε στην πράξη, η Ελλάδα μετά το μνημόνιο Τουρκίας – Λιβύης, προχώρησε σε επέκταση των χωρικών της υδάτων στο Ιόνιο, οριοθέτησε την ΑΟΖ της με την Ιταλία και προχώρησε σε μερική συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ με την Αίγυπτο. Επίσης προχώρησε σε στρατηγική συμμαχία με Γαλλία, στρατηγική συμφωνία με ΗΠΑ με επίκεντρο την Αλεξανδρούπολη και αναβαθμίζει σημαντικά τις στρατιωτικές της δυνατότητες. Όλα τα προαναφερόμενα αποτελούν το κύριο χαρακτηριστικό της στρατηγικής εξισορρόπησης της Τουρκίας, δηλαδή, εσωτερική και εξωτερική ενδυνάμωση μέσω συμμαχιών και εξοπλισμών.

Η τριμερής συνεργασία Κύπρου, Ελλάδας με την Αίγυπτο στηρίζεται σε γερά θεμέλια. Αποτελούν παράδειγμα συνεργασίας μεταξύ κρατών που σέβονται το διεθνές δίκαιο και τις διεθνείς συνθήκες, και εξασφαλίζουν την ασφάλεια και τη σταθερότητα στην περιοχή. Η συνεργασία αυτή είναι κρίσιμης σημασίας αν αναλογιστούμε ότι μοιράζονται κοινά θαλάσσια σύνορα. Η τριμερής ενισχύει διπλωματικά, πολιτικά και στρατιωτικά και τις τρεις χώρες. Η τριμερής συνεργασία της Κύπρου και της Ελλάδας με το Ισραήλ, τις ενδυναμώνει διπλωματικά, στρατιωτικά και πολιτικά, αφού προσφέρουν στο Ισραήλ το θαλάσσιο στρατηγικό βάθος που αναζητούσε. Η τριμερής συνεργασία είναι ειλικρινής με στέρεες βάσεις και στηρίζεται σε κοινές αξίες αλλά και κοινά ενεργειακά συμφέροντα. Το Ισραήλ παραμένει η πιο σημαντική περιφερειακή δύναμη της περιοχής και έχει την υπερδύναμη ΗΠΑ ως το πιο στενό του σύμμαχο. Η τριμερής συνεργασία που εξελίχθηκε σε 3+1 αποτελεί ένα παράδειγμα της επιρροής κυρίως του Ισραήλ.

Το NATO αποκτά αυξανόμενη σημασία λόγω της εισβολής της Ρωσίας. Ακόμα και παραδοσιακά ουδέτερες χώρες όπως η Φινλανδία και η Σουηδία επιθυμούν την ένταξη τους. Αυτό είναι σημάδι ότι η όλη αρχιτεκτονική ασφαλείας της Ευρώπης θα μεταβληθεί. Η Τουρκία λόγω της αναθεωρητικής στρατηγικής της και της προσέγγισης με τη Ρωσία, προκαλεί αντιδράσεις εντός του NATO και στις ΗΠΑ. Το θέμα της ένταξης της Κύπρου στο NATO θα συζητηθεί στην Κύπρο το επόμενο διάστημα και η ηγεσία της χώρας θα κληθεί να λάβει αποφάσεις.

Η Γαλλία δημιουργεί περιφερειακές συμμαχίες που αποκλείουν την Τουρκία με σκοπό να την αποτρέψει από το να καταστεί περιφερειακή ηγεμονική δύναμη αλλά και για εκμεταλλευτεί τα ενεργειακά αποθέματα της περιοχής. Θα συνεχίσει τη στρατηγική σχέση που ανέπτυξε με Κύπρο και Ελλάδα.

Η ρωσική εισβολή στην Ουκρανία, αποδεικνύει ότι ο ρεαλισμός αποτελεί την επικρατούσα θεωρία των διεθνών σχέσεων και ότι από αυτή την προσέγγιση διεξάγεται η παγκόσμια πολιτική.

7.2. Προτάσεις

Η Κύπρος θα πρέπει να προχωρήσει στον επόμενο γύρο αδειοδοτήσεων στην ΑΟΖ της για τα τρία τεμάχια 1, 2 και 3 που παραμένουν αδιάθετα, με σκοπό την προσέλκυση και άλλων εταιρειών και επιτάχυνση του ενεργειακού προγράμματος.

Η Ελλάδα να καλέσει την Τουρκία σε διαπραγματεύσεις για οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών τους. Σε περίπτωση που η Τουρκία αρνείται, να ζητήσει η επίλυση των διαφορών τους να εκδικαστεί στο διεθνές δικαστήριο. Εάν και πάλι η Τουρκία αρνείται τότε να ανακηρύξει μονομερώς την ΑΟΖ της αφού θα θεωρηθεί ότι Ελλάδα εξάντλησε όλα τα νόμιμα μέσα για επίλυση του θέματος από κοινού.

Η Κύπρος επειδή έχει εξαιρετικές σχέσεις με το Ισραήλ αλλά και τον Λίβανο, να αναλάβει διπλωματικές προσπάθειες και να θέσει υπό την αιγίδα της, συνομιλίες μεταξύ των δύο χωρών, για επίλυση της διμερούς διαφωνίας τους σχετικά με την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών τους. Με αυτό τον τρόπο ενδυναμώνει τη θέση της και την αξιοπιστία της στο διεθνές σύστημα και στην περιφέρεια. Επίσης η Κύπρος θα πρέπει να απευθύνει επίσημη πρόσκληση στη Συρία για διαπραγματεύσεις οριοθέτησης ΑΟΖ.

Αναφορικά με τις τριμερείς συνεργασίες της Ελλάδας και της Κύπρου με Ισραήλ και Αίγυπτο, οι οποίες κρίνονται συμφέρουσες για όλες τις πλευρές, θα μπορούσε να εξεταστεί η μετατροπή τους και σε τετραμερή, σε όλους τους τομείς, πολιτικούς, ενεργειακούς και αμυντικούς. Αυτό θα ενδυνάμωνε περαιτέρω και τις τέσσερις χώρες.

Πρωταρχικός στόχος της Κύπρου και της Ελλάδας θα πρέπει να είναι η επίλυση του Κυπριακού προβλήματος σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, τα ψηφίσματα του ΟΗΕ και τις αρχές και αξίες της ΕΕ, για αυτό θα πρέπει να συνεχίσει πιο έντονα να προβάλλει τις θέσεις της προκειμένου να προκαλέσει κόστος στην Τουρκία, όσο

δύσκολο και να είναι. Οι έστω ελαφρές κυρώσεις της ΕΕ, αλλά κυρίως οι κυρώσεις που τις επέβαλαν οι ΗΠΑ, δείχνουν τη σωστή κατεύθυνση.

Οι αυξημένες μεταναστευτικές ροές στην Κύπρο προκαλούν σοβαρά προβλήματα για αυτό απαιτείται η άμεση λήψη μέτρων από το κράτος που να αποτρέπουν την διέλευση τους είτε μέσω των κατεχομένων, είτε διά θαλάσσης. Να ζητηθεί άμεση βοήθεια από την ΕΕ αλλά και τον ΟΗΕ που ελέγχει τη νεκρή ζώνη.

Η Κύπρος απαιτείται όπως αυξήσει τον αμυντικό της προϋπολογισμό, να αποκτήσει σύγχρονα οπλικά συστήματα όπου απαιτείται, προκειμένου να επαυξήσει τις αμυντικές της δυνατότητες. Να εκμεταλλευτεί τώρα τις θετικές συγκυρίες που υπάρχουν για να πετύχει πλήρη άρση του αμερικανικού εμπάργκο όπλων. Η πρόσληψη επιπρόσθετου αριθμού ΣΥΟΠ, θα επαύξανε σημαντικά τις επιχειρησιακές δυνατότητες της Εθνικής Φρουράς. Επίσης να συμμετέχει με αρκετά μεγαλύτερο αριθμό προσωπικού (αξιωματικοί, υπαξιωματικοί, ΣΥΟΠ), σε επιχειρησιακές αποστολές της ΕΕ και του ΟΗΕ. Αυτό θα αποτελεί απόδειξη ότι η Κύπρος συνεισφέρει στην παγκόσμια και περιφερειακή ασφάλεια, θα επαυξήσει τις επιχειρησιακές ικανότητες τους, ενώ κράτη – μέλη της ΕΕ και του ΝΑΤΟ θα αντιληφθούν ότι η Κύπρος θα μπορεί και θέλει, να συνεισφέρει στους ευρωπαϊκούς θεσμούς, στη Σύμπραξη για την Ειρήνη και στο ΝΑΤΟ. Σε αυτούς τους τελευταίους δύο οργανισμούς, η Κύπρος θα πρέπει να αιτηθεί το συντομότερο την ένταξη της, εκμεταλλευόμενη αυτή την περίοδο γεωπολιτικών αλλαγών. Επιπρόσθετα η Ελλάδα κυρίως, αλλά και η Κύπρος, εκμεταλλευόμενες και τη συζήτηση που γίνεται στους κόλπους του ΝΑΤΟ για την αξιοπιστία της Τουρκίας ως μέλος της συμμαχίας του ΝΑΤΟ, να προωθήσουν με κάθε τρόπο τη θέληση και την ετοιμότητα τους, να αναλάβουν τον ρόλο που είχε η Τουρκία ως μέλος της συμμαχίας.

Ταυτόχρονα, η πολιτική ηγεσία να προχωρήσει στη σύσταση θεσμοθετημένου οργάνου που να σχεδιάζει, εκπονεί και αναπροσαρμόζει την Κυπριακή Στρατηγική Εθνικής Ασφαλείας. Επιπρόσθετα θα πρέπει να ενισχυθούν περαιτέρω οι δεσμοί με την Ελλάδα και ειδικά αναφορικά με την κοινή άμυνα. Ο χώρος Κύπρος – Κρήτη – Ρόδος – Αιγαίο – Έβρος θα πρέπει να θεωρείται ενιαίος από τους σχεδιαστές της άμυνας των δύο χωρών.

Τέλος, η Κύπρος να συνεχίσει τις ενέργειες και συνεργασίες με άλλες χώρες προκειμένου να καταστεί περιφερειακός κόμβος στους τομείς της εκπαίδευσης, έρευνας και τεχνολογίας, καινοτομίας και άλλους τομείς.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Όπως φαίνεται από τα δεδομένα που παρουσιάστηκαν και την ανάλυση τους, η Ανατολική Μεσόγειος βρίσκεται στο επίκεντρο νέων γεωστρατηγικών ανακατατάξεων, του αυξανόμενου ανταγωνισμού των μεγάλων και περιφερειακών δυνάμεων. Μάλιστα, η σημασία της συνεχώς αυξάνεται λόγω του ενεργειακού της πλούτου. Συνεπώς, αυξάνεται ακόμα περισσότερο και η γεωπολιτική σημασία της Κύπρου και της Ελλάδας στην περιοχή. Η Κύπρος και η Ελλάδα, βρίσκονται σε ένα κρίσιμο σταυροδρόμι της ιστορίας τους, έχοντας να αντιμετωπίσουν απειλές πολέμου και άλλες ασύμμετρες και υβριδικές απειλές από την Τουρκία. Για το λόγο αυτό, κύριο μέλημα τους πρέπει να είναι η ενίσχυση της αμυντικής τους θωράκισης, όπως επιτάσσει η ρεαλιστική θεωρία και η διαχρονική ρήση «αν θέλεις ειρήνη, προετοιμάσου για πόλεμο». Η συμμετοχή τους στην μεγάλη ευρωπαϊκή οικογένεια της ΕΕ, αποτελεί πολλαπλασιαστή ισχύος, για αυτό απαιτείται η ενεργός συμμετοχή και συνεισφορά σε όλες τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει, συμπεριλαμβανομένων της ασφάλειας, της ενεργειακής ασφάλειας, της στρατηγικής αυτονομίας και της μετανάστευσης. Επιπρόσθετα, η Κύπρος και η Ελλάδα οφείλουν να συνεχίσουν την αναβάθμιση των σχέσεων τους με τις χώρες της περιοχής μέσω της ενίσχυσης των τριμερών συνεργασιών, την ενίσχυση των δεσμών τους με τις αραβικές χώρες και κυρίως τις στρατηγικές συνεργασίες που αναπτύσσουν με τις ΗΠΑ και την Γαλλία. Ταυτόχρονα, μέσω της διπλωματίας, να παρουσιάζουν ακούραστα τις εθνικές θέσεις σε όλους τους διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς και να εκθέτουν την Τουρκία, για όσο συνεχίζει να εκδηλώνει την επιθετική στρατηγική της και να διατηρεί κατοχικά στρατεύματα στην Κύπρο. Τέλος, οι δύο χώρες εκμεταλλευόμενες την ενεργειακή κρίση, θα πρέπει να επιταχύνουν τα ενεργειακά τους προγράμματα έτσι ώστε να εκμεταλλευτούν τον πλούτο που βρίσκεται στις θάλασσες τους, για την ευημερία των πολιτών τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Ευθυμιόπουλος, Μ. (2008) Διδακτορική Διατριβή, Η Νατοϊκή Πολιτική του 21^{ου} αιώνα: Πως μπορεί το ΝΑΤΟ να δημιουργήσει μία νέα Αμυντική Πολιτική χωρίς να απειλείται η Ρωσική Εξωτερική Πολιτική Ασφαλείας, Πανεπιστήμιο Κρήτης.

Κουσκουβέλης, Η. (2004) Εισαγωγή στις Διεθνείς σχέσεις. Ε' Έκδοση, Αθήνα: Ποιότητα.

Κάππης, Β. (2021) Υψηλή Στρατηγική και Μικρά Κράτη: Έννοιες Ασύμβατες; Στο: Άμυνα και Ασφάλεια Μικρών Κρατών: Η περίπτωση της Κύπρου, Σαββίδης (επιμ), Λευκωσία: Αρματολός.

Κόππα, Μ. (2020) Παγκόσμια Στρατηγική Ασφαλείας της ΕΕ (σελ. 637-648), Στο: Mare Nostrum: Μετατοπίσεις Ισχύος στον γεωπολιτικό χάρτη της Μεσογείου, Ντάλης, Σ. (επιμ), Αθήνα: 2020, Παπαζήσης.

Λιάκουρας Πέτρος, (2019), Διμερείς Συμφωνίες Οριοθέτησης Υφαλοκρηπίδας στη Μεσόγειο, Κεφ. 17, σελ. 319-343).

Μάζης, Ι (2001) Η Γεωπολιτική: Η Θεωρία και η Πράξη, Τόμος Α', Αθήνα: Παπαζήσης.

Μάζης Ι, (2008) Η Γεωπολιτική της Ευρύτερης Μέσης Ανατολής και η Τουρκία. Αθήνα: Λιβανής.

Μάζης, Ι. Μπαλαφούτα, Β. (2014) Γεωπολιτική πραγματικότητα στο δίπολο Ελλάδος-Κύπρου, Λύσεις και Άλλοθι, Αθήνα.

Μάζης Ι, (2017) Γεωπολιτικά ζητήματα στην ευρύτερα Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο, Τόμος Ι, Λειμών.

Μάζης Ι, (2018) Γεωπολιτικά ζητήματα στην ευρύτερα Μέση Ανατολή και την Μεσόγειο, Τόμος ΙΙ, Λειμών.

Μανιάτης, Γ. (2020) Η ενεργειακή ασφάλεια, υδρογονάνθρακες και αγωγοί-Ευρωπαϊκές και εθνικές διαστάσεις. Στο: Mare Nostrum: Μετατοπίσεις Ισχύος στον γεωπολιτικό χάρτη της Μεσογείου, Ντάλης, Σ. (επιμ), Αθήνα: 2020, Παπαζήσης

Μπλαβούκος, Σ., Μπουραντώνης, Δ. και Τσάκωνας, Π. (επιμ.) (2019) Εξωτερικές Σχέσεις της ΕΕ, Αθήνα: Σιδέρης.

Νεοκλέους, Δ. (2021) Δίλημμα Ασφάλειας στις Σχέσεις Μεταξύ ΗΠΑ και Κίνας: Θεωρία και Εμπειρία, Επιστημονική Εργασία 1^{ου} Εξαμήνου στο μάθημα Διεθνείς Ασφάλεια και Στρατηγικές Σπουδές, Απρίλιος 2021, Πανεπιστήμιο Νεάπολις.

Νεοκλέους, Δ. (2021) Η Στρατηγική της Τουρκίας στην Αφρική, Επιστημονική Εργασία 1^{ου} Εξαμήνου στο μάθημα Στρατηγική και λήψη αποφάσεων, Απρίλιος 2021, Πανεπιστήμιο Νεάπολης.

Νταβούτογλου, Α. (2010) Το στρατηγικό βάθος. Η διεθνής θέση της Τουρκίας. Αθήνα: Ποιότητα, Μετάφραση: Ραπτόπουλος Ν. Επιμέλεια: Σαρρής Ν.

Ντάλης, Σ. (2020) Mare Nostrum: Μετατοπίσεις Ισχύος στον γεωπολιτικό χάρτη της Μεσογείου, Αθήνα, Παπαζήσης.

Ντόκος, Θ. Πιέρρος Φ. (1996) Η Μεσόγειος προς τον 21ο αιώνα : η θέση της Ελλάδας, Αθήνα: Παπαζήσης

Παπασωτηρίου, Χ. (2018) Η αμερικανική πολιτική από τον Φράνκλιν Ρούζβελτ στον Ντόναλντ Τραμπ, Αθήνα: Ποιότητα

Παρίσης, Ι. (2013) Η καθ' ημάς θάλασσα, Αθήνα, Λιβανής.

Πούλλαδος, Μ. (2021) Η Αμυντική Θωράκιση της Κυπριακής Δημοκρατίας: Νομικές Διαστάσεις, Οικονομικές Δυνατότητες και Αμυντικές Επιπτώσεις, Στο: Άμυνα και Ασφάλεια Μικρών Κρατών: Η περίπτωση της Κύπρου, Σαββίδης (επιμ), Λευκωσία: Αρματωλός.

Ροζάκης Χ, (2013) Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο, Αθήνα, Παπαζήσης.

Σαββίδης, Π. (επιμ) (2021) Άμυνα και Ασφάλεια Μικρών Κρατών: Η περίπτωση της Κύπρου, Λευκωσία: Αρματολός.

Στεργίου, Α. Ulusoy, K. Blondheim, M. (2019) Σύγκρουση και Ευημερία: Γεωπολιτική και ενέργεια στην Ανατολική Μεσόγειο, Κλειδαριθμός.

Τζιάρρας, Ζ. (2020) Διεθνής πολιτική στην Ανατολική Μεσόγειο. Τουρκία, Κύπρος και δίκτυα συνεργασίας σε μία «νέα» υπό-περιφέρεια. Αθήνα: Παπαζήσης.

Τζιάρρας, Ζ. (2022) 8+2 Μύθοι για την Τουρκική Εξωτερική Πολιτική, Λευκωσία: Geopol Publishing.

Τσαουσέλου, Ν. (2007) Διπλωματική διατριβή, Ζητήματα ανασφάλειας στην ΝΑ Μεσόγειο, Πειραιάς.

Φραγκονικολόπουλος, Χ. και Προέδρου, Φ. (2015) Παγκόσμια πολιτική. Δρώντες, δομές και διαδικασίες. Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, www.kallipos.gr.

Φίλης, Κ. (2012) Ο ρόλος της Ανατολικής Μεσογείου στην ενεργειακή ασφάλεια της Ευρώπης, Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων.

- Φίλης, Κ. (2017) Πρόσφυγες, Ευρώπη, Ανασφάλεια, Αθήνα: Παπαδόπουλος
- Χαραλάμπους, Α. (2019) Γεωπολιτική και γεωστρατηγική ανατομία της Αν. Μεσογείου και οι επιπτώσεις μίας μεγάλης γεωπολιτικής δίνης σε Κύπρο και Ελλάδα, Πάφος.
- Baylis, J & Smith, S. (2013) Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής: Μια Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις, Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Cassese, A. (2005) Διεθνές Δίκαιο, (μετ. στα Ελληνικά, επιμέλεια Φωτεινή Παζαρτζή) (για την ελληνική γλώσσα 2012), Αθήνα, εκδ. Gutenberg.
- Gagartay, S. (2019) Η αυτοκρατορία του Ερντογάν. Τουρκία και Μέση Ανατολή, Αθήνα: Σιδέρης, Επιμέλεια: Υφαντής Κώστας, Μετάφραση: Λορέντζου Ελένη.
- Heywood, A. (2013) Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική στην Παγκόσμια Εποχή, Αθήνα: Κριτική
- Hourani, A. (1991) Η Ιστορία του Αραβικού Κόσμου, Μετάφραση: Δαρβίρη Θεοδώρα, Ενδέκατη Ανατύπωση 2020, Αθήνα: Ψυχογιός.
- Jackson, R και G.Sørensen, (2006) Θεωρία και μεθοδολογία των διεθνών σχέσεων. Η σύγχρονη συζήτηση, Αθήνα: Gutenberg.
- Kepel, G. (2021) Συμμαχίες και ρήξεις, Από τη Μέση Ανατολή έως τις Ευρωπαϊκές συνοικίες, Μετάφραση: Αριστέα Κορμηνέλλη, Επιμέλεια: Μαρία Γουρνιεζάκη, Αθήνα: Κλειδάριθμος.
- Marshall, T. (2019) Αιχμάλωτοι της Γεωγραφίας, Αθήνα: Διόπτρα
- Mearsheimer, J. (2007) Η Τραγωδία της Πολιτικής Των Μεγάλων Δυνάμεων, Αθήνα: Ποιότητα
- Waltz, K. (1979) Θεωρία διεθνούς πολιτικής, Μετάφραση: Κολιόπουλος Κωνσταντίνος (για την ελληνική γλώσσα 2011), Αθήνα: Ποιότητα.
- Ηλεκτρική διασύνδεση EuroAsia Interconnector, Έργο Κοινού Ενδιαφέροντος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, A Bridge for friendship and prosperity, 2017

Ξενόγλωση Βιβλιογραφία

- Adamides, C. (2018) The Challenges of Formulating National Security Strategies (NSS) in the Presence of Overarching Existential Threats (σελ.71-94) στο: The Cyprus Review (vol.30.1. spring 2018).
- Georgios Maris, Floros Flouros & Ioannis Galariotis (2022) The Changing Security Landscape in South-Eastern Mediterranean: Assessing Turkey's Strategies as a Rising Power, Journal of Balkan and Near Eastern Studies, Routledge.

Ηλεκτρονικός τύπος και διαδίκτυο (Ελληνόγλωσσος)

Σχέδιο Στρατηγικής Εσωτερικής Ασφαλείας για την ΕΕ, Μάρτιος 2010, Διαθέσιμο στο: <https://www.consilium.europa.eu/media/30737/qc3010313elc.pdf>,

Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο της θάλασσας και συμφωνία σχετικά με την εφαρμογή του μέρους XI της εν λόγω σύμβασης. Διαθέσιμο στο: <https://eur-lex.europa.eu/eli/convention/1998/392/oj> , πρόσβαση: 30 Μαρτίου 2022

Ολοκληρώθηκαν οι εργασίες της γεώτρησης αξιολόγησης «Glaucus-2» στο τεμάχιο 10 – Κατέδειξε χαρακτηριστικά υψηλής ποιότητας, 21 Μαρ 2022, <https://politis.com.cy/politis-news/oloklirothikan-oi-ergasies-tis-geotrisis-axiologisis-glaucus-2-sto-temachio-10-katedeixei-charaktiristika-ypsilis-poiotitas/> , πρόσβαση 23 Μαρ 2022.

Κυρώσεις Ε.Ε. κατά Ρωσίας: Τι περιλαμβάνει το έκτο πακέτο, 4 Μαΐου 2022, <https://www.kathimerini.gr/world/561840082/kyroseis-e-e-kata-rosias-ti-perilamvanei-to-ekto-paketo/>, πρόσβαση: 11 Μαΐου 2022.

«Άνθρακας» για την Τουρκία το ισραηλινό αέριο. Φρούδες οι ελπίδες της Άγκυρας για ενεργειακή συνεργασία, 22 Μαΐου 2022, <https://www.kathimerini.gr/world/561876310/anthrakas-gia-tin-toyrkia-to-israilino-aerio/>, πρόσβαση: 23 Μαΐου 2022

Επίσημος ιστότοπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Κύπρος, https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/cyprus_el, πρόσβαση: 10 Απριλίου 2022.

Οι αγαστές σχέσεις Τουρκίας – Ρωσίας, 26 Απριλίου 2022, <https://www.businessnews.gr/kosmos/item/235406-oi-agastes-sxeseis-tourkias-rosias>, πρόσβαση: 29 Απριλίου 2022.

Σενάρια επί χάρτου ΗΠΑ για ΑΟΖ. Ο αποκαλυπτικός χάρτης που έδωσαν οι Αμερικανοί σε Ερντογάν, Αναστασιάδη και Νετανιάχου, Πούλλαδος Μάριος, 11 Ιουνίου 2019. <https://simerini.sigmalive.com/article/2019/6/11/senaria-epi-khartou-epa-gia-aoz/>, πρόσβαση: 11 Μαρτίου 2022.

Τα βρίσκουν Ισραήλ – Λίβανος για ΑΟΖ και εμείς ακόμα το συζητάμε, Κώστας Κωσταντίνου, 18 Φεβρουαρίου 2022. <https://politis.com.cy/politis-news/ta-vriskoun-israil-livanos-gia-aoz-kai-emeis-akoma-to-syzitame/>, πρόσβαση: 15 Απριλίου 2022.

Παρασκηνιακές διαβουλεύσεις για συμφωνία οριοθέτησης ΑΟΖ με τη Συρία, Alphanews, 24 Ιανουαρίου 2020, <https://www.alphanews.live/politics/paraskiniakes-diabouleuseis-gia-symfonia-oriothetisis-aoz-me-ti-syria>, πρόσβαση: 11 Μαρτίου 2022.

Επιστολή ΚΔ στον ΟΗΕ: Για να μην ξεχνάμε και μία άλλη εισβολή και κατοχή, 23 Φεβρουαρίου 2022, <https://www.sigmalive.com/news/kypriako/916318/epistoli-kd-ston-oie-gia-na-min-ksexname-kai-mia-alli-eisvoli-kai-katoxi>, πρόσβαση: 8 Μαρτίου 2022.

Η ξεχασμένη ΑΟΖ της Κύπρου: Γιατί η Αθήνα αρνείται την οριοθέτηση που εισηγείται η Λευκωσία; Θεόδωρος Καρυώτης, 24 Φεβρουαρίου 2021, <https://hellasjournal.com/2021/02/i-xechasmeni-aoz-tis-kiprou-giati-i-athina-arnite-tin-oriothetisi-pou-isigite-i-lefkosia/>

Η ακτινογραφία των κοιτασμάτων στα οικόπεδα της Κύπρου – Γιατί πήρε «φωτιά» η Ν.Α. Μεσόγειος, Θοδωρής Παναγούλης, 12 Φεβρουαρίου 2018, <https://energyexpress.gr/news/i-aktinografia-ton-koitasmaton-sta-oikopeda-tis-kyprou-giati-pire-fotia-i-na-mesogeios>, πρόσβαση 4 Απριλίου 2022.

«Γλαύκος» με αξία \$30 δισ. έως \$40 δισ, Πέτρος Θεοχαρίδης, 1 Μαρτίου 2019, <https://philenews.com/eidiseis/politiki/article/663740/-gafkos-me-axia-30-dis-eos-40-dis>, πρόσβαση: 26 Απριλίου 2022.

Κοίτασμα «Αφροδίτη»: Εκδόθηκε η πρώτη Άδεια Εκμετάλλευσης στην κυπριακή ΑΟΖ, Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου και Βιομηχανίας, Υπηρεσία Υδρογονανθράκων, 7 Νοεμβρίου 2019, <http://www.meci.gov.cy/meci/hydrocarbon.nsf/All/47B29E7DD4479E92C22584B000293D25?OpenDocument>, Πρόσβαση: 29 Μαρτίου 2022.

Ενθαρρυντικά τα μηνύματα από τον Γλαύκο, προχωρεί σε ανάλυση των αποτελεσμάτων η κοινοπραξία ExxonMobil και Qatar Energy, Άγγελος Αγγελοδήμου, 22 Μαρτίου 2022, <https://www.brief.com.cy/energeia/erhontai-kai-alles-geotriseis-entos-toy-2022>, πρόσβαση: 30 Μαρτίου 2022.

Ξεκίνησαν οι εργασίες της γεώτρησης «Cronos-1» εντός του Τεμαχίου 6 της ΑΟΖ της ΚΔ, Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου και Βιομηχανίας, 23 Μαΐου 2022, <https://meci.gov.cy/gr/ενημέρωση/ανακοινώσεις-υπουργείου/ξεκίνησαν-οι-εργασίες-της-γεώτρησης-cronos-1-εντός-του-τεμαχίου-6-της-αοζ-της-κδ> , πρόσβαση: 23 Μαΐου 2022.

Μήνυμα ΗΠΑ σε Αγκυρα: Δικαίωμα της Κύπρου να αναπτύξει τους πόρους στην ΑΟΖ της Huffpost 4 Δεκεμβρίου 2021, https://www.huffingtonpost.gr/entry/menema-epa-se-aykera-dikaioma-tes-keproe-na-anaptexei-toes-poroes-sten-aoz-tes_gr_61ab22fde4b0ae9a42bd0a20, πρόσβαση: 12 Μαΐου 2022.

Αποδοκιμάζει τις τουρκικές προκλήσεις στην Κυπριακή ΑΟΖ το Ηνωμένο Βασίλειο, 21 Απριλίου 2020, <https://www.ant1.com.cy/news/cyprus/article/374673/apodokimazei-tis-tourkikes-prokliseis-stin-kupriaki-aoz-to-inomeno-vasileio-/?expandedarticle=true> , πρόσβαση: 27 Απριλίου 2022.

ΕΕ: Στη δημοσιότητα τα ονόματα Τούρκων για τις παράνομες εξορύξεις στην κυπριακή ΑΟΖ, Μαρία Ψαρά, 27 Φεβρουαρίου 2020, <https://gr.euronews.com/2020/02/27/epivoli-kyroseon-se-2-tourkous-gia-exoryxeis-sthn-kypriakh-aoz> , πρόσβαση: 16 Μαρτίου 2022.

Κύπρος: Το γερμανικό μπλοκ στην ΕΕ αποτρέπει τις κυρώσεις στην Τουρκία, 19 Δεκεμβρίου 2021, <https://www.insider.gr/eidiseis/204537/kypros-germaniko-mplok-stin-ee-apotrepei-tis-kyroseis-stin-toyrkia>, πρόσβαση: 20 Απριλίου 2022

Η Ε.Ε. σε αναζήτηση ενεργειακής απεξάρτησης από την Ρωσία , Γιώργος Αϊβαλιώτης, 7 Μαρτίου 2022, <https://gr.euronews.com/my-europe/2022/03/07/h-ee-se-anazitisi-energeiakiw-apexartisis-aro-tin-rosia>, πρόσβαση: 14 Απριλίου 2022.

Gastrade: Ο σταθμός LNG στην Αλεξανδρούπολη ενδυναμώνει το ρόλο της Ελλάδας στη ΝΑ Ευρώπη, 3 Μαΐου 2022, <https://www.skai.gr/news/finance/gastrade-o-stathmos-lng-stin-aleksandroupoli-endynamonei-to-rolo-tis-elladas-sti-na-eyro>, πρόσβαση: 14 Μαΐου 2022.

Συνάντηση Αναστασιάδη με τη ΔΕΦΑ - Ολοκλήρωση του έργου ΥΦΑ στο Βασιλικό τον Ιούλιο του 2023
21 Ιανουαρίου 2022, <https://energypress.gr/news/synantisi-anastasiadi-me-ti-defa-oloklirosi-toy-ergoy-yfa-sto-vasiliko-ton-ioylio-toy-2023>, πρόσβαση: 3 Μαΐου 2022.

Ο αγωγός EastMed από τη σκοπιά της Αθήνας, 1 Ιανουαρίου 2020, <https://philenews.com/eidiseis/politiki/article/849049/o-aggs-eastmed-apo-ti-skopia-tis-athinas?fbclid=IwAR2qQILOGJZKvzI4JHA1VIVdDgAUzjOnt14s5rx7DCAO766VZeqQATA8Quo,%2002%20%CE%99%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CF%85%CE%B1%CF%81%CE%AF%CE%BF%CF%85%202020.>, πρόσβαση: 30 Απριλίου 2022.

Πέντε σταθμοί για EastMed ως το 2024, Ανδρέας Πιμπίσσης , 4 Ιανουαρίου 2020, <https://www.philenews.com/eidiseis/politiki/article/850801/pente-stathmoi-ga-eastmed-os-to-2024>, πρόσβαση: 3 Μαΐου 2022.

ΥΠΕΞ 3+1: Ελλάδα, Κύπρος, Ισραήλ και ΗΠΑ εντείνουν τη συνεργασία τους με οδικό χάρτη, 9 Μαΐου 2022, <https://www.kathimerini.gr/politics/foreign-policy/561849622/ypex-3-1-ellada-kypros-israil-kai-ipa-enteinoyti-synergasia-toys-me-odiko-charti/>, πρόσβαση: 11 Μαΐου 2022.

Κύπρος: Άνοιξε ο δρόμος για την ηλεκτρική διασύνδεση με Ελλάδα-Ισραήλ, Ιωάννης Καράγιωργας, 27 Ιανουαρίου 2022, <https://gr.euronews.com/2022/01/27/euroasia-interconnector-657-ekatommiria-aro-tin-ee-se-kipro>, πρόσβαση: 19 Απριλίου 2022.

Μεταναστευτικό/Αποκαλύψεις Νουρή στην Βουλή: Τα στατιστικά και οι αριθμοί μιλούν από μόνα τους, Μιχάλης Χατζηστυλιανού, 17 Μαρτίου 2022, <https://politis.com.cy/politis-news/metanasteytiko-apokalypseis-noyri-stin-voyli-ta-statistika-kai-oi-arithmoi-miloynti-apo-mona-toys-pinakes/>, πρόσβαση: 20 Μαΐου 2022.

Πρώτη σε νέες αιτήσεις ασύλου στην ΕΕ η Κύπρος (πίνακας), 23 Μαρτίου 2022, <https://philenews.com/koinonia/eidiseis/article/1429786/proti-se-nees-aitiseis-asyloy-stin-ee-i-kypros-pinakas>, πρόσβαση: 16 Μαΐου 2022

Η ΕΕ αποφάσισε Ευρωστράτο: «Βρισκόμαστε σε κίνδυνο από έναν γείτονα που είναι αποφασισμένος για πόλεμο», 21 Μαρτίου 2022 <https://www.iefimerida.gr/kosmos/stratigiki-pyxida-i-ee-apofasise-eyrostrato>, πρόσβαση: 30 Απριλίου 2022.

Εξοπλιστικό πρόγραμμα μαμούθ 100 δις. ανακοίνωσε η Γερμανία, 27 Φεβρουαρίου 2022 https://www.huffingtonpost.gr/entry/exoplistiko-proyramma-mamoeth-100-dis-anakoinose-e-yermania_gr_621b6271e4b0d1388f162257, πρόσβαση: 24 Απριλίου 2022.

Αναστασιάδης: «Όχι» σε κυρώσεις που πλήττουν την ΕΕ - Δεν τίθεται θέμα ένταξης της Κύπρου στο NATO, 14 Μαΐου 2022, <https://www.protothema.gr/politics/article/1243326/anastasiadis-ohi-se-kuroseis-pou-plittoun-tin-ee-den-tithetai-thema-edaxis-tis-kyprou-sto-nato/>, πρόσβαση: 19 Μαΐου 2022.

Συνεταιρισμός για την Ειρήνη (PfP). Ένα ξεχασμένο θέμα; Φοίβος Κλόκκαρης, 27 Σεπτεμβρίου 2017, <https://philenews.com/f-me-apopsi/paremvaseis-ston-f/article/433627>, πρόσβαση: 25 Μαΐου 2022.

Nord Stream 2: Ο αγωγός «φάντασμα» που κόστισε \$11 δις. και έναν πόλεμο, 31 Μαρτίου 2022, <https://www.protothema.gr/economy/article/1228086/nord-stream-2-o-agogos-fadasma-pou-kostise-11-dis-kai-enan-polemo/>, πρόσβαση: 25 Μαΐου 2022.

Τι προβλέπει η ανανεωμένη Συμφωνία Αμοιβαίας Αμυντικής Συνεργασίας Ελλάδας – ΗΠΑ, 15 Οκτωβρίου 2022, <https://gr.euronews.com/2021/10/15/ti-provelepei-ananeomeni-symfonia-amoinaias-amyntikis-synergasias-elladas-usa>, πρόσβαση: 28 Απριλίου 2022.

Νεκρός ο αρχηγός του Ισλαμικού Κράτους λένε Αμερικανοί αξιωματούχοι - Συνέβη κάτι μεγάλο λέει ο Τραμπ, 27 Οκτωβρίου 2019, <https://www.protothema.gr/world/article/939565/nekros-o-arhigos-tou-islamikou-kratous-lene-amerikanoi-axiomatouchoi-sunevi-kati-megalo-leei-o-trab/>, πρόσβαση: 6 Μαρτίου 2022.

Δολοφονία Σουλεϊμάνι: Πώς έγινε η επιχείρηση - Γιατί οι ΗΠΑ επέλεξαν αυτό το timing, 3 Ιανουαρίου 2020, <https://www.protothema.gr/world/article/961195/dolofonia-souleimani-pos-egine-i-epiheirisi-giati-oi-ipa-epelexan-auto-to-timing/>, πρόσβαση: 10 Απριλίου 2022.

Το «σχέδιο του αιώνα» και οι νέες συμμαχίες στη Μέση Ανατολή, Νίκος Στέλγιας, 2 Φεβρουαρίου 2020, <https://www.kathimerini.com.cy/gr/kosmos/to-sxedio-toy-aiwna-kai-oi-nees-symmaxies-sti-mesi-anatoli>, πρόσβαση: 4 Μαΐου 2022.

Τηλεδιάσκεψη 3+1 των ΥΠΕΞ ΗΠΑ, Ελλάδας, Κύπρου και Ισραήλ , Ιωάννης Καράγιωργας, 9 Μαΐου 2022, <https://gr.euronews.com/2022/05/09/tilediaskepsi-3-1-ipex-usa-greece-cyprus-israel> , πρόσβαση: 11 Μαΐου 2022.

EastMed Act: Η συμμαχία ΗΠΑ - Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ στην ανατολική Μεσόγειο, Μιχάλης Ιγνατίου, 13 Ιανουαρίου 2020, https://www.ethnos.gr/politiki/78765_eastmed-act-h-symmahia-ipa-elladas-kyproy-israil-stin-anatoliki-mesogeio, πρόσβαση: 11 Μαΐου 2022.

Κύπρος και ΗΠΑ ενισχύουν την αμυντική τους συνεργασία, 17 Ιουνίου 2021, <https://www.kathimerini.com.cy/gr/politiki/kypros-kai-ipa-enisxyoun-tin-amyntiki-toys-synergasia>, πρόσβαση: 11 Μαΐου 2022.

Πρώτη επίσκεψη εργασίας Υπουργού Άμυνας Κυπριακής Δημοκρατίας στις ΗΠΑ, 27 Μαΐου 2022, <https://mod.gov.cy/announcements/> , πρόσβαση: 27 Μαΐου 2022.

Μενέντεζ: Ώριμες οι συνθήκες για πλήρη άρση του εμπάργκο όπλο στην Κύπρο, 31 Μαΐου 2022, <https://www.ant1.com.cy/news/cyprus/article/479434/menedez-orimes-oi-sunthikes-gia-pliri-arsi-tou-ebargo-oplo-stin-kupro/?expandedarticle=true> πρόσβαση: 31 Μαΐου 2022.

Εγκαίνια CyCLOPS στο πρόγραμμα επίσκεψης Νούλαντ στην Κύπρο, 4 Απριλίου 2022, <https://philenews.com/eidiseis/politiki/article/1439442/eggainia-cyclops-sto-programma-episkepsis-noylant-stin-kypro>, πρόσβαση: 14 Απριλίου 2022.

Πάφος: Υπογράφηκε η εγκατάσταση του Αμερικανικού Πανεπιστημίου Βηρυτού, 8 Απριλίου 2022, <https://www.sigmalive.com/news/local/937898/pafos-ypografike-i-egkatastasi-tou-amerikanikou-panepistimiou-virytou>, πρόσβαση: 14 Απριλίου 2022.

Ρωσία - Τουρκία: Από το ναδίρ στη συγγνώμη Ερντογάν και στα deal δισεκατομμυρίων, Γιώργος Φωκιανός, 8 Απριλίου 2019, <https://www.naftemporiki.gr/story/1462640/rosia-tourkia-apo-to-nadir-sti-suggnomi-erntogan-kai-sta-deal-disekatommurion>, πρόσβαση: 22 Απριλίου 2022.

Η Τουρκία προχώρησε σε δοκιμή των ρωσικών S-400 - «Δεν μας ενδιαφέρει τι λένε οι ΗΠΑ», 23 Οκτωβρίου 2020, <https://m.naftemporiki.gr/story/1649994/i-tourkia-proxorise-se-dokimi-ton-rosikon-s-400-den-mas-endiaferei-ti-lene-oi-ipa>, πρόσβαση: 2 Μαΐου 2022.

Ρωσία: Το σχέδιο Ανάν δεν έλαβε υπόψη τα συμφέροντα των δύο πλευρών, 26 Απριλίου 2004, <https://m.naftemporiki.gr/story/87806>, πρόσβαση: 30 Μαΐου 2022.

Ρωσία- Κίνα: Εγκαίνια του αγωγού φυσικού αερίου «Power of Siberia», 2 Δεκεμβρίου 2019, <https://gr.euronews.com/2019/12/02/rwsia-kina-egkainia-tou-agwgou-fusikou-aeriou-power-of-siberia>, πρόσβαση: 11 Απριλίου 2022.

Το μεγαλεπήβολο LNG Project στο Βασιλικό, Μύρια Αβρααμίδου, 2 Νοεμβρίου 2021, <https://energypress.gr/news/megalepivolo-lng-project-sto-vasiliko>, πρόσβαση: 16 Απριλίου 2022.

Ξεκινά σήμερα η τετραμερής πρωτοβουλία ΕΥΝΟΜΙΑ 2021, 4 Οκτωβρίου 2021, <https://mod.gov.cy/announcements/>, 4 Απριλίου 2022

Ελλάς Γαλλία Συμμαχία: Τα νέα δεδομένα στη Μεσόγειο και το μήνυμα σε Τουρκία, 1 Οκτωβρίου 2021, <https://www.ethnos.gr/Politics/article/176009/ellaskalliasymmaxiataneadedomenasthmesog-eiokaitomhnymasetoyrkia>, πρόσβαση: 16 Μαΐου 2022.

Τα Rafale στην Ελλάδα: «Ελλάδα θα φανούμε αντάξιοι των προσδοκιών σου» είπε ο αρχηγός των έξι «γερακιών», 19 Ιανουαρίου 2022, <https://www.protothema.gr/greece/article/1202667/ta-rafale-stin-ellada-deite-fotografies-apo-tin-afixi-tous-stin-tanagra/>, πρόσβαση: 29 Μαρτίου 2022.

Ευρείας κλίμακας στρατιωτική άσκηση Κύπρου-Ισραήλ, Ανδρέας Πιμπίσιης, 27 Μαΐου 2022, <https://philenews.com/eidiseis/politiki/article/1476173/evreias-klimakas-stratitiki-askisi-kyproy-israil>, πρόσβαση: 27 Μαΐου 2022.

Ευρείας κλίμακας άσκηση με Ισραηλινές Ένοπλες Δυνάμεις, 28 Μαΐου 2022, <https://mod.gov.cy/announcements/>, πρόσβαση: 28 Μαΐου 2022.

Εξοπλίζεται με ισραηλινό υπερσύγχρονο σύστημα αεράμυνας η Κύπρος, Κυριάκος Πενηντάξ, 1 Οκτωβρίου 2021, <https://www.sigmalive.com/news/politics/848279/eksoplizetai-me-israilino-ypersygxrono-systima-aeramynas-i-kypros>, πρόσβαση: 16 Απριλίου 2022.

Υπό διαμόρφωση η κατάσταση στην ΝΑ Μεσόγειο, Αλέξανδρος Νίκλαν, 8 Νοεμβρίου, 2020, <https://geopolitics.iisca.eu/tag/m%ce%ad%cf%83%ce%b7-%ce%b1%ce%bd%ce%b1%cf%84%ce%bf%ce%bb%ce%ae/page/6/>, πρόσβαση: 28 Φεβρουαρίου 2022.

ΕΕ: Εξετάζεται συμφωνία για ισραηλινό αέριο μέσω Αιγύπτου, 26 Μαΐου 2022, <https://www.naftemporiki.gr/finance/story/1866481/ee-eksetazetai-sumfonia-gia-israilino-aerio-meso-aiguptou>, πρόσβαση: 27 Μαΐου 2022.

Επιστολή Αιγύπτου στον ΟΗΕ: Άκυρο το μνημόνιο Τουρκίας-Λιβύης, Νίκος Μελέτης, 25 Δεκεμβρίου 2019, <https://www.liberal.gr/diplomacy/epistoli-aiguptou-ston-oie-akuro-to-mnimonio-tourkias-libuis/279405>, πρόσβαση: 10 Μαρτίου 2022.

Μνημόνιο Τουρκίας με Λιβύη, 29 Νοεμβρίου 2019, Βασίλης Νέδος, <https://www.kathimerini.gr/1053976/gallery/epikairothta/politikh/mnhmonio-toyrkias-me-livyh>, πρόσβαση: 20 Απριλίου 2022.

Κομισιόν: «Προς την λάθος κατεύθυνση οι νέες ενέργειες στα Βαρύσια», 24 Μαΐου 2022, Ιωάννης Γιαγκίνης, <https://gr.euronews.com/2022/05/24/komision-pros-tin-lathos-katefthinsi-oi-energeies-sta-varosia>, πρόσβαση: 30 Μαΐου 2022.

Νέες απειλές Οκτάι: Αποστρατιωτικοποιήστε τα νησιά το συντομότερο, ή αμφισβητούμε την κυριαρχία τους, 23 Ιουνίου 2022, <https://www.skai.gr/news/world/i-agkyra-apeilei-apostratitikoroiiste-ta-nisia-to-syntomotero>, πρόσβαση 24 Ιουνίου 2022.

Τελείωσε από τον Λίβανο η ENI και... τα διπλώνει, Μανώλη Χ. 28 Απριλίου 2020, <https://politis.com.cy/politis-news/teleiose-apo-ton-livano-i-eni-kai-ta-diplonei/>, πρόσβαση: 16 Απριλίου 2022.

Λίβανος: Επεισόδια στις διαδηλώσεις για την επέτειο της έκρηξης στο λιμάνι της Βηρυτού, 4 Αυγούστου 2021, <https://www.naftemporiki.gr/story/1758015/libanos-episodesia-stis-diadiloseis-gia-tin-epeteio-tis-ekriksis-sto-limani-tis-birutou>, πρόσβαση: 20 Απριλίου 2022.

Λίβανος: Συμφωνία με το ΔΝΤ, 8 Απριλίου 2022, <https://gr.euronews.com/2022/04/08/libanos-symfonia-me-to-dnt>, πρόσβαση: 19 Απριλίου 2022.

El Hajal: Λίβανος & Κύπρος θα εμβαθύνουν τη συνεργασία τους, 30 Οκτωβρίου 2017, <https://www.sigmalive.com/news/local/478879/el-hajal-livanos-amp-kypros-tha-emvathynoun-ti-synergasia-tous>, πρόσβαση: 29 Απριλίου 2022.

Επίσημη επίσκεψη Υπουργού Άμυνας, Εξωτερικών και Αναπληρώτριας Πρωθυπουργού του Λιβάνου, 23 Ιουλίου 2021, <https://mod.gov.cy/announcements>, πρόσβαση: 10 Μαρτίου 2022.

Λιβύη: Η νέα κυβέρνηση μεταφέρει την έδρα της στη Σύρτη- Η προηγούμενη αρνείται να παραδώσει την εξουσία, 10 Μαΐου 2022, <https://www.skai.gr/news/world/livyi-i-neakyvernisi-metaferei-tin-edra-sti-syrti-i-proigoumeni-den-paradidei-tin-eksou>, πρόσβαση: 14 Μαΐου 2022.

Ηλεκτρονικός τύπος και διαδίκτυο (Ξενόγλωσσος)

China's Approach to Global Governance, Council on Foreign Relations, 24 Ιουνίου 2020 <https://www.cfr.org/china-global-governance/>, πρόσβαση: 16 Απρ 2022.

Convention on the Continental Shelf, available at: <https://web.archive.org/web/20071021025747/http://www.oceanlaw.net/texts/genevac.htm>

Why has Putin's Russia waged war on Ukraine? – video explainer, 24 February 2022, <https://www.theguardian.com/world/video/2022/feb/24/why-has-putins-russia-waged-war-on-ukraine-video-explainer>, accessed: 25 February 2022.

A Strategic Compass for a stronger EU security and defence in the next decade, 21 March 2022, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/21/a-strategic-compass-for-a-stronger-eu-security-and-defence-in-the-next-decade/>, accessed 29 March 2022.

Senior Israeli official said to visit Saudi Arabia amid growing talk of warming ties, 30 May 2022, <https://www.timesofisrael.com/senior-israeli-official-said-to-visit-saudi-arabia-amid-growing-talk-of-warming-ties/>, accessed: 30 May 2022.

US-Russia rivalry in the Middle East is now spilling over into the Mediterranean Sea, Nour Samaha, 19 August 2019, <https://www.euractiv.com/section/energy/opinion/us-russia-rivalry-in-the-middle-east-is-now-spilling-over-into-the-mediterranean-sea/>, accessed 4 March 2022.

NATO membership for Cyprus. Yes, Cyprus, 1 Απριλίου 2019 <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/nato-membership-for-cyprus/>, πρόσβαση: 10 Απριλίου 2022.

Cyprus's Atlantic Identity and its Relations with Turkey, Marios Panagiotis Efthymiopoulos, available at: <http://cceia.unic.ac.cy/wp-content/uploads/article07-6-6.pdf>

Global Britain: delivering on our international ambition, 23 Σεπτεμβρίου 2019, <https://www.gov.uk/government/collections/global-britain-delivering-on-our-international-ambition>, πρόσβαση: 11 Μαρτίου 2022.

Aukus: UK, US and Australia launch pact to counter China, 16 September 2021, <https://www.bbc.com/news/world-58564837>, accessed 23 March 2022.

Army: Crew of F-16 downed by Syria made 'professional error', Toi Staff, 25 February 2018, <https://www.timesofisrael.com/army-crew-of-f-16-downed-by-syria-made-professional-error/>, accessed 10 April 2022.

